

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

**LVI Всеукраїнська науково-практична конференція
науково-педагогічних працівників, науковців та аспірантів
«Освіта та наука для відновлення країни»
Українська інженерно-педагогічна академія
15-19 травня**

Том 3

Секції:

Педагогіка, методика та менеджмент освіти

Практична психологія

Фізичне виховання

Краєзнавчо-туристична робота, соціальні і гуманітарні науки

Маркетинг та торговельне підприємництво

Харків 2023

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету:

Коваленко О.Е. – док.пед.н., професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти УПА

Заступник голови:

Купріянов О.В. – проректор з наукової роботи

Відповідальний секретар:

Христич А.С. - молодший науковий співробітник НДЧ

Члени оргкомітету:

Антоненко Н.С. – декан факультету енергетики і автоматизації.

Кондратюк О.Л. – декан факультету інноваційних технологій.

Британ Ю.А. – керівник Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, менеджменту та освіти дорослих УПА.

Коломієць В.В. – керівник Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту УПА (м. Бахмут).

Грінченко Г.С. - керівник групи з наукової діяльності.

3-41 Збірник тез доповідей науково-педагогічних працівників, науковців та аспірантів LVI Всеукраїнська науково-практична конференція «Освіта та наука для відновлення країни» Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків, 15-19 травня 2023 р.): за заг. ред. Г.С. Грінченко ; Укр. інж.-пед. акад. – Харків, 2023. – 149 с.

Збірник містить тези доповідей науково-педагогічних працівників, науковців та аспірантів з актуальних проблем розвитку професійної освіти, науки та технологій, методики та менеджменту освіти, практичної психології, фізичного виховання, краєзнавчо- туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук, маркетингу та торговельного підприємництва.

Редакційна колегія та оргкомітет не завжди поділяють думку авторів.

Повну відповідальність за достовірність і правильність поданого матеріалу несуть автори.

*Рекомендовано до друку Науково-технічною радою
Української інженерно-педагогічної академії
(Протокол № 8 від 30 травня 2023 року)*

© УПА, 2023

© Колектив авторів, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА, МЕТОДИКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ.....8

Бакатанова В.Б. РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У
ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО
МОДЕЛЮВАННЯ.....9

Бачієва Л.О. ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЮВАННЯ АСПЕКТІВ
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....12

Брюханова Н.О., Замчий С.В. ПРОБЛЕМА ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АБИТУРІЄНТІВ ЗВО В УМОВАХ
ВОЄННОГО/ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ.....14

Спицин Р.П. ЗНАЧЕННЯ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У
ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....15

Жога Р.А. СПЕЦИФІКА ВХІДНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗАГАЛЬНОЇ
МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА.....17

Коваленко О.Е., Коваленко Д.В., Брюханова Н.О., Корольова Н.В.
ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ
ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ НА ОСНОВІ
ПАРТНЕРСТВА.....20

Литвин О.В. НАЛАШТУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИЗАЙНУ.....23

Литвин С.В. СТОРІТЕЛЛІНГ В ОСВІТІ.....25

Божко Н.В., Кондрашкін М.Ю. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ
ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....27

Корольова Н.В., Дурдас К.Г. ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ
ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ
ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ТА ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....29

Назаркін О.А., Довгаль Р. Г. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС РОБОТИ ЗА КОМП'ЮТЕРОМ.....	31
Штефан Л. В. РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	34
Шалімова І.М. УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	37
Наумова О.Г., Артџомова А.В. АНАЛІЗ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ КНИГОВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ.....	40
Бакумкіна М.О. ОСВІТА ТА НАУКА ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ.....	44
СЕКЦІЯ: ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ.....	47
Баженов О.В., Чудненко К.А. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	48
Запєвалова С. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	50
Фальова О.Є., Бурківський В.В. ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ.....	53
Фальова О.Є., Красномоєць М.А.ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ.....	56
Фальова О.Є., Зінченко Д. В. ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ.....	58
Харцій О.М. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ.....	61
Харцій О.М., Тішевська В.В. ОСОБЛИВОСТІ СТАДІЙ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ.....	63
Shaikhislamov Zemfir, Pasichnyk Maryna, Tatorynova Alyona ETHICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PEDAGOGICAL EXCELLENCE OF A TEACHER OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION.....	65
Шайхлісламов З.Р. КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ....	68

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ70

Назаренко І. І. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....71

Назаренко І. І. ФІЗИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ.....72

Підситков І. В.МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ...73

СЕКЦІЯ: КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА РОБОТА, СОЦІАЛЬНІ І ГУМАНІТАРНІ НАУКИ75

Ротова Н.В. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ЕТИКЕТНИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ІНЖЕНЕРНИХ ТА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....76

Чуєшкова О.В. УПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СФЕРУ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....79

СЕКЦІЯ: МАРКЕТИНГ ТА ТОРГІВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.....82

Андрющенко О.Б., Дронова Д.С. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ КАТЕГОРІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....83

Буднік М.М., Максименко С.В. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....86

Дем'яненко Т.І., Брусенцева К.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....89

Євченко В.В., Величко В.А. СОЦІАЛЬНА ВИДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В БІЗНЕСІ УКРАЇНИ.....92

Євченко В.В., Кравченко А.В. МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ОБЛАСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....95

Євченко В.В., Рамазанов А.Б. ЕТИКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ДІЯЛЬНОСТІ

ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ПРОБЛЕМА.....	98
Євченко В.В., Харченко П.С. ТЕХНОЛОГІЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ МЕНЕДЖМЕНТА.....	101
Кононов О.І., Клименко В.М. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНСТРУМЕНТІВ КРАУД-МАРКЕТИНГУ.....	104
Пак А.В., Баскаков Д.В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ОСВІТІ.....	107
Пак А.В., Величко В.А. ФРАНЧАЙЗИНГОВІ МЕРЕЖІ В УКРАЇНІ.....	110
Польова Т.В. ПРОБЛЕМИ АУДИТУ КРИПТОВАЛЮТНИХ БІРЖ.....	112
Порсюрова І.П. ЕМІСІЙНІ ВИТРАТИ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	115
Ус Ю.В., Кононенко Н.М. БРЕНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ.....	118
Черняєва А.О. НЕОБХІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ.....	121
Чобіток В.І., Безкоровайний Г.М. АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД...	125
Чобіток В.І., Веркуш Д.М. ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА БІЗНЕСУ, ЯК ОСНОВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	127
Чобіток В.І., Дронова Д.С. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ.....	130
Чобіток В.І., Ковальов В.О. ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС.....	133
Чобіток В.І., Костюк Н.О. РОЗВИТОК УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС ОЧИМА ПЕРШОКУРСНИКА.....	136
Чобіток В.І., Нечитайло Є.С. РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	138
Чобіток В.І., Сафонов М.О. ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ	

ЕКОНОМІЧНИМ РИЗИКОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	141
Чуйко М.М., Григор'єв А.В. БЕЗПЕКА В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ.....	144
Чуйко М.М., Літвінчик С.В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	146

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА, МЕТОДИКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ

Бакатанова В.Б.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Усе більша увага в країні приділяється підвищенню рівня кваліфікації фахівців, підготовка яких здійснюється в професійних (професійно-технічних) закладах освіти. Вирішити це завдання без якісних професійно-педагогічних кадрів неможливо.

При цьому необхідно здійснити практичне оцінювання якості професійно-педагогічної підготовки та діяльності на підставі моніторингу, головним інструментом якого має бути експертна оцінка.

Відповідно, за таких умов найважливішим є наявність чіткої моделі компетентностей, які має опанувати учень, студент, слухач в процесі здобуття професійної освіти. Це повною мірою стосується і підготовки майбутніх інженерів-педагогів в закладах вищої освіти, де основною моделлю виступають стандарти професійної підготовки. Однак, ці стандарти не дозволяють враховувати усі нюанси професійно-педагогічної підготовки та діяльності інженера-педагога, а також здійснювати кваліметрію певних компетентностей, котрі повинен мати інженерно-педагогічний працівник закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Таким чином можна константувати, що формально модель випускника інженерно-педагогічного закладу освіти існує, але досконалою та кваліметричною вона ще не стала.

Проведений аналіз сучасних науково-педагогічних джерел свідчить про те, що питання об'єктивного оцінювання компетентностей діючих та майбутніх інженерів-педагогів ще досліджене недостатньо. Це зумовлює необхідність більш докладного розгляду самого поняття «кваліметрична факторно-критеріальна модель».

Задля реалізації використання факторно-критеріальній моделі, як апарату вимірювання, є необхідним використання кваліметрії (від лат. *qualitas* – якість или та грецьк. *metreo* – вимірюю). Якість оцінювання стану штучно створених систем певною мірою залежить від якості визначених показників (стандартів) цього стану.

Технологія використання кваліметрії дає можливість вимірювати певні параметри щодо стану об'єкта у будь-який час. Розроблена науковцями технологія

здійснюється на основі комплексного оцінювання стану об'єкта, що відбувається у два етапи: перший – оцінювання простих властивостей об'єкта та другий – оцінювання складних властивостей.

Створення відповідної моделі бажаного стану об'єкта (якість) реалізується через факторно-критеріальне моделювання. Ми вибудовуємо нормативну модель (еталон), за допомогою якої відстежується стан розвитку об'єкта і відбувається його спрямування на бажаний результат. Для цього створюється еталон якості матеріалів перспективного педагогічного досвіду через визначення його критеріальної основи – параметри та показники.

Національна доктрина освіти в Україні визначила основною метою модернізації системи освіти її якість і загальнодоступність. Хоча якість освіти завжди була предметом уваги керівників освітніх закладів й педагогів, її зв'язок і залежність від інформаційного забезпечення розглядалися в основному на рівні загальних уявлень, без теоретичного осмислення їх взаємодії, без залучення наукомістких технологій у практику керування якістю освіти.

У державних стандартах професійної освіти система компетентностей з'явилася після 2007 року – і є присутнім там ще більш явно, ніж у загальноосвітні. Так, усі вимоги до результатів навчання в коледжах і вузах приводяться переліками компетентностей – універсальних, загальнопрофесійних і професійних.

Формування універсальних компетентностей у ЗВО зустрічається з тими ж перешкодами, що й у школі – дотепер не існує загальновизнаних підходів до розвитку, наприклад, критичного мислення, комунікативних навичок і лідерських якостей. В результаті українським студентам цих навичок бракує, хоча в останні роки з'явилися проекти, націлені на те, щоб виправити ситуацію.

Із професійними компетентностями виникають проблеми іншого роду. Так, якийсь час була популярною ідея тісного співробітництва ЗВО і бізнесу. У теорії це безпрограшний варіант: компанії формують конкретні запити на фахівців з потрібними компетентностями, а ЗВО вдосконалюють свої програми під ці запити, запрошують у якості викладачів співробітників з виробництва, відправляють студентів на стажування в партнерські компанії. У підсумку начебто б усім добре – ЗВО одержують інвестиції, студенти стають затребуваними фахівцями, у

роботодавців зникає нестача нових кваліфікованих кадрів. Але є думки, що ця практика не сама вдала, бо підготовка у ЗВО стає занадто вузькою і орієнтованою тільки на роботу у певній компанії, що, у свою чергу, знижує професійну мобільність випускника ЗВО.

Наведеним вимогам (системна цілісність, оптимальний обсяг, спрямованість на формування максимально можливої кількості компонентів професійно-педагогічної компетентності), на наш погляд, відповідає саме стандарт професійної підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 015 «Професійна освіта». Тому, візьмемо саме його за основу для формування кваліметричної моделі професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Розробка кваліметричної моделі професійної компетентності розпочалась з того, щоб згрупувати компетентності у 5 груп, які можна вважати, певною мірою, як фактори впливу на загальну професійну компетентність інженера-педагога. Так, у загальному вигляді, до психолого-педагогічної компетентності були віднесені компетентності комунікативні, психологічні, педагогічні і методологічні. Як інтегральна була визначена і загально-культурна компетентність, до якої увійшла також правова компетентність. В цілому, розподіл факторів на 5 основних груп містить і розподіл відповідних ним компетентностей, зазначених у стандарті. Також ми проаналізували і програмні результати, які мають наповнити виявлені компетентності.

Отже, запропонована кваліметрична модель професійної компетентності майбутнього інженера-педагога має використовуватись у навчальному процесі для:

- ознайомлення здобувачів освіти з вимогами професійної підготовки;
- оцінки рівня сформованості професійної компетентності діючих інженерів-педагогів колегами, перевіряючими та експертами;
- самооцінки власного рівня професійної компетентності;
- моніторингу стану підготовки фахівців за результатами експертного оцінювання;
- оцінки рівня підготовки майбутніх інженерів-педагогів стейкхолдерами.

Бачієва Л.О.

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЮВАННЯ АСПЕКТІВ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній науці для формалізації будь-яких процесів вчені часто звертаються до методу моделювання як найбільш ефективного шляху їх пізнання. При цьому, модель – розумово сформована система, яка, відтворюючи та відображаючи об'єкт дослідження, змінює його так, щоб її вивчення надало нам нову інформацію про нього.

Реалізуючи вивчення дослідницької діяльності магістрів педагогічної освіти ми запропонували використати метод моделювання та створити модель дослідницьких умінь; сформуванати систему моделей дослідницької діяльності; розробити кваліметричну модель для оцінювання дослідницької компетентності.

Для побудови структури дослідницьких умінь нами використана ідея розроблення поліізоморфної моделі [1]. Адаптуючи її до умов дослідження нами розроблено поліізоморфну модель дослідницьких умінь магістрів педагогічної освіти. Наведемо узагальнений вид моделі:

$$DU = (IA, MP, EV, OR) \quad (1),$$

де, DU – дослідницьке уміння; $IA (IA_1, IA_2, \dots IA_n)$ – множина ієрархічних умінь, які репрезентують інформаційно-аналітичні дослідницькі уміння; $MP (MP_1, MP_2, \dots MP_x)$ – множина ієрархічних умінь, які репрезентують модельно-проектувальні дослідницькі уміння; $EV (EV_1, EV_2, \dots EV_v)$ – множина ієрархічних умінь, які репрезентують експериментально – вимірювальні дослідницькі уміння; $OR (OR_1, OR_2, \dots OR_n)$ – множина ієрархічних умінь, які репрезентують оцінювально-рефлексивні дослідницькі уміння [2].

Для моделювання дослідницької діяльності нами використана класична модель діяльності, що виокремлює такі складові: мета, процес, засоби, продукт (результат). Зазначимо, що для розроблення вищезгаданих моделей дослідницька діяльність розділена на етапи (інформаційно-аналітичний, модельно-проектувальний, експериментально-вимірювальний та оцінювально-рефлексивний), визначена послідовність дій реалізації кожного з них та відповідні засоби діяльності, продукт та результат.

У педагогічній галузі дослідницька діяльність спрямована на той, чи інший елемент педагогічної системи (предмет діяльності). Узагальнений характер підготовки ускладнює її практичну реалізацію. Саме тому, спираючись на теоретичні положення про педагогічну систему та її функціональні оболонки, нами сформовано та структуроване «предметне поле дослідницької діяльності».

Для здійснення моніторингових досліджень сформованості дослідницької компетентності нами запропонована факторно-критеріальна модель, яка є системою взаємопов'язаних факторів та критеріїв за якими визначається ступінь відповідності вимогам стандарту підготовки, цілям освітнього процесу та тенденціям розвитку освітньої теорії та практики. Зазначимо, що факторами моделі визначені складові дослідницької компетентності: когнітивна (сукупність знань щодо здійснення педагогічного дослідження); операційно-технологічна (сукупність умінь та навичок практичного розв'язання дослідницьких задач); діяльна (практичний досвід із реалізації досліджень); особистісна (сукупність важливих для дослідницької діяльності особистісних якостей); мотиваційно-ціннісна (забезпечує спрямованість на здійснення дослідницької діяльності); рефлексивна складова (аналіз та узагальнення отриманих результатів дослідження, саморефлексія).

Отже, результативна дослідницька діяльність забезпечується повним та об'єктивним уявленням про об'єкт педагогічної дії та про діяльність зі змінювання цього об'єкта. Чітке розуміння яких здатна сформулювати лише наука. Педагогічні моделі, що побудовані відповідно до алгоритмів педагогічного моделювання, дозволяють чітко уявити суть досліджуваних об'єктів.

Література:

1. Лазарєв М.І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загально інженерних дисциплін: Монографія. – Х.: Вид-во НФаУ, 2003. – 356с.
2. Коваленко О.Е., Лазарєв М.І., Бачієва Л.О. Теоретичні та методичні засади навчання майбутніх фахівців із машин та апаратів хімічних виробництв основ наукових досліджень. Монографія. – Харків: УІПА, ТОВ «ЦД «Зебра», 2012.– 152 с.

Брюханова Н.О., Замчий С.В.

ПРОБЛЕМА ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АБИТУРІЄНТІВ ЗВО В УМОВАХ ВОЄННОГО/ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

Світовий процес переходу до інформаційного суспільства, пандемія коронавірусу та повномасштабне вторгнення Росії в Україну на фоні глибокого реформування всіх ланок системи вітчизняної освіти вкотре актуалізують забезпечення наступності підготовки, підвищення активності й самостійності пізнавальної діяльності здобувачів освіти у різних форматах – онлайн, офлайн, комбінованого навчання.

Закономірний процес цифровізації освіти, який супроводжується стрімким розвитком різних програм і сервісів, посилює вимоги як до педагогічних працівників, зокрема закладів загальної та вищої освіти, так і до здобувачів цієї освіти. Радикальних змін при цьому зазнають, наче б то звичні, питання розуміння студентами механізму функціонування закладів освіти певного типу, знань їх структурних підрозділів і організації їхньої роботи, характеру вимог та обов'язків учасників освітнього процесу, а також наявності загальнонавчальних здібностей: планувати власний час в період навчання, здійснювати підготовку до різного виду занять, швидко та усвідомлено сприймати, запам'ятовувати й відпрацьовувати навчальний матеріал, контролювати та корегувати процес пізнання.

Реалізація соціального замовлення суспільства на формування у майбутніх студентів сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості потребує розробки нових навчальних програм, застосування удосконалених концепцій навчання.

Отже, вивчення й ґрунтовних розробок потребують структура, напрями й умови навчальної діяльності в закладах середньої і вищої освіти, ступінь їхньої узгодженості, алгоритми та інструментарій здійснення навчальної діяльності, зміст програм щодо формування загальнонавчальних здібностей як у закладах середньої, так і в закладах вищої освіти в межах підготовчих курсів, ефективні інтерактивні технології підготовки для форматів онлайн, офлайн, комбінованого навчання.

Спицин Р.П.

ЗНАЧЕННЯ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Пріоритетними напрямками розвитку вітчизняної вищої освіти, серед іншого, визначено: особистісна орієнтація вищої освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій.

Уже стає недостатнім формування соціально типових якостей, які є характерними для спроектованого образу громадянина, чи формування у майбутнього фахівця знань-штампів. Виникла потреба у становленні та прояві індивідуальності людини, її неповторного внутрішнього світу, унікального стилю її життєдіяльності, у формуванні в майбутнього фахівця здібностей самостійно отримувати та застосовувати способи виконання професійної діяльності.

У першу чергу ці положення стосуються викладачів, які формують інтелектуальний потенціал суспільства і в яких прийняття творчих рішень – обов'язкова ознака їхньої професійної діяльності.

Професійна педагогічна підготовка майбутніх педагогів професійної освіти має забезпечувати формування компетентної особистості фахівців цього профілю, які задовольнятимуть сучасні вимоги замовників, якими є заклади професійно-технічної освіти. На цьому шляху ефективним виявляється застосування комплексу підходів, одним з яких є акмеологічний підхід.

Акмеологічний підхід впливає на особистісно-професійне становлення суб'єктів педагогічної освіти та їхню взаємодію. Водночас він постає як стратегічний орієнтир, який спрямовує педагогічний процес на акмеологічну (творчо-вершинну, самоактуалізаційну, самореалізаційну) якість особистісного та професійного становлення людини, тобто на досягнення нею вершин у фізичному, духовно-моральному й професійному розвитку. ... акмеологічний підхід орієнтує освітній процес на цілісний і стійкий розвиток майбутніх фахівців із новим інтегративним способом креативного мислення, сформованими здатностями самореалізації та адаптації в сучасному світі [1].

Література:

1. Цюняк О.П. Реалізація акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р. № 68. Т. 2. С.235-238.

Жога Р.А.

СПЕЦИФІКА ВХІДНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗАГАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Важливим чинником підготовки компетентних фахівців у музично-педагогічній сфері є вивчення рівня їхньої загальної музичної підготовки, зокрема музичних здібностей, на початковому етапі навчання. Особливого значення це питання набуває за умови присутності в закладі освіти здобувачів без початкової музичної підготовки.

Слід відмітити, що більшість існуючих діагностичних методик спрямовані на вивчення музичних здібностей у дітей. Значно менше вчених досліджували ступінь музичних навичок юнацтва та дорослих. Серед них вирізняється група науковців з США, які запропонували інструментарій, призначений для вимірювання широкого діапазону індивідуальних відмінностей та назвали його «Індекс музичної витонченості Голдсмита» (Gold-MSI) [4].

Існуючі аналітичні методики вивчення музичного та акустичного слуху для дорослих в основному спрямовані на медичні цілі з метою виявлення недоліків та лікування слухової функції [1; 2; 0].

У контексті нашої праці інтерес викликає дослідження проведене групою науковців факультету психології Йоркського університету з Великої Британії. Дослідниками запропоновано тестовий комплекс для вивчення рівня музичних здібностей «Профіль навичок сприйняття музики». Його концепція полягає у визначенні рівня музичної обдарованості особистості без урахування існування чи відсутності музичної освіти. Запропонований тестовий комплекс спрямований на вимірювання таких складових музичного сприйняття: тональна (мелодія, висота), якісна (тембр, настройка), часова (ритм), мелодична (акцент, темп) та динамічна (гучність) [3].

Прогресу у вивченні рівня підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва заважає відсутність об'єктивного та стандартизованого інструментарію для вимірювання музичних здібностей дорослих. Тож питання розроблення засобів, здатних діагностувати індивідуальні особливості музичних здібностей цього контингенту здобувачів не достатньо досліджено. Таким чином, діагностичний

інструментарій, запропонований дослідниками не відповідає вимогам нашого дослідження.

Суть традиційної діагностики здебільшого полягає в порівнянні продуктивності музикантів та не музикантів за базовими показниками (слухові дані, відчуття ладу, відчуття ритму, музична пам'ять). Ця практика має сенс, але має низку невідповідностей та обмежень. Одна з них полягає в тому, що відсутність музичної освіти не означає відсутність музичних здібностей, які можуть бути не розкритими через певні обставини життя. Ці люди можуть досягти високого рівня музичної майстерності за існування відповідних умов та можливостей для самореалізації. Вказаний чинник має важливе значення для розуміння принципу створення діагностичного інструментарію здатного визначити рівень музичних здібностей не музикантів.

Для проведення вхідної діагностики рівня музичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва ми пропонуємо адаптовану методику дослідників Йоркського університету [3].

Розглянемо суть запропонованого комплексу завдань вхідного діагностування для здобувачів освіти без початкової музичної підготовки. Відповідно до цілей та завдань тесту обрано музичний матеріал, що відповідає основним звуковим моделям та відрізняється за висотою звучання, ритмом та тембром. Створюючи матеріал для тестування ми віддавали пріоритет музичним зразкам, які відповідають європейській музичній культурі та стилям. Використання не складного матеріалу дає можливість не пов'язувати його з певною музичною системою чи стилем, створюючи враження, що слухачі знайомі з типом музики, що звучить. Завдання ґрунтуються на перцептивній чутливості до *темпу, тону, тембру, ритму, висоти звуку та мелодії*.

Комплекс завдань для визначення рівня музичних здібностей здобувачів без початкової музичної освіти складається із семи субтестів, кожен з яких спрямований на виявлення таких основних складових музичних здібностей, як відчуття ладу, тембру, музично-слухові уявлення та відчуття ритму, акценту, музичної пам'яті.

Отже, якісна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва без початкової музичної освіти вимагає створення відповідного діагностичного

інструментарію та проведення вхідної діагностики музичних здібностей вказаної категорії здобувачів освіти. У напрямі розв'язання цих питань буде спрямовано наше подальше дослідження.

Література:

1. Ayotte J. Congenital amusia: A group study of adults afflicted with a music-specific disorder. *Brain*. 2002. Vol. 125, Issue 2. P. 238–251. <https://doi.org/10.1093/brain/awf028>
 2. Kang R, Nimmons GL, Drennan W, Longnion J, Ruffin C, et al. (2009) Development and validation of the University of Washington Clinical Assessment of Music Perception Test. *Ear Hear* 30: 411–418.
 3. Law LN, Zentner M. Assessing musical abilities objectively: construction and validation of the profile of music perception skills. *PLoS One*. 2012;7(12):e52508. doi: 10.1371/journal.pone.0052508. Epub 2012 Dec 28. PMID: 23285071; PMCID: PMC3532219
 4. Müllensiefen, D., Gingras, B., Musil, J., & Stewart, L. The musicality of non-musicians: An index for assessing musical sophistication in the general population. *PLoS ONE*. №9.2014. e89642:1–23. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0089642>
- Peretz I, Champod AS, Hyde KL (2003) Varieties of musical disorders. The Montreal Battery of Evaluation of Amusia. *Annals of the New York Academy of Sciences* 999: 58–75.

Коваленко О.Е., Коваленко Д.В., Брюханова Н.О., Корольова Н.В.

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА

Педагоги професійної освіти – це висококваліфіковані кадри для системи професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, підготовка яких здійснюється в інженерно-педагогічних закладах вищої освіти (ЗВО), на інженерно-педагогічних факультетах та кафедрах технічних і педагогічних ЗВО України.

Головним завданням освіти в сучасних умовах стає врахування вимог роботодавців щодо підготовки фахівців взагалі та майбутніх викладачів зокрема. Одним із шляхів його розв'язання виступає реалізація партнерських відносин між зацікавленими сторонами (зкладами професійної освіти, підприємствами, громадськими організаціями тощо).

Для самого закладу освіти система партнерства створює необхідні умови для якісної професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців за рахунок: забезпечення вимог роботодавців у змісті підготовки фахівців; спрощення доступу до інформації про ринок праці; коригування навчальних планів з урахуванням вимог роботодавців; організації практики здобувачів освіти; підвищення кваліфікації викладачів на підприємствах; участі в спільних комерційних проєктах та ін.

Виходячи з того, що партнерство дозволить позитивно вплинути на розвиток освіти, яка буде відповідати потребам ринку праці і запитам економічного розвитку держави, в УПА у 2021 році створено Навчально-науковий центр педагогічної та управлінської досконалості для професійної (професійно-технічної) освіти в Україні.

Головна ідея Центру – здобувачі освіти, які вступили до УПА із закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти та здобули інженерно-педагогічну освіту (ступінь бакалавра та/або магістра), повертаються в ці ж заклади як педагоги професійної освіти і стають стейкхолдерами для УПА.

Основними функціями Центру є:

– забезпечення партнерської взаємодії шляхом створення структурно-функціональних горизонтальних та вертикальних зв'язків;

– реалізація тривекторного управління, що поєднує зусилля Академії; здобувачів освіти як первинних споживачів освітніх послуг і викладачів та фахівців ЗП(ПТ)О як вторинних споживачів освітніх послуг і майбутніх роботодавців, громадськість як представників соціуму;

– проведення наукової та навчально-методичної діяльності шляхом використання інноваційних засобів, методів та технологій, що здебільшого реалізуються на базі комп'ютерної техніки.

У цьому центрі досліджується, здійснюється й удосконалюється керування базовою підготовкою майбутніх викладачів професійної освіти (молодших бакалаврів, бакалаврів, магістрів, докторів філософії), підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти, а також - взаємодія цих категорій здобувачів освіти в межах загальних заходів, робота зі стейкхолдерами й партнерами.

Вже сьогодні можемо позитивно оцінити наявні результати роботи Центру, адже тісні контакти й плідна співпраця УПА зі стейкхолдерами і партнерами дозволяють системно розробляти й впроваджувати: освітні стандарти, освітньо-професійні програми, освітньо-наукові програми, начальні плани і програми, силабуси.

Водночас за такої співпраці коригуються для форматів on-line і off-line зміст: навчальних дисциплін, практик, атестаційних екзаменів, кваліфікаційної роботи.

З метою підвищення якості інженерно-педагогічної освіти УПА залучає представників адміністрації і педагогічних колективів закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти до проведення практичних занять з педагогічних навчальних дисциплін, керівництва курсовими роботами, керівництва педагогічними практиками і стажуваннями, проведення атестаційних екзаменів.

В УПА здобувачі освіти навчаються (підвищують кваліфікацію) поряд з традиційними і в гібридних аудиторіях, оснащених мультимедійною панеллю, телевізорами, мультимедіапроекторами, проєкційними екранами, комп'ютерами, ноутбуками, багатофункціональними пристроями для друку тощо. Такі аудиторії використовуються для: проведення пробних занять; загальногрупового перегляду та

обговорення навчальних відеоматеріалів; пошуку інтернет-ресурсів для створення та реалізації проєктів; проведення ділових ігор, тренінгів, «круглих столів»; створення Інтернет-проєктів: навчальних фільмів, он-лайн уроків, презентаційних матеріалів, навчальних сайтів, оброблення та узагальнення відзнятого матеріалу; формування дистанційних курсів в межах визначених практичних завдань або задач тощо.

Таким чином, очікуваними результатами взаємодії партнерів та споживачів освітніх послуг є:

- підвищення іміджу спеціальності «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»;
- швидке вирішення нагальних проблем за рахунок горизонтальної та вертикальної інтеграції зацікавлених сторін;
- здійснення цільової підготовки педагогічних кадрів;
- збільшення кількості здобувачів базової та післядипломної освіти;
- реалізація постійних прямих й зворотних зв'язків із споживачами освітніх послуг та іншими зацікавленими сторонами, завдяки чому впровадження стають доцільними, своєчасними і раціональними;
- підвищення рівня мотивації абітурієнтів, професійної спрямованості й активності здобувачів освіти, рівня їх професійної підготовки;
- оновлення й осучаснення змісту, технологій та умов надання освітніх послуг (у тому числі шляхом залучення до освітнього процесу стейкхолдерів);
- збільшення спектру освітніх заходів та баз для післядипломної освіти (підвищення кваліфікації, стажування) науково-педагогічних працівників ЗВО;
- інтернаціоналізація та адаптація закордонного досвіду.

Литвин О.В.

НАЛАШТУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Система дистанційного навчання (СДН) нині є невід'ємною частиною сучасних освітніх технологій. Основні завдання, які допомагають вирішувати така система: надання дистанційного доступу до навчально-методичних матеріалів для користувачів та можливість контролювати освітній процес для викладачів. СДН пропонують користувачам різноманітні можливості навчання: відео-лекції, теоретичний матеріал у вигляді гіпертекстових документів (або слайдів), виконання завдань та контролюючих вправ.

Для викладачів системи дистанційного навчання надають можливість формування курсів, екзаменаційних білетів, контрольних та домашніх завдань, адміністрування навчальних груп, контролю за їх успішністю, а також є інструментом спілкування з користувачами.

Для застосування дистанційних технологій у закладах освіти необхідна така система дистанційного навчання, яка дозволяла б просто та ефективно керувати процесом, отримувати звіти про результати, проводити їх облік та якісний моніторинг.

Слід пам'ятати, що дистанційне навчання — це не просто технологія, це система, яка сприяє реалізації освітнього процесу, а інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) є не суттю, а лише однією з її складових. Технології повинні не просто керувати освітніми рішеннями дистанційного навчання, а й ефективно підтримувати освітні рішення. Тому важливо, щоб СДН, за допомогою якої викладачі створюють, а здобувачі освіти отримують освітні ресурси, відповідала б вимогам до змісту необхідних інструментів і ресурсів – тобто відповідала правилам педагогічного дизайну.

Педагогічний дизайн розглядає СДН в діапазоні від створення освітнього середовища до процесу проєктування сучасних навчальних матеріалів. Педагогічний дизайн в широкому значенні враховує як теорію, так і практику розробки сучасних навчальних матеріалів та розміщення їх в СДН. Повноцінна система дистанційного навчання має містити у собі освітні та сервісні ресурси

(централізовані сховища даних), освітні технології та загальний сервіс. Якщо припустити, що перераховані технології та ресурси є і синхронно працюють, карту можливостей системи дистанційного навчання можна подати у вигляді єдиного механізму, кожна з деталей якого є невід'ємною частиною СДН.

Важливо враховувати, що для ефективно працюючого дистанційного курсу у СДН потрібно не просто розмістити інформацію, а вибудувати систему керівництва, побудувати архітектуру контенту, налаштувати систему контролю та взаємодії та зворотнього зв'язку із здобувачами освіти.

Систему дистанційного навчання необхідно регулярно поновлювати відповідно до оновлення інформації в Інтернеті, а основні модулі повинні містити та забезпечувати синхронну роботу всіх освітніх елементів.

Литвин С.В.

СТОРИТЕЛЛІНГ В ОСВІТІ

У світі сучасних технологій в умовах постійного оновлення інформації відбувається прийом великого обсягу матеріалу, що постійно вимагає нових способів його освоєння. Величезний пакет інформації, який мають переробити здобувачі освіти та вгамувати потребу в нових знаннях, щоб стати успішними у своїй індивідуальній освітній траєкторії, зростає, і, відповідно, зростає необхідність залучення до читання.

Встановлені стандартом вимоги до результатів навчання здобувачів освіти викликають необхідність зміни змісту навчання на основі принципів метапредметності як умови досягнення високої якості освіти. В освіті активно впроваджується колись забутий, але добре перевірений спосіб «розповіді історій», який отримав новомодну назву «сторітеллінг» - від англійської storytelling: story - історія та telling - вистава, вперше використана керівником однієї з корпорації США Девідом Армстронгом для покращення показників роботи компанії та швидкого навчання новачків, де «одним із принципів стає зв'язок теорії з практикою».

Сторітеллінг в освіті - це створення емоційних зв'язків, за допомогою яких можна управляти увагою здобувачів освіти, розставляти потрібні акценти, загострюючи увагу на важливих речах.

Сторітеллінг - термін, що вживається маркетологами, журналістами, психологами, викладачами та розуміється як комунікативна технологія, що дозволяє за допомогою нарратива зробити інформацію цікавою та такою, що легко запам'ятовується.

Термін «сторітеллінг» останніми роками став не тільки актуальним, а й модним, на що вказує різноманітність тренінгів, автори яких пропонують учасникам опанувати майстерність сторітеллінгу, позиціонуючи його, наприклад, як засіб, здатний в освіті відкрити двері у світ захоплюючих комунікацій з будь-якою аудиторією, як інструмент маркетингу, що дозволяє продавати та просувати товари та послуги, надихаючи покупців своїми історіями, та ін.

У науковій літературі сторітеллінг визначається як: технологія ефективних комунікацій; маркетинговий інструмент; інформаційно-комунікативна технологія

нарративної комунікації, що застосовується як інструмент управління персоналом; спосіб наставництва та передачі неявних знань; інструмент, який використовується у сферах корпоративної комунікації для висловлювання ціннісних принципів організації, а ЗМІ – на формування позитивного образу освітніх послуг.

Цікавий, з погляду, підхід, який розглядає сторітеллінг як ефективний спосіб подачі інформації, спосіб управління знаннями, наголошуючи на необхідності міжособистісної складової для ефективного управління знаннями. В даний час даний метод зарекомендував себе як ефективний засіб вибудовування зовнішніх і внутрішніх комунікацій, донесення до аудиторії інформації шляхом розповіді зворушливої, кумедної, часом повчальної історії з реальними чи вигаданими персонажами. Інформація при цьому міцно засвоюється, оскільки несе у собі смислове навантаження.

Божко Н.В., Кондрашкін М.Ю.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Відбудова України у воєнний та післявоєнний стани вимагає значного оновлення системи професійної освіти. Рушійною силою цього процесу мають стати педагогічні працівники із високою культурою і професійною кваліфікацією, адже саме цим кадрам довірено навчання і виховання робітників різних спеціальностей, які володітимуть тим комплексом якостей, які дозволять їм вільно відчувати себе на ринку праці.

Діяльність педагогів професійної освіти пов'язана з постійною необхідністю знаходити рішення різних техніко-технологічних, організаційних, економічних, екологічних і навчально-виховних задач, спрямованих на організацію і здійснення навчально-виховного процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Реалізація соціального замовлення суспільства на формування у майбутніх викладачів професійної освіти здібностей передбачати, прогнозувати, аналізувати та обирати раціональні шляхи й засоби навчання потребує розробки нових підходів до формування самостійності, застосування сучасних концепцій навчання самостійній роботі.

Ядром самостійної роботи є пізнавальне і проблемне завдання, тому що саме наявність завдання обумовлює весь процес самостійної роботи. До цього слід додати, що завдання повинні вимушувати студента працювати з великим масивом інформації і інформаційних джерел. Саме при виконанні самостійної роботи студент має довести свою професійну зрілість і здатність працювати в інформаційному суспільстві.

Одна із основних вимог до завдань – поступове нарощування їх складності від рівня, доступного здобувачеві на початку роботи, до потрібного рівня наприкінці. При будові такої системи завдань необхідно враховувати, що навчання носить розвиваючий характер. Дотримання цієї вимоги робить навчання більш ефективним, викликає інтерес у здобувачів, сприяє виникненню стійкої мотивації до вивчення предмета.

Методична підготовка таких фахівців є інтегруючою ланкою між психолого-педагогічною та галузевою. Її мета – сформувати у студентів здібності з проектування дидактичних систем. Ця підготовка є невід'ємною частиною професійної освіти педагогів професійної освіти і здійснюється в кілька етапів, на кожному з яких формується необхідний рівень професійно-методичних дій.

Корольова Н.В., Дурдас К.Г.

ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ТА ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток української держави характеризується підвищенням вимог до національної освіти.

В пріоритеті - гуманітаризація та гуманізація навчання майбутніх фахівців, подолання технократизму освіти шляхом вироблення нової системи цінностей у молоді і нових відносин між викладачем і студентом, формування такої мотивації навчання, яка орієнтована на актуалізацію власної системи цінностей [1].

Гуманітаризація та гуманізація навчання визначають складові змісту освіти в ЗВО: «професійну та гуманітарно-світоглядну. Перша з них реалізується в ході професійної та практично-технічної підготовки студентів; друга – під час вивчення гуманітарних дисциплін» [2].

При підготовці студентів, зокрема економічних спеціальностей, однією з навчальних дисциплін гуманітарного циклу є така, що розглядає методологічні основи педагогіки, гуманістичні ідеї видатних педагогів, окремі аспекти організації та здійснення педагогічної діяльності. Така дисципліна може і повинна забезпечувати комплексне вирішення проблеми гуманітаризації та гуманізації освіти через:

- становлення і розвиток особистості студента в освітньому середовищі;
- формування еталонів поведінки майбутнього фахівця в професійному середовищі конкретної галузі;
- вирішення випускником питань виховання й розвитку наступних поколінь;
- саморозвиток й реалізацію випускником себе як педагогічного або науково-педагогічного працівника закладу освіти.

Педагогічна підготовка має бути спрямована на самостійність особистості, на її потребу діяти у сучасних економічних умовах у різних проявах: самоактуалізації, самоосвіті, самоконтролю, самоорганізації, саморозвитку, саморегуляції.

У сучасних умовах існує необхідність щодо формування основ педагогічної діяльності, коли є така проблема як відсутність кваліфікованих викладачів.

Педагогічна підготовка студентів дуже важлива, бо викладання будь-якої дисципліни – справжнє та витончене мистецтво, де навіть відмінне володіння матеріалом не дає гарантії успіху. Кваліфікований викладач повинен не тільки глибоко вивчити свою область науки, але й володіти серйозними, на сучасному рівні, знаннями з психології, педагогіки, дидактики, володіти прийомами застосування сучасних освітніх технологій, питаннями виховання особистості. Він повинен виховувати в собі такі обов'язкові якості, як культура мовлення, артистизм поведінки, комунікабельність.

На цьому шляху вимагають грамотного поєднання інтерактивні технології навчання і комп'ютерні засоби. Обидві складові дуже швидко розвиваються і пропонують численні варіанти взаємодії викладача зі студентами, які вимагають доопрацювання стосовно конкретних умов і різних форматів застосування: онлайн, офлайн, змішане навчання.

Література:

1. Ципко В. В. Методична система навчання суспільнознавчих дисциплін студентів технічних університетів: Автореферат дисертації доктора педагогічних наук: 13.00.02. / Ципко Вікторія Віталіївна. Київ, 2015. 43 с.

2. Фіалко Н. А. Гуманізація вищої освіти: змістовно-функціональні аспекти. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національна академія педагогічних наук України. Інститут вищої освіти, Київ, 2015.

Назаркін О.А., Довгаль Р. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС РОБОТИ ЗА КОМП'ЮТЕРОМ

Кожна сучасна держава прагне бути високорозвиненою, правовою, демократичною, авторитетною країною у світовій спільноті. В останні десятиліття постає проблема стану здоров'я майбутнього педагога професійного навчання. За видом професійної діяльності можна віднести до групи ризику.

За даними Міністерства охорони здоров'я України серед викладачів спостерігається збільшення захворювань:

- функціональне відхилення серцево-судинної системи;
- захворювання органів травлення, верхніх дихальних шляхів та зору;
- функціональне відхилення в діяльності нервової системи.

Погіршення стану здоров'я пов'язані з особливостями праці: інтелектуально-емоційною діяльністю, великою відповідальністю, самовдосконаленням, самовіддачею.

Відзначають, що професійний ризик впливаючий на стан здоров'я, формується ще в студентські роки.

Зібравши всі накопичення на сьогоднішній день знання про людину як складну соціокультурну систему, професійний ризик педагога, педагогічна валеологія надає можливість знайти шляхи комплексного впливу на організм з метою відновлення збереження та зміцнення здоров'я педагога. Тому останнім часом тривало багато дискусій щодо використання технологій у системі вищої освіти з метою формування цінностей здорового способу життя у майбутніх педагогів професійного навчання. На сучасному етапі формування цінностей здорового способу життя у майбутніх педагогів професійного навчання є вельми актуальним практичним завданням освітянської галузі.

Під час організації свого способу життя, майбутній педагог професійного навчання враховує впорядкованість, застосовуючи певні стійкі змістовні компоненти. До них відноситься чіткий розпорядок, коли здобувач освіти, наприклад, систематично в один і той же час приймає їжу, займається самостійними

фізичними вправами, застосовує загартовуючі процедури, лягає спати. Чіткою може бути і систематичність розпорядку життєдіяльності: після академічного тижня вихідні дні можуть бути присвячені спілкуванню з друзями, домашнім справам, самостійній фізичній культурі.

Сьогодні дистанційне навчання асоціюється з проведенням значної кількості часу учасників освітнього процесу перед екраном комп'ютера. У зв'язку з цим все найчастіше стали виникати питання проте, як впливає комп'ютер на наше здоров'я, психіку, зір. При цьому, негативними факторами при роботі за комп'ютером є: навантаження на зір, обмежена поза, вплив електромагнітного випромінювання монітора, психічне навантаження.

Найбільше від постійного сидіння за комп'ютером страждають очі, які реєструють найдрібнішу вібрацію тексту (картинки), знижений контраст зображення, яскравість екрану, мерехтіння зображення, неправильне розташування екрана монітора, відстань від комп'ютера до очей, невдалий підбір кольору, шрифтів, компонування вікон у використовуваних комп'ютерних програмах.

Другим фактором є обмежена поза, яка характеризується тривалим сидінням в одній позі з нерівномірним розподілом навантажень на м'язи і диски хребта (напруження ший, м'яз голови, рук і плеч).

Електромагнітне випромінювання від комп'ютера призводить до погіршення кровопостачання органів і тканин, зниження репродуктивної функції та послабленню імунної системи. Але більше всього шкоди випромінювання приносить нервовій системі.

Робота за комп'ютером – це чисто інтелектуальна праця. І тому основна частина навантаження доводиться на нервову систему, а саме на головний мозок. Часто робота за комп'ютером передбачає постійну концентрацію уваги та засвоєння великої кількості інформації. Характерним є отримання непотрібної інформації, яка «перевантажує» мозок та пам'ять і призводить до розумової втоми та порушення уваги. Внаслідок нервово-емоційної напруги швидко розвивається перевтома, що провокує головний біль.

Таким чином, методичне вирішення цієї проблеми можливе лише на основі системного підходу, який передбачає чотири етапи формування здорового способу

життя, що включають: знання (когнітивний досвід особистості), які характеризуються оволодінням певною інформацією про свій організм і необхідністю дотримання заходів по організації режиму дня та життєдіяльності.

Теоретичні знання необхідно надавати в тісному і достовірному відповідно до сучасних уявлень про суспільство, про екологію довкілля, про закони вікової фізіології та особливості життя в сучасному суспільстві; переконання – трансформація знань людини в тверду впевненість в їх достовірності і необхідності.

Тільки сформувавши змістовно-критичне мислення здобувача освіти в рішенні проблем здоров'я, коли критикується не просто щось інше, а виникає самокритика, в результаті якої з'ясовуються слабкі сторони концепції індивідуальної життєдіяльності, можливий перехід до мотивованої валеологічної активності здобувача освіти.

Самокритика є найважливішою частиною самоосвіти і передбачає критичне ставлення до досягнутого своїм рівнем культури, спонукаючи людини до зміни свого способу життя; вміння – формування здатності правильно виконувати валеологічної процедури і слідувати раціональному поєднанню праці й відпочинку, раціональному використанню дозвілля, підтримувати умови життєдіяльності згідно санітарно-гігієнічним нормам і нормам безпеки; навички – формування динамічного стереотипу у виконанні комплексу валеологічних заходів, визначених як здоровий спосіб життя.

Штефан Л. В.

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Сучасний воєнний стан України принципово вплинув на розвиток усіх її галузей, у тому числі й галузі освіти. Подальша роль освітнього сектору залежатиме від того, як швидко він реагуватиме на виклики сьогодення. Пріоритетними з них можна визначити наступні:

1. Основою розвитку освіти повинні стати моральні цінності. Це той базис, який виключатиме корупційні схеми, плагіат, неконтрольоване використання штучного інтелекту й таке інше.

2. Професійна освіта повинна отримати чітке законодавче підґрунтя для організації взаємодії між закладами освіти та стейкхолдерами. На цій основі слід переглянути зміст освіти та зробити її орієнтованою на запити держави, які значною мірою корелюють із вимогами роботодавців. Водночас необхідно провести ревізію законодавчої бази щодо організації на рівні світових вимог дуальної освіти.

3. Потребує перегляду зміст професійної підготовки у напрямі посилення розвитку підприємницької компетентності здобувачів освіти. У контексті цього слід змінити (за можливості) вимоги до результату захисту бакалаврських та магістерських робіт, максимально вивівши їх на рівень випускних стартапів. За цих умов заклад вищої освіти матиме можливість стати суб'єктом, який генеруватиме прибуток з тим, щоб досягти фінансової автономії.

4. Автономія закладів освіти повинна мати конкретні механізми реалізації без остраху за наслідки її втілення керівниками, які повинні бути лідерами, що можуть швидко перетворювати операційний рівень керування в стратегічний.

5. Принципових змін повинні зазнати підходи щодо формування валеологічної компетентності здобувачів освіти як основи формування здорової нації. Необхідна дієва екосистема на базі синергії дисциплін фахового, підприємницького, гуманітарного та валеологічного напрямів професійної підготовки. До розроблення змісту валеологічної компетентності та викладання дисциплін валеологічного спрямування слід активно долучати фахівців медичної галузі.

Проведене нами дослідження серед таких спеціалістів (151 особа), які отримували другу вищу освіту в Українській інженерно-педагогічній академії за спеціальностями «Освітні, педагогічні науки» та «Менеджмент» протягом 2019 – 2021 років показало, що близько 40,4% опитаних готові викладати валеологічні дисципліни, якщо для них будуть створені необхідні умови (оплата праці, методична допомога тощо) [2].

6. Стратегічне прогнозування розвитку суспільства повинно знайти відображення у стратегії розвитку закладів освіти. При цьому слід враховувати зокрема, й інформацію, надану Українським інститутом майбутнього, фахівці якого офіційно повідомили, що коефіцієнт фертильності в нашій країні вже менше одиниці. Для зростання чисельності населення він повинен мати значення понад два.

Це означає, що вже є значні демографічні проблеми, які будуть з часом лише поглиблюватися. Та «демографічна яма», яку протягом останнього часу освітяни долали зі значними складнощами, знову стає актуальною.

7. Світ вступає в нову фазу свого розвитку, яка визначатиметься особливостями втілення штучного інтелекту. Це питання якомога скоріше слід розглянути широкому освітянському загалу з тим, щоб визначитися з умовами існування у цьому принципово новому середовищі. Слід активізувати вивчення закордонного та вітчизняного контенту, який висвітлює ці питання.

8. Матеріально-технічна база освіти взагалі та вищої зокрема повинна відповідати сучасним тенденціям розвитку й бути в пріоритеті державної політики в галузі освіти.

9. Особливої уваги потребує неформальна освіта, одним із напрямів розвитку якої стануть профільні курси, які забезпечуватимуть швидку підготовку фахівців для реалізації реальних проєктів, замовниками яких будуть роботодавці.

10. Виконання зазначених викликів можливе за умови швидких змін у системі підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу. Без винятку всі його представники, залучені до формування фахових компетентностей, повинні пройти реальне стажування на місцях майбутньої професійної діяльності тих, кого вони навчають у стінах закладу вищої освіти.

Цей досвід стане основою проектування навчальних тренінгів, ділових ігор, кейсів тощо з тим, щоб усунути прірву між вимогами роботодавців та результатами теперішньої професійної підготовки.

Вже за військових дій, розпочатих в Україні у 2014 році, науковці схилилися до того, що «для реінтеграції українського освітнього ландшафту найбільш продуктивною слід вважати стратегію інкрементального розвитку» [1, с. 211], що передбачає поступовий розвиток без радикальних парадигмальних змін. Думається, що така модель на сьогодні є вже не актуальною.

Одним із можливих шляхів розв'язання складної проблеми пошуку шляхів розвитку освіти в умовах війни та повоєнного часу (на думку автора) може стати ітеративна модель, застосування якої дозволяє максимально швидко враховувати зміни вимог до розвитку системи освіти та ризику, які виникають при цьому; визначати вплив деструкторів та акселераторів і таке інше, що в межах інкрементальної моделі не представляється можливим.

Отже, освіта є стратегічним ресурсом розвитку держави, який у сучасних умовах існування України повинен зазнати швидких парадигмальних змін як умови відтворення країни та виведення її на рівень конкурентоспроможності на світовому ринку.

Література:

1. Українська освіта в умовах війни: монографія / за наук. ред. С. О. Терепищого. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. – 234 с.

2. Shevchenko O. Preliminary results of the study of motivation and readiness of medical workers with pedagogical education to teach valeological disciplines / O. Shevchenko, L. Shtefan, M. Mishchenko // Proceedings of the III scientific-practical conference with international participation "Public health in Ukraine: problems and ways to solve them". – 2020. – №5. – Kharkiv : KhNMU, 2020. – С. 98–99.

Шалімова І.М.

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Зростання світової конкуренції активізує всі фактори, що формують конкурентоспроможність будь-якої організації, і закладу освіти в тому числі. Одним з цих факторів, безумовно, є імідж.

Формування позитивного іміджу закладу вищої медичної освіти – це складний і тривалий процес формування міцної і високої репутації, привабливості, створення ситуації успіху на всіх рівнях роботи закладу освіти.

Можна виділити основні компоненти іміджу закладу охорони здоров'я:

- Місія закладу охорони здоров'я. Вибір місії прямо пов'язаний з вибором типу, виду, моделі закладу охорони здоров'я.
- Імідж персоналу (зовнішній вигляд, рівень культури, рівень професіоналізму, лояльність до установи, комунікативні вміння, володіння техніками ділового спілкування);
- Стиль управління організацією (демократизація процесів управління, формування команди);
- Рівень корпоративної культури (система цінностей, вірувань, переконань, правил, традицій, що існують у закладі та визначають поведінку кожного його працівника);
- Традиції (свята, конкурси).
- Перспективи розвитку закладу охорони здоров'я.
- Ціна медичних послуг.

Виділимо основні етапи формування іміджу закладу охорони здоров'я .

Перший етап — визначення місії. Місія закладу вищої медичної освіти повинна бути спрямована на гуманізацію освіти і створення комфортного середовища для лікування. Вона повинна відображати основні пріоритети закладу охорони здоров'я та основні ідеї його розвитку і вдосконалення.

Другий етап — визначення цільової аудиторії. Після того, як специфіка закладу вищої медичної освіти визначена, необхідно зрозуміти, яку цільову

аудиторію необхідно в союзники. Власне, тут є чотири основні групи: здобувачі освіти, пацієнти, ЗМІ, соціальні партнери.

Третій етап — планування. На цьому етапі відбувається розробка конкретних заходів, пов'язаних з формуванням іміджу.

Четвертий етап — мотивація членів медичного співтовариства.

П'ятий етап — реалізація проекту щодо формування іміджу закладу охорони здоров'я.

Шостий етап — перевірка ефективності. На цьому етапі (як правило, щорічно) проводиться аналіз відповідності одержаного іміджу з бажаним результатом.

Практичне дослідження щодо формування іміджу закладу вищої медичної освіти проводилось нами на базі Харківського національного медичного університету (ХНМУ). Ми провели комплексне дослідження, метою якого було встановлення рівня сформованості іміджу даного закладу охорони здоров'я.

Проведений комплексний аналіз іміджу ХНМУ, дозволив виявити такі проблеми, як: необхідність створення умов для розвитку додаткових освітніх та медичних послуг в закладі охорони здоров'я; потреба у системному підході до коригування ціннісних орієнтацій колективу ХНМУ; необхідність висвітлення позитивної діяльності закладу вищої медичної освіти у засобах масової інформації; розроблення системи заходів для підвищення результативності рекламної діяльності тощо. Відтак, вважаємо за доцільне у Харківському національному медичному університеті приділити увагу процесу підвищення рівня сформованості іміджу та розробити відповідну комплексно-цільову програму.

Бажаним результатом впровадження комплексно-цільової програми є стійка репутація закладу охорони здоров'я внаслідок створення цілісної системи управління процесом підвищення рівня сформованості іміджу закладу вищої медичної освіти.

Для вивчення прогнозованої якості комплексно-цільової програми нами було створено експертну групу, яка працювала за таким алгоритмом: визначення критеріїв експертизи; визначення технології оцінювання; оцінка комплексно-цільової програми за визначеними критеріями та прийнятою технологією; надання

рекомендацій щодо впровадження програми. Загальна експертна оцінка програми складала 0.83, що відповідає достатньому рівню.

Таким чином, запропонована нами система заходів дозволить підвищити ефективність управління іміджем закладом вищої медичної освіти як інструменту реалізації стратегічних цілей. Розроблені рекомендації можуть бути впроваджені в діяльність ХНМУ. Подальші дослідження будуть спрямовані на забезпечення сприятливого іміджу ХНМУ на закордонних ринках освітніх послуг.

Література:

1. Борщ В.І. Сучасна парадигма системи управління персоналом закладу охорони здоров'я / В.І. Борщ // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – № 1 (69). – С. 73-79.
2. Горбенко Н.В. Особливості формування іміджу сучасного університету / Н. В. Горбенко // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 1(5). – С. 36-43.
3. Гринько Т. В., Савченко К. С. Науково-методичні підходи до оцінки кадрового потенціалу медичного закладу // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – грудень 2017. – № 7(35). – С. 23–27.
4. Карпенко Ю. М. Імідж вищого навчального закладу: основні складові та проблеми формування / Ю. М. Карпенко, Н. Л. Карпенко // Науковий вісник Полісся. – 2015. – Вип. 1. – С. 118-124. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvp_2015_1_20
5. Мармаза О.І. / Стратегічний менеджмент :траєкторія успіху. / О.І.Мармаза – Х.: Видав. гр. « Основа» 2006 – 160 с.

Наумова О.Г., Артёмова А.В.

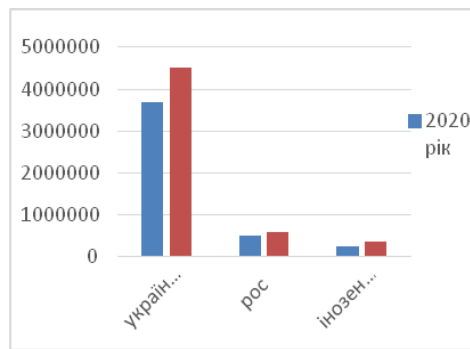
АНАЛІЗ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ КНИГОВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

У сучасних умовах розвитку суспільства зростає роль та значення інтелектуального капіталу нації, підвищується цінність та вартість знань. Одним з найвагоміших джерел отримання цих знань є книжкова продукція. Книжки є специфічним товаром який потребує незвичайних підходів просвіщення щоб задовольнити духовні та інформаційні потреби споживачів. Таким засобом є книговидавничий маркетинг. Але відсутність відповідних науково-обґрунтованих методичних підходів щодо розробки та аналізу основних елементів комплексу маркетингу в цій сфері обумовлює актуальність даного наукового дослідження.

Маркетинг книговидавничої справи (книговидавничий маркетинг) – специфічний вид господарювання, спрямований з одного боку на організацію видавничої діяльності підприємства, а з іншого – на виробництво та просування книжкової продукції на ринок з метою задоволення потреб споживачів.

Станом на 9 серпня в Україні видали 5975 назв книг і брошур, загальний наклад яких склав 5 мільйонів 460 тисяч примірників. У порівнянні з таким же періодом 2020 року кількість виданих книжок цього року зросла на 17%, а тираж збільшився на 36%. Більшість видань вийшла українською мовою – 4615 назв, накладом у 4 мільйони 524 тисячі примірників, що на 18,6% більше, ніж минулого року. Ще 772 видання, які мають наклад 586 тисяч примірників, вийшли російською (на 13,2% більше, ніж у 2020 році), а 668 видань тиражем 350 тисяч – іншими мовами (на 29,3% більше, ніж у 2020 році). Крім того, цього року видали 3080 авторефератів дисертацій тиражем 315 тисяч, що на 175% більше, ніж у 2020 році.

Графік 1 «Порівняння об'ємів продажу за роками»

Рисунок 1 «Комплекс книжкового маркетингу»

Книги розглядаються як продукція, що має подвійну природу. З однієї сторони, це продукт, який створюється для інтелектуального розвитку людини та продукт духовного розвитку. Звертаючи увагу на це, можна дійти висновку, що впливаючи на духовну сферу, книга також впливає й на нашу реальність, спонукаючи змінюватись самим та змінювати навколишній світ (владу, культуру, економіку), тобто можна сказати, що книга залишається головною ідейною зброєю в руках людини. З іншої сторони, книга це товар, що створює власний ринок, тобто ринок книжкової продукції.

Найбільш впливовою ланкою у процесі формування цін є видавництво, від того яку ціну поставить видавництво залежатимуть ціни посередників.

Для успішного продажу книги надзвичайно важливо зацікавити читача змістом та продемонструвати її зовнішній вигляд. Один із найчисленніших та найрізноманітніших типів реклами є листівки. Вона виконує цілий ряд функцій, від реклами видавництва до пропозиції конкретної книги. Оригінальні формати та

яскраві малюнки теж можна віднести до реклами. Для масової белатристики використовуються афіші в книжкових магазинах та ярмарках, метро, тощо.

Отже можемо зробити такі висновки: реклама є секторальною і стосується або діяльності окремих суб'єктів, або окремих проектів. Зазвичай для поширення інформації використовують найпростіші та найдешевші способи. Через неналежну державну підтримку книговидання та розповсюдження рівень рекламно-інформаційної діяльності недостатній.

Отже ми розгляну чотири елементи комплексу маркетингу: товар, ціну, збут, комунікації. З'ясували що книжки мають подвійну природу: духовну та у вигляді товару. Основні методи ціноутворення у книговидавництві: орієнтація на витрати, орієнтація на попит і кон'юнктуру ринку, орієнтація на нормативи витрат та техніко-економічні параметри продукції.

Провідна роль на ринку належить маркетинговим комунікаціям, вони потрібні для прийому заявок на книги, пошук споживача, створення та закріплення в уяві споживача привабливий образ видавництва, тощо. Серед найвпливовіших комунікацій на ринку є: реклама, PR, стимулювання збуту, прямий маркетинг, персональний продаж, мерчандайзинг.

Найбільш типовою схемою розповсюдження книг є: виробник – оптова торгівля – роздрібна торгівля – покупець. Розповсюдження книг залежить від наступних чинників: вид видань; образ споживача; місцезнаходження покупців; прогнозований об'єм продажів; попит. На українському книжковому ринку переважає форма встановлення роздрібною ціни виходячи з оптової ціни, власних витрат звернення і очікуваного рівня доходу, а також з прийнятого даним роздрібним підприємством рівня торгівельної націнки, купівельного попиту і цін конкурентів.

Література:

1. У 2021 році в Україні видали на 17% більше книжок і брошур, ніж минулого року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://chytomo.com/u-2021-rotsi-v-ukraini-vydaly-na-17-bilshe-knyzhok-nizh-mynuloho-roku/>.

2. Мельник Ю. М. Аналіз комплексу маркетингу книговидавничої справи / Ю. М. Мельник, О. В. Драчук.

3. Шендерівська Л. П. Комплекс маркетингу сучасного видавництва / Л. П. Шендерівська, М. В. Ужвій.

Бакумкіна М.О.

ОСВІТА ТА НАУКА ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

Заступник директора з навчально-виховної роботи ХЗОШ № 56 м. Харкова

Освіта має ключове значення для будь-якої країни, оскільки вона формує майбутнє покоління лідерів, науковців та підприємців. У відновленні країни освіта може зіграти ключову роль, допомагаючи підготувати кваліфікованих фахівців, які зможуть розвивати економіку та працювати в різних сферах діяльності. Наука, з іншого боку, може сприяти відновленню країни, допомагаючи здійснювати інновації та розвивати нові технології.

Це може сприяти збільшенню продуктивності, зниженню витрат та покращенню якості продукту, що дозволить країні стати більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Проте, щоб відновити країну за допомогою освіти та науки, потрібно розглянути декілька ключових аспектів. Перш за все, потрібно забезпечити фінансування освіти та науки, яке дозволить розвивати дослідження та підготовку фахівців у різних галузях [1].

Забезпечення доступності освіти для всіх можна реалізувати через різні програми, які надають стипендії та іншу підтримку для студентів з низьким рівнем доходів. Також потрібно забезпечити доступ до наукових досліджень для всіх зацікавлених, незалежно від їхнього соціального статусу.

Третім ключовим аспектом є забезпечення співпраці між освітою та наукою. Наукові дослідження повинні взаємодіяти з освітою, щоб забезпечити розвиток нових знань та навичок, які можуть в подальшому бути використані для вирішення реальних проблем.

Забезпечення міжнародного співробітництва дозволить країні залучити іноземних студентів та науковців, що сприятиме обміну знаннями та досвідом. Міжнародне співробітництво також допоможе країні привернути іноземні інвестиції та розвивати нові технології.

Важливим напрямком є забезпечення інноваційного підходу. Країна має розвивати нові ідеї та технології, які можуть змінити спосіб життя людей та вирішити реальні проблеми, такі як економічні виклики, зміна клімату та медичні проблеми.

Інтеграція науки і освіти полягає у подоланні розриву між науковими та освітніми установами у виконанні суспільно значущих виробничих функцій передачі та поширенні знань. Вона сприяє сталому розвитку національної науково-освітньої системи країни та створенню відповідних комплексів, здатних виконувати як дослідницькі, так і освітні завдання. Інтеграція бізнесу та освіти відображає сучасні тенденції розвитку підприємств, пов'язані з практичною реалізацією ідей, і передбачає поширення відповідальності за розвиток системи освіти та перепідготовки кадрів між освітніми та бізнесовими установами. Лише тісна інтеграція науки і виробництва уможлиблює досягнення інноваційних змін і забезпечує достатній ефект для стабілізації та економічного зростання[2].

При цьому важливо зазначити, що окрім окреслення перспективних напрямків, доцільно звернути увагу на потенційні проблеми, які потребуватимуть системного рішення. В умовах відновлення наука та освіта потребуватимуть збільшення обсягів фінансування після тривалого періоду зменшення бюджету.

Важливо розробити механізм залучення та утримування кваліфікованих викладачів та науковців, забезпечуючи їм належну оплату, умови роботи та можливості для професійного зростання. Потребуватиме вирішення проблема неефективної системи освіти та науки. Це стосується як загальної системи освіти, так і конкретних навчальних програм. Країна повинна забезпечити розвиток сучасних навчальних програм та методів навчання, що відповідають сучасним вимогам ринку праці та науки.

Висновок. Отже, освіта та наука можуть зіграти критичну роль у відновленні країни. Для цього потрібно забезпечити фінансування, доступність та співпрацю між освітою та наукою, міжнародне співробітництво та інноваційний підхід. Тільки так країна зможе розвиватися, стати більш конкурентоспроможною та відновитися після кризи чи війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітренко Ю. М., Ворона В. О., Дебич М. А. Сфера вищої освіти як складова плану відновлення України. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2022, №4(2). С.1–7.

2. Карпенко А. В., Карпенко Н. М. Інтеграція освіти та науки з бізнесом за лідерства кластерів у післявоєнному відновленні України. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/book-of-abstracts_ssi-iea_2022.pdf#page=302 (дата звернення: 12.05.2023).

СЕКЦІЯ: ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Баженов О.В., Чудненко К.А.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вплив умов постійно діючого стресу війни на розвиток мотиваційно-емоційної сфери молоді, що навчається, досі є мало досліджуваним. На протязі 2020-2023 рр. досліджувались фактори адаптованості та емоційної стресостійкості студентів-психологів. В 2020-2021 рр. на вибірці студентів-психологів (n=36) було досліджено мотиваційні чинники вибору професії психолога, що включали мотив уникнення травмуючих ситуацій, який корелював з особистісної сенситивністю, а також мотив досягнення в пізнавальній діяльності. Обидва мотиву по-різному орієнтували особу в часі («там» і «тепер»), що впливало на усвідомлення життєвої (родинної) історії та ідентифікацію: вибір батьківської фігури при мотиві уникання мав більш «маскулинний» характер фігури, що притаманно виборам в екстремальній ситуації.

На деякий час, таким чином, можливо винести назовні, але не вирішити внутрішні конфлікти. З часом емоційна біль та відчуження залишаться., а співчуття до себе або співпереживання до іншої людини може не співпадати зі ставленням до себе. Для розв'язання внутрішнього конфлікту потрібно розуміння розвитку емоційної сфери. Тому у 2022-2023 р. дослідження продовжилось визначенням особливостям емоційної сфери. Було запропоновано скринінг позитивних та негативних емоцій за допомогою шкали PANAS. Високий рівень позитивного афекту (високий ПА) визначає стан залученості, енергійності та концентрації, всупереч смутку та млявості (низький ПА). Натомість, високий рівень негативного афекту (високий НА) визначають як стан страждання, що суб'єктивно переживається, неприємної залученості на протигагу спокою і безтурботності (низький НА).

Після виокремлення групи з мотивацією уникнення вираженим показником "сенситивності" в опитувальнику самоактуалізації (1) та контрольною (2), за методикою PANAS були виявлені значущі відмінності у середніх значеннях за школою ПА: 2,7 проти 3,4, та шкалою НА: 2,3 проти 3,2; тобто афект є менш вираженим у 1 гр. За якісним аналізом емоцій у 1 групі групи виявлено перевагу нервово-тривожного кола емоцій за шкалою НА «екзальтовано»-зацікавленого за

шкалою ПА; у 2 групи переважають емоції схвильовано-тривожного кола (ПА) та впевнено-зосередженого кола (ПА). До обстеження в 2023 р. під час війни підтвердило продовження зниження вираженості («сплощення») афектів під впливом постійно діючого стресу: середнє за шкалами знизилось з 2,8 до 2,55 (ПА), з 2,3 до 1,8 (НА); також звеличилось дисбаланс між ПА і НА, з дисимуляцією негативного афекту.

Для перевірки гіпотези, що дисбаланс та сплощення ефекту може привести до розвитку особистісної тривожності було проведено оцінювання рівня ситуативної (СТ) та особистісної (ОТ) тривожності (тест Спілбергера-Ханіна). Було знайдено що більш вираженими є: негативний зв'язок шкали ПА, та позитивний зв'язок шкали НА з особистісної тривожністю, аніж з ситуативною тривожністю.

Таким чином, сплощення афекту та поява дисбалансу може також стати додатковим чинником, насамперед, особистісної тривоги. Особливість такого типу емоційного реагування в умовах постійно діючого стресу може також бути пов'язана з гендерною ознакою: саме дівчата мають більш виражені показники особистісного стресу (сер. ОТ = 26 у дівчат проти сер. ОТ = 10 на рівні $p < 0,05$).

Запєвалова С. О.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

З 24 лютого 2022 року, дуже гостро стало питання адаптивних можливостей особистості. Українці опинилися в умовах які розділили життя на до та після.

В сьогоднішні перед психологами стало дуже гостро питання проблем адаптації та стресостійкості не тільки цивільних людей ай військових. Бо з початком повномасштабного вторгнення в Україну люди зіткнулися зовсім з новими стресогенними факторами.

Українці в перші дні відчули на собі надзвичайно сильний стрес, у кожної людини в залежності від міцності психіки та адаптивних можливостей організму, був запущений процес захисних реакцій організму на те що, відбувається.

Люди опинилися в екстремальних умовах свого існування, коли звичайну життєдіяльність особистості було зруйновано в один момент, людство відчувало найсильніший страх, який міг призвести до паніки, емоційно-нервового виснаження, або ввести людини в стан афекту.

З першого дня війни психологи плідно працюють з різними категоріями людей, особливу увагу приділяють військовим які боронять наш спокій.

Також слід зазначити, що дослідженням проблеми адаптації займалися досить багато вчених, серед відомих дослідників адаптації є: Г. Сельє, О. М. Леонтьєв, Б. Ананьєв, Ж. Піаже, та інші.

Проблему адаптації розглядають в різних сферах життя не тільки в психологічному аспекті, ай біологічному, економічному та в багатьох інших аспектах.

У загальному розумінні адаптація це змога будь якого живого організму пристосуватися до змін та стресогенних факторів.

Не дивлячись на те, що проблемі адаптації присвячено багато досліджень серед науковців які вивчали проблему адаптації з різних сторін, вона все одно залишається невивченої в повній мірі, бо як правило змінюється навколишній світ, уже живе еволюціонує, люди змінюються у рівні свого розвитку, тому проблема

адаптації повністю не буде вивчена ніколи, тому що, буде змінюватись сутність поняття, її структура та чинники які забезпечать адаптацію.

В перше поняття адаптації було використано Г. Аубертом у 1865р. з цих пір його стали використовувати в різних сферах, для опису певних факторів та реакцій організму на різні чинники, що можуть впливати на стан особистості.

Визначення адаптації можна назвати універсальним, бо воно не тільки описує певні фактори та реакції організму на різні чинники, що можуть впливати на стан особистості, але також представляє собою опис того як людина взаємодіє з оточуючим світом

Загальним фундаментом в розробці визначення адаптації стали дослідницькі роботи таких вчених : Г. Сельє, Ж. Піаже, І. Павлов, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, Б. Ананьєв та багато інших.

В сьогоденні існує безліч термінів визначання адаптації. Наприклад

Ж. Піаже вважав, що адаптація – це можливість людини впоратись з будь-якими труднощами в різних ситуаціях. Тобто адаптація відбувається за певних видів діяльності, які на самперед повинні мати між собою взаємодію та доповнювати один одного.

Якщо розглядати адаптацію у психологічній науці то предметом вивчення являється психологічна адаптація, мається на увазі, що в психологічній адаптації відбувається зміна, та перебудова психіки індивіда через вплив об'єктивних чинників середовища.

Адаптація до екстремальних умов перш за все залежить від відношення індивіда на екстремальний фактор зовнішнього середовища, також не менш важливе його стан організму в цілому. Підчас впливу стресогенного фактору людині починає здаватися, що перевищується її спроможності, що в свою чергу може викликати дистрес.

Коли людина використовує свої ресурси відповідно до обставин навколишнього середовища, то починає формуватися стан адекватних реакцій які мобілізують організм. Однак, якщо перевантаження перевищує спроможності організму та психіки та резерви які є у людини, це може призвести що буде порушений порядок адаптації.

Зазначимо, що особливості адаптації до різних тяжких стресогенних факторів для людини полягає в тому, що індивід підтримує своїми вольовими зусиллями.

Вольові зусилля в таких ситуаціях необхідні, щоб вивчити дії та станів в екстремальних ситуаціях які можуть статися на життєвому шляху людини.

Література

1. Галус О. М. Історіографічна основа досліджень процесу адаптації особистості у працях вітчизняних учених-психологів. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 15. С. 140–146.

2. Максимова Н. Ю., Грись А. М., Манілов І. Ф. та ін. Психологічні механізми адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2015. 254 с.

3. Деменко О. Ф. Особливості соціальної адаптації особистості в умовах сучасного кризового суспільства. *Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства*: зб. матеріалів IV всеукр. наук.-практ. круглого столу з міжнародною участю (м. Ірпінь, 24 квіт. 2019 р.). Ірпінь, 2019. С. 18–21.

4. Пилипака Ю. І., Романюк В. Л. Стрес як загальний адаптаційний синдром та психічне здоров'я особи-стості. *Психологія: реальність і перспективи*. 2016. № 6. С. 177–182.

Фальова О.Є., Бурківський В.В.

ВПЛИВ СТРЕСУ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Психологічний стрес, емоційні стани людини були і є в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників в галузі медицини, психології (А.О.Badalova, В. Д. Мішиєв, Б. В. Михайлов, М.В.Маркова, Н.Ю.Яковлева, Н. Є. Завацька, С. В. Вишневський, Н. Бардин, Ю. Жидецький, Я. Когут, Н. Пряхіна, В. Ясінський та ін.).

Стрес асоціюється в більшості людей з негативними відчуттями. Це - фізична та психологічна реакція тіла, яка допомагає нам краще впоратися з критичною ситуацією. Організм виділяє гормони, що прискорюють частоту серцевого ритму і приводять м'язи у повну бойову готовність. Але хронічний стрес може мати важкі наслідки, його називають «тихим вбивцею» ХХІ століття, тому вивчення проблеми стресу, його регуляції та подолання була і є дуже актуальною.

Неудачина Т. І. відзначає, що вперше це слово з'явилося в 1303 р. у віршах поета Роберта Маннінга: «... ця мука була манною небесною, яку Господь послав людям, які перебували в пустелі 40 зим і знаходились у великому стресі» [4].

Термін «стрес» (від англ. Stress – тиск, напруга) запозичений із техніки. Це слово використовується для позначення зовнішньої сили, прикладеної до фізичного об'єкта, та його напруги. У ХVІІ ст. англійський вчений Р. Гук застосував цей термін для характеристики об'єктів, що випробовують навантаження та чинять опір.

Ця історична аналогія цікава тим, що поняття «стрес» у сучасній фізіології, психології, медицині (що базується на дослідженнях Г. Сельє) включає уявлення про зв'язки стресу з навантаженням на складні системи (біологічні, психологічні, соціально-психологічні) та з опором цьому навантаженню [4,5].

Термін «стрес» у фізіологію та психологію вперше ввів у 1932 році В.Б.Кеннон у своїх класичних роботах з універсальної реакції «боротись чи втікати». У роботах Г.Сельє було виділено 2 види стресу: еустрес (позитивний стрес), дистрес (негативний стрес). У сферу цих понять увійшли всі фізіологічні явища, включаючи й сон. До речі, Сельє зазначав, що навіть у стані повного розслаблення спляча людина переживає деякий стрес і що повна відсутність стресу означає смерть [2,5].

Стресові відхилення виявляються у всіх сферах психіки. В емоційній сфері найважливіші феномени це відчуття тривоги, переживання значущості поточної

ситуації; у когнітивній – сприйняття загрози, небезпеки, оцінка ситуації як невизначеної; у мотиваційній – мобілізація сил або, навпаки, капітуляція; у поведінковій сфері – зміна активності, звичних темпів діяльності, часто поява скутості у виконавчих рухах [3,6].

Емоційні стани – це тривалі переживання, ефект від сильної емоційної реакції. До них відносять збудження, пригнічення (депресія), страх, тривогу. С. В. Вишневський відзначав, що психологічний (емоційний) стрес – це той різновид континууму стресових станів, які можна віднести до сфери позитивних та негативних почуттів і емоцій. Існує безліч видів та форм прояву психологічного стресу, і всі вони залежать від особистісних якостей людини, від її досвіду, особливостей сприйняття, освіти тощо [1].

Зазвичай психологічний стрес пов'язаний із таким видом психічної напруги, який виникає в людини під впливом загрози чи перешкоди, наприклад:

- емоційні, мотиваційні та інтелектуальні стреси;
- розумове перенавантаження; необхідність швидкого пошуку рішень;
- перешкоди на шляху досягнення поставлених цілей;
- невдачі;
- реальна небезпека, тощо [3,4].

Таким чином, стрес є невід'ємною частиною життя сучасної людини, але треба розуміти його роль, наслідки для різних сфер життя людини та використовувати певні психокорекційні заходи щодо розширення світоглядних уявлень людей, тренування соціально-прийнятих способів поведінки в стресових ситуаціях, зміцнення копінг-ресурсів, розвитку саморегуляції.

Література

1. Вишневський С. В. Механізми виникнення емоцій, їх види, прояви та стани: Матеріали I Всеукр. круглого столу (ДДУВС, 18.05.2018). С.19-24. <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2848/1/1.pdf>
2. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини / Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Луцьк, 2011. 430 с.
3. Наугольник Л.Б. Психологія стресу. Львів: Ліга- Прес. 2013. 128 с.

4. Психосоціальний стрес: прояви та техніки його подолання: Бібліогр. показчик. Харків, 2020. 49 с.
5. Сельє Г. Стресс без дистреса. / Сельє Г. видання. Журнал неврології ім. Б. М. Маньковського. Т.4. №1. 2016. С. 78-89. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jorn_2016_1_13.
6. Стрес та стресостійкість в діяльності працівників правоохоронних органів / Н. Бардин, Ю. Жидецький, Я. Когут, Н. Пряхіна, В. Ясінський. Львів, 2020. 119.с.

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ

Кожний період життя людини, кожен її більш-менш значний крок у системі суспільних відносин призводить до зміни її мотиваційної сфери. У процесі розвитку особистості відбувається перетворення одних мотивів на інші, стримування одних іншими; виникають протиріччя між різними мотивами, змінюється співвідношення домінуючих і підпорядкованих мотивів, на базі одних мотивів формуються інші.

Таким чином, зміст мотивів є найбільш істотною характеристикою спрямованості особистості та рівня її вихованості. Мотив - це упередметнена потреба. Спрямованість особистості є результатом виникнення стійко домінуючих мотивів поведінки, а також інших особливостей особистості, що допомагають чи заважають реалізувати мотиви.

Мотиваційна сфера підлітків обумовлена двома факторами: віком та умовами навчання і виховання. Саме в підлітковому віці змінюються соціальні ситуація та засади розвитку мотивації, і особистості дитини в цілому. Канюк С.С. [1], Пророк Н.В., Кондратенко Л. О., Манилова Л. М. [2], Якимчук І.П. [3] та ін. підкреслюють наявність сприятливих умов та виділяють фактори для розвитку мотивації саме в цьому віці: «потреба в дорослості»; загальна активність; прагнення на основі думки іншої людини усвідомити себе як особистість, оцінити себе з точки зору вимог іншої людини і своїх внутрішніх вимог, потреба в самовияві і самоствердженні; прагнення до самостійності; збільшення широти і різноманітності інтересів, що поєднується з появою більшої їх вибіркової, диференційованості; зростання визначеності і стійкості інтересів; розвиток на основі цих якостей спеціальних здібностей підлітків [3].

Підлітковий вік є сенситивним для розвитку пізнавальних інтересів, які виникають тією чи іншою мірою у всіх дітей. Негативні характеристики навчальної мотивації у підлітковому віці пояснюються рядом причин. Незрілість оцінок підлітком самого себе та інших людей призводить до труднощів у взаєминах з ними: дитина не приймає вірну думку і оцінки вчителя; часом впадає в негативізм, в конфлікти з оточуючими дорослими; прагнення до дорослості і небажання прославитися відстаючим серед однолітків викликають зовнішню байдужість до

думки вчителя і відміток; прагнення підлітка до самостійності викликає у нього негативне ставлення до готових знань, простих і легких питань, до методів роботи вчителя, перенесених із початкової школи. Недостатнє розуміння зв'язку навчальних предметів, що вивчаються в школі, з можливістю використання їх у майбутньому знижує позитивне ставлення до навчання. Активний психічний розвиток зумовлює суттєві зміни спонукальної сфери особистості підлітка. На основі цих потреб підліток починає орієнтуватися на цілі, які він бачить за межами свого сьогодення.

Отже, основним фактором відмінності умов розвитку сучасних дітей від їхніх попередників, на думку дослідників [2], є зміна зовнішнього середовища. Для більшості сучасних дітей характерне позитивне ставлення до школи й навчання, у них переважають пізнавальні та соціальні мотиви, їх приваблює шкільне життя і немає страхів щодо нової навчальної діяльності.

Таким чином, розвиток дитини, мобілізація резервів мотивації навчання в підлітковому віці є важливою умовою підготовки школяра до подальшої соціалізації та отримання освіти у навчальних закладах.

Література:

1. Канюк С.С. Психологія мотивації. Київ: Либідь, 2002. С.238-248.
2. Пророк Н.В. Психологічна діагностика мотивації особистості в умовах інформаційного суспільства / Пророк Н.В., Кондратенко Л. О., Манилова Л. М. та ін.; за ред. Н.В. Пророк. Київ: Слово, 2020. 131с.
3. Якимчук І.П. Особливості мотивації учнів підліткового віку. Умань, 2018. <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/85-neperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy>.

Фальова О.Є., Зінченко Д. В.

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ

Емоційна культура людини протягом усієї історіографії суспільства та психології була в центрі уваги дослідників (М.М.Стасюк, Є.В.Карпенко, Н.Жигайло, І.Андрєєва, В.Зарицька, Д.Карузо, Н.Коврига, Д.Люсін, Дж.Майєр, R.K.Thorndike, C.R.Rogers, J.Steven, E.Howard та ін.). На даний момент часу вже наявна велика кількість різноманітних підходів до оцінки емоційного інтелекту, хоча й єдиної, загальноприйнятої теорії поки що не існує, оскільки дане питання все ж потребує додаткового вивчення з боку науковців.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти людей та їх емоції. Вперше подібне трактування й сам термін увів в обіг Е. Торндайк у 1920-му році, а витoki дана ланка психології знайшла в понятті соціального інтелекту. Пізніше цим питаннями займалися Дж. Гілфорд та Г. Айзенк, але більш детально поняття емоційного інтелекту розглянув Г. Гарднер, який у межах власної теорії множинних інтелектів відобразив особистісний та міжособистісний інтелект. Суміжним до поняття «емоційний інтелект» є «емпатія», яка представляє собою спроможність людини співпереживати почуттям інших собі подібних суб'єктів. Загалом, поняття емоційного інтелекту має вплив на більшість сфер життєдіяльності людини, але ключовими для цього феномену є сфери, пов'язані зі співпрацею з іншими людьми.

Згідно зі здобутками П. Голмана, який взяв за основу модель, складену П. Соловєєм та Дж. Мейєром, визначена структура емоційного інтелекту, яка складається з п'яти компонентів та сімнадцяти навичок, котрі входять до цих складових частин: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія й соціальні навички взаємодії.

Основним завданням нашої роботи було здійснення теоретичного аналізу наукових робіт з питань емоційного інтелекту; виділення структурних компонентів емоційного інтелекту; емпіричне дослідження гендерних особливостей емоційного інтелекту. Емпіричне дослідження проводилось за допомогою наступної батареї тестових методик: «Оцінка емоційного інтелекту» Н. Холла; «Опитувальник емоційного інтелекту ЕМІН» Д. В. Люсіна; «Методика діагностики рівня емпатичних здібностей» В. В. Бойка. Також використовувався порівняльний аналіз

(методика оцінювання значущості відмінностей середніх та відносних розмірів t - критерій Стьюдента).

Аналіз результатів дослідження показав наступне: за методикою виявлення рівня емоційного інтелекту Н. Холла значущих розбіжностей між статями не визначено, тобто статеві приналежності не впливає ні на емоційну обізнаність, ні на мотивацію, ні на ідентифікацію емоцій інших осіб; згідно результатів тестування за методикою Д. Люсіна не виявлено міжособистісного та внутрішнього особистісного розуміння своїх емоцій, виявлені розбіжності в шкалах емоційного інтелекту, але вони статистично не значущі, а отже стать також не впливає на ці параметри; за методикою В. Бойка результати теж не дали статистично значимих розбіжностей.

Отже, результати дослідження показали, що не існує статистично значущої розбіжності емоційного інтелекту, емоційної обізнаності та емпатії у юнаків і дівчат досліджуваної вибірки. Подальших досліджень потребує дослідження особистісних, психофізіологічних якостей студентів та їхнього взаємозв'язку з емоційним інтелектом.

Список літератури

1. Steven J. Emotional Intelligence and your success / J Steven, Stein, Ph.D and Howard E. Book, M.D, The EQ Edge: // Stoddart Publishing Co. Limited. – 2007. – P. 384
2. Rogers C. R. Empatic: an unappreciated way of being// The Counseling Psychologist. – 1975. – P. 2—10.
3. Thorndike, R.K. (1920). «Intelligence and Its Uses», Harper's Magazine 140, 227—335.
4. Goleman, D. Working with emotional intelligence. — New York : Bantam Books, 1998.
5. Основи менеджменту: підручник /Ф. І. Хміль. К. : Академвидав, 2007. 576 с.
6. Журавлева М. О. Изучение эмоцианального интеллекта практических психологов / М. О. Журавлева // Методологія досліджень та сучасні соціальні, економічні і психологічні проблеми розвитку суспільства: Збірник наукових праць. — Донецьк, 2011.

7. Роберте Р. Емоційний інтелект: проблеми теорії, вимір і застосування на практиці / Р.Роберте, Дж. Мэттиос, М.Зайднер, Д. В. Люсін – 2004. – № 4. – С. 3 – 26.

8. Гарднер Г. Структура свідомості: теорія інтелекта / Г. Гарднер – М.:ООО «І. Д. Вильямс». – 2007. – 512 с.

Харцій О.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ

Вивчення поведінки людини в конфлікті в даний час є дуже актуальним питанням, тому що людина кожен день у своєму житті стикається з конфліктними ситуаціями. Тому вивчення конфлікту та його зв'язку з темпераментом, може вирішити питання конфлікту в повсякденному житті. Треба також розуміти, що конфлікт може мати не тільки негативний вплив на діяльність людини, а й позитивний, який може подати нові ідеї у вирішенні гострих питань.

Мета експериментального дослідження: виявити вплив темпераменту на поведінку людини в конфліктній ситуації.

Гіпотеза: темперамент впливає на динамічну діяльність людини, тому можна припустити, що між ним й вибором стратегії поведінки в конфлікті є взаємозв'язок.

Експериментальне дослідження проводилось на базі Українсько інженерно-педагогічної академії. В опитуванні брали участь студенти, віком від 18 до 25 років. Загальна кількість випробовуваних 21 студентів. (10 чоловіків та 11 жінок).

В дослідженні використовувались наступні діагностичні методики:

1. Тест К. Томаса - типи поведінки в конфлікті. (Додаток А)
2. Особистісний опитувальник Айзенка (ЕРІ). (Додаток Б)

На основі експериментального дослідження, було встановлено зв'язок між темпераментом та стратегіями поведінки в конфліктній ситуації. Було встановлено, що у людей з екстравертованим типом є схильність до співпраці, показник $r_{емп} = 0,23$, а у людей з високим нейротизмом є схильність до пристосування, $r_{емп} = 0,30$, та ухилення, $r_{емп} = 0,43$ (при $r_{кр} = 0,26$).

Також в процесі експериментального дослідження було визначено, що в групі досліджених більш всього притаманні інтроверти – 57%, та високий рівень нейротизму – 76%. При проходженні тесту К. Томаса, частіш обраними методиками були компроміс - 35% та пристосування – 35%.

Для людей, з стратегією поведінки як співпраця, характерна активна участь у вирішенні конфлікту та відстоювання своїх інтересів, але при цьому ці люди намагаються співпрацювати з тим, з ким конфліктують. Співпраця є дружнім,

мудрим підходом до вирішення завдань визначенням та задоволення інтересів обох сторін.

Для людей з типом поведінки як ухилення, характерне не бажання відстоювати свої права, відсутність співпраці будь з ким для вирішення конфлікту або просто ухилення від вирішення конфлікту. Але ця стратегія дає так звану відстрочку у часі, для того щоб була змога краще все обміркувати.

Для людей з стратегією поведінки пристосування, характерна спільна діяльність з іншою людиною та відсутність прагнення відстоювати свої інтереси.

Стиль пристосування може трохи нагадувати стиль ухилення, оскільки ви можете використовувати його для отримання відстрочки у вирішенні проблеми. Однак основна відмінність полягає в тому, що ви дієте разом з іншою людиною та берете участь в ситуації й погоджуєтеся робити те, що хоче інша людина.

Висновок: темперамент впливає на динамічну діяльність людини та між темпераментом і вибором стратегії поведінки в конфлікті може бути взаємозв'язок.

Харцій О.М., Тішевська В.В.

ОСОБЛИВОСТІ СТАДІЙ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Емоційне вигорання - це синдром ментального, розумового, фізичного і психоемоційного виснаження. Він настає після тривалого перебування людини у стресовому стані середнього рівня. Під час постійного напруження в тілі активується симпатичний відділ нервової системи, що дозволяє мобілізувати сили для виконання усіх типів необхідних завдань.

Стадії емоційного вигорання(за Бойко): синдром хронічної втоми, емоційне «сплощення», деперсоналізація (дегуманізація, редукція досягнень), психосоматичні захворювання.

На першій стадії емоційного вигорання фізичні ресурси уже не відновлюються людина не здатна відпочити. Її провокують щоденні багатозадачності, контакти, емоційне напруження, яке не можна зняти простим сном.

На другій стадії людина починає щораз менш емоційно реагувати на ситуації чи події (як позитивні, так і негативні), тобто стає емоційно плоскішою» для збереження внутрішнього ресурсу.

На третій стадії людина проходить кілька етапів економії емоцій, а отже, економії не тільки психологічної, а й фізичної енергії: деперсоналізація характерна тим, що людина перестає підлаштовуватися під інших: з колегами, рідними, чужими довкола вона спілкується однаково (дуже часто не надто привітно). У неї просто немає сил на поведінкову гнучкість.

На етапі дегуманізації людина закривається в оболонку» - уникає контактів з іншими, а соціальні ролі зводить до мінімуму. Тобто організм націлений на економію енергії всіма способами. Для людини у такому стані життя втрачає барви й емоційний запал.

Найгірша четверта стадія, адже тут психологічні навантаження та переживання настільки сильні, що людина захворює фізично.

Внаслідок таких переживань, як гнів, тривога, депресія, почуття провини та ін., починають з'являтися різноманітні хвороби.

Таким чином, нервова діяльність керує багатьма процесами. Щоб уникнути зайвих стресів та емоційного вигорання, потрібно врівноважувати симпатичну та

парасимпатичну нервові системи. Для відновлення життєвих сил і можливостей організму часове співвідношення симпатки і парасимпатки має бути 1 до 3. Тобто на одну годину напруженої праці три години відпочинку. Робота з психологом(психотерапевтом) або заняття на тренінгу допомагають справитися з емоційним вигоранням.

Психологи радять "не пропускати" через себе зайві і чужі проблеми та не забувати любити себе. Кожен з нас має право на задоволення відчуття смаку до життя. Потрібно хоч іноді робити те, що подобається, щоб зарядитися позитивом.

Це можуть бути речі абсолютно не раціональні, але вони забезпечують сильний емоційний ресурс, який ми віддаємо згодом. Потрібно не забувати робити щось для себе, щоб мати сили робити щось і для інших.

Pedagogical mastery is an important aspect of a teacher's pedagogical culture. Mastery is a complex and painstaking matter, so it is worth defining its nature, essence and content. That is why the purpose of the article is to clarify the essence of the concept of teacher's pedagogical skills and to characterise its elements.

The concept of "pedagogical skill" is quite broadly and fully disclosed in the "Pedagogical Encyclopedia": "...it is a high art of education and training that is constantly improving, available to every teacher who works by vocation and loves children. A teacher is a specialist of high culture who deeply knows his/her subject, is well acquainted with the relevant branches of science or art, has a practical understanding of general and, especially, child psychology, and is fluent in teaching and learning methods" [5].

When we seek to understand the origins of mastery development, to understand the ways of professional self-improvement, it is advisable to formulate the definition of this pedagogical category as follows: pedagogical mastery is a complex of personality properties that ensures self-organisation of a high level of professional activity on a reflective basis.

Pedagogical activity is carried out in different directions: teaching, upbringing, management of students' activities, and each of them can manifest the teacher's pedagogical skills, the basic foundation of which is the following elements: the content of the teacher's education; experience of professional activity; experience of manifestation of

personal qualities in professional and pedagogical activity, that is, the internal model of behaviour [4].

An important and objective aspect of the problem is the study of the structure of pedagogical skills. The substantiated structure of pedagogical skills of a modern university teacher includes the following components: humanistic orientation, professional knowledge, pedagogical abilities, and pedagogical technique.

Professional knowledge serves as the foundation of pedagogical skill, giving it depth, thoroughness and consciousness. Ignoring its role leads to craftsmanship, clichés, primitivism, and vice versa, pedagogical erudition allows to achieve success, the desired result in the interaction of the teacher with the student audience.

A teacher's professional knowledge should be personally coloured, reflecting an emotional attitude to the content of knowledge. Professional knowledge should be formed at all levels at once: at the methodological level - knowledge of the laws of development, the conditionality of the goals of education, etc. The level of designing the educational process; at the technological level - the level of solving practical problems of education and upbringing in specific conditions.

Pedagogical abilities ensure the speed of mastery improvement and facilitate the successful performance of the teacher's direct functions. To improve them, it is important to focus on the functioning of pedagogical abilities at two levels: reproductive, which characterises the teacher's ability to pass on the knowledge he or she possesses to others, and adaptive, which includes not only knowledge of the subject but also the peculiarities of its assimilation, perception and understanding by students.

Pedagogical technique is based on knowledge and abilities and combines all the means of pedagogical action and interaction for the effective implementation of pedagogical activities [3]. The elements of pedagogical technique are the culture of appearance, culture of speech, culture of communication, pedagogical ethics, and pedagogical tact.

Thus, the components of pedagogical skill make it possible to find out the systematic nature of this phenomenon in pedagogical activity. A high level of mastery gives a new quality to the whole work of a teacher: a professional position is formed that accumulates higher levels of orientation, knowledge and readiness for action; developed

knowledge becomes a tool for self-analysis and identification of self-movement reserves; a high level of abilities stimulates self-discovery of the personality, and improvement of pedagogical technique - search for results.

Pedagogical excellence is a kind of fusion of a teacher's personal culture, knowledge and worldview, his or her comprehensive theoretical training with the improvement of mastery of teaching and learning techniques, pedagogical technology and best practices.

At the same time, it is a type of activity that touches mainly on the teacher's inner sphere: the desire to become a master of pedagogy; the belief that mastery ensures not only high performance, but also a sense of satisfaction from work, and assertion of oneself as a specialist.

Thus, the task of a higher education institution is to help a future teacher master the basics of mastery for a conscious and productive start to professional activity: to form a humanistic orientation, provide thorough knowledge, develop pedagogical abilities, equip them with interaction techniques, and prepare them for professional analysis of a wide variety of pedagogical situations.

Literature:

1. Vitvitska S.S. Fundamentals of Pedagogy of Higher Education: Textbook / Vitvitska S.S. - [3rd ed.
2. Ziayun I.A. Pedagogical mastery: a textbook for higher education institutions / Ziayun I.A. - K.: Vyssha Shkola, 1997. - P. 35, 79-80.
3. Kuzminskyi A.I. Pedagogy of higher school: a textbook / A.I. Kuzminskyi - K.: Znannya, 2005. - 486 p.

Шайхлісламов З.Р.

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Українське суспільство та кожна українська сім'я наразі переживає соціально-психологічні труднощі внаслідок вторгнення російських загарбників на територію України. Усе це створює значну кількість стресогенних чинників для населення. Військовий стан, бойові дії, вимушені зміни умов життя, постійне перебування в стресовому стані викликають у людей складнощі із підтримкою психологічного комфорту. Усе це стосується також психологів.

Вперше поняття копінг було введено Л. Мерфі. Під копінгом класично розумілась готовність особи вирішувати життєві проблеми, поведінка, якого спрямована на вирішення життєвих обставин. Копінг формує певні засоби для подолання емоційного стресу [1, с. 189].

У статті йде мова про копінг – стратегії, як вироблений людиною засіб психологічного захисту, що формує поведінку людини в певних умовах [2, с. 142]. Проведено теоретичний аналіз і вказано значення таких понять: «копінг», «копінг-стратегія», «копінг-поведінка» та «копінг-ресурси» (Л. Мерфі, Р. Лазарус, Р. Моос, Д. Шеффер).

Найширше поняття копінг-стратегій має концепція Р. Лазаруса, який розумів під «копінгом» вироблені людиною засоби психологічного захисту, які формують поведінку людини в певних умовах [3, с. 142]. За Р. Лазарусом копінг-стратегії виробляються людиною в умовах певних психотравмуючих подій.

В сучасній науково-психологічній літературі копінг розуміється як мінливий процес, стійкі патерни якого формують певні реакції та характер поведінки.

Розкрито сутність понять: «копінг», «копінг-стратегія», «копінг-поведінка» та «копінг-ресурси» та проведено аналіз особливості вибору поведінки в певних умовах. Проаналізовано форми прояву та стратегії поведінки в стресовій ситуації (Р. Лазарусом та С. Фолкманом).

Показано основні підходи дослідження копінг-поведінки та стратегії поведінки (Р. Лазарус, С. Фолкман, Р. Моос, Д. Шеффер, С. Перін, Дж. Шулер, Е. Фрайденберг, Р. Льюїс). Проведений аналіз поняття копінг-стратегії вченими К. Меннінгером, Р. Лазарусом, С. Фолкманом, Н. Хаан та іншими. Надано підходи

визначення копінг-стратегії, як специфічної реакції на стрес, які витікають в систематичне застосування протягом кількох стресових ситуацій.

Розкрито сутність захисних механізмів особистості, як здатність зменшення психологічного дискомфорту форми підсвідомої діяльності та різницю від копінг - стратегії. У статті наведено паралель між копінг-стратегіями та захисними механізмами за інтерпретацією А. Фрейда, що розділила захисні механізми на групи. Дається пояснення копінг– стратегії.

Таким чином колишні копінг – стратегії змінюються на нові, а в стані ізоляції від звичних речей і відсутності підтримки близьких змінюється ставлення до себе, стратегія вирішення проблем буде сприяти контролю над стресовими ситуаціями, що позитивно відобразиться на професійній діяльності психолога

Зроблений висновок, що копінг- поведінка формується великою кількістю внутрішніх та зовнішніх факторів, особистісними ресурсами, оточенням людини. Копінг-поведінка формує життєдіяльність людини, копінг-стратегії впливають як на поведінку людини під час стресу, так і на її самовідношення, звички та інших людей. Тому визначає напрями для подальшого вивчення цього феномену.

Література:

1. Грабовська С. Л. Проблема копінгу в сучасних психологічних дослідженнях: стаття Психологічне здоров'я особи і суспільства. 2010. С. 188 – 199.
2. Наугольник Л. Б. Психологія стресу. Львів, 2015. 324 с.
3. Lazarus R. Stress, appraisal, and coping Monography. New York, 1984. 445 p.
4. Devon E. Psychosocial factors as predictors of suicidal ideation amongst adolescents in the free state province: a cross-cultural study Scientific article. Department of Psychology, Faculty of the Humanities. 2012. P. 249.
5. Боснюк В.Ф. Зв'язок механізмів психологічного захисту з копінг-стратегіями у рятувальників : стаття. Харків, 2011. Вип. 41. С. 33 –42.

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Назаренко І. І.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Українська система освіти зіткнулася з новими викликами, які пов'язані з воєнними діями в нашій країні. Фізичне виховання не стало виключенням. Перед викладачами постало складне питання викладання практичної дисципліни в режимі он-лайн. Основним завданням стало: підібрати засоби та методи викладання, враховуючи реалії сьогодення.

Використання нових інформаційних технологій, інтернет-ресурсів, інтернет-платформ дозволяють досягти певних результатів у вирішенні цих завдань. Тому важливо володіти сучасними засобами викладання дисципліни.

За допомогою застосування новітніх технологій та інноваційних методів навчання в режимі он-лайн, студенти отримують правильні уявлення про техніку виконання вправ, певних рухових дій, можуть ознайомитися з історичними документами і подіями, біографіями спортсменів.

Науково доведено, що фізична активність сприяє зниженню тривожності та стресу у людини, тому це має особливу актуальність в даний час.

Найбільш популярними засобами застосування інформаційних технологій у фізичному вихованні є:

- › електронні презентації;
- › комп'ютерні тести, які передбачають як роботу з підказкою відповідей, так і без них, на кожне запитання дається кілька варіантів відповідей;
- › використання відеороликів;
- › отримання нових знань, контроль знань та самоосвіта.

Проведення занять онлайн стає сильною стороною сучасного педагога, перед яким стоїть виклик бути сучасним та цікавим своїм учням, володіти цифровими компетентностями та медіаграмотністю. Хоча вони не можуть замінити безпосереднє спілкування студента з викладачем та з однолітками.

Комп'ютерні технології все ширше входять у наше життя, заняття засновані на їх використанні, є змістовними, цікавими, корисними.

Назаренко І. І.

ФІЗИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Слід зазначити, що в умовах воєнного стану підтримання фізичної форми є важливим аспектом для профілактики порушень фізичного і психічного здоров'я студентської молоді.

На сьогодні важливо відновити розуміння, що фізична активність і заняття спортом покращують якість життя, знижують стресовий стан, підвищують працездатність організму, що фізична культура і спорт є запорукою здоров'я нації і зміцнення національної безпеки держави.

Дефіцит рухової активності здобувачів освіти в умовах воєнного стану – актуальна проблема сучасності. Саме викладачі фізичного виховання можуть допомогти студентам уникнути депресивних станів та негативних емоцій.

Фізичні вправи стимулюють вироблення ендорфінів, стабілізують рівень гормонів в організмі, дозволяють вихлюпувати негативну емоційну енергію і нормалізують сон. Фізичні вправи допомагають майже відразу. Навіть фізична активність щодня по 20 хвилин значно покращує самопочуття.

Вправи можуть знизити рівень "гормонів стресу", наприклад, кортизолу, збільшивши кількість ендорфінів, хімічних речовин в організмі, які покращують самопочуття і піднімають настрій.

Оскільки фізична активність часто об'єднує людей, то можна отримати подвійну користь від вправ у боротьбі зі стресом. Неважливо, який вид фізичної активності ви обрали, коли інші тренуються з вами, ви відчуваєте себе більш умотивованими. Ви викладаєтеся сильніше, а значить отримуєте більше користі.

Таким чином, поліпшення загального стану вашого здоров'я і збільшення тривалості життя з допомогою фізичних навантажень може врятувати вас від стресу в короткостроковій перспективі (зміцнюючи імунітет до застуди, грипу та інших незначних захворювань) і в довгостроковій перспективі (допомагаючи вам довше залишатися здоровим і насолоджуватися життям).

Підситков І. В.

МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна – це шалене психологічне та фізичне навантаження. Під час війни, відчувається втома, роздратованість, іноді злість. У таких умовах спорт, та й будь-яка фізична активність, стає чудовим інструментом для підтримки емоційного та фізичного стану.

Спорт – найкращі ліки від стресу. Під час фізичних навантажень людина може хоча б трішки відволіктись від сумних новин та змістити фокус уваги на свій стан, своє тіло, своє здоров'я. Фахівці радять проводити фізичні вправи завжди, у тому числі й під час війни. У багатьох змінився режим сну та відпочинку, харчування та фізичної активності.

Навіть професійні спортсмени відмічають зниження мотивації через великий стрес та моральну втому. Дуже важко знаходити в собі сили, коли немає остаточної впевненості у завтрашньому дні. А базові потреби безпеки порушені.

У цих умовах важливо підтримувати фізичну активність, яка допомагає знизити рівень гормону стресу – кортизолу. І ще один ефект, який ми знаємо і без досліджень: тренування дають можливість відчути, що ви не втратили повний контроль над своїм життям. Якщо ви регулярно тренуєтесь – це сприяє пришвидшенню прийняття рішень, зниження імпульсивності та збільшення концентрації уваги.

Найважливіше – розпочати. Якщо бракує мотивації, подумайте про майбутнє. Війна рано чи пізно закінчиться, а ваше тіло та здоров'я залишаться. У критичний момент потрібно ще більше піклуватися про себе. Спорт – один з аспектів, який допоможе підтримати організм.

Знайдіть те, що приносить вам задоволення. Це може бути ранкова пробіжка, плавання, тривала ходьба. Спортивних занять дуже багато, і кожен може знайти серед них те, що буде до вподоби.

Відновлюєте регулярні тренування поступово, в перші декілька занять рекомендується знизити навантаження на 20-30%, щоб наступного дня м'язи не страждали від болю і звикали до навантажень.

Тренуйтеся так, щоб вам було комфортно. Ви маєте відчувати задоволення від тренувань. Завжди бережіть свої сили, особливо під час війни.

Визначте свій графік та час тренувань. Головною метою є регулярність. Фіксуйте власні враження від тренувань та своє самопочуття.

Заведіть щоденник тренувань. Фіксуйте свої досягнення, плануйте різні види активності та ставте свої особисті спортивні цілі. Головне не женіться за ними, а просто майте план та орієнтуйтеся на нього, коли втрачаєте мотивацію до тренувань. Фіксуйте зміну настрою та самопочуття до та після активності.

Під час тренування спробуйте вимкнути негативні думки. Натомість сконцентруйтеся на фізіології процесу: чи правильно я дихаю, що відчувають мої м'язи, чи слідкую я за поставою, чи працюю я руками, як виглядає моя техніка та ін.

Багато хто любить бігати на природі. Заняття спортом у лісі дійсно дуже гарно впливає на організм. Свіже повітря, гарні краєвиди та звуки лісу – заспокоюють та дарують відчуття єднання з природою. Біг та заняття на свіжому повітрі сприяють також виділенню серотоніну – нейромедіатору, який часто називають “гормоном щастя”. Саме з нестачею серотоніну пов'язують [депресію](#), занепад сил та постійні перепади настрою. Та зараз це може бути небезпечно через вірогідність натрапити на вибухові пристрої.

Відновіть режим дня. Намагайтеся лягати спати і прокидатися в один і той же час. Якщо це неможливо – спіть вдень. Зараз це дуже важливо. Урізноманітнити своє харчування теж буде не зайвим. Слідкуйте за тим, щоб не переїдати та не бути голодним весь день.

Найголовніше: пам'ятайте, що спорт надаватиме сили, можливість протистояти стресові, вирішувати складні завдання, бути сильнішими та здоровішими. Нашій нації потрібні сильні, здорові люди, тому це наш великий вклад у майбутнє України.

**СЕКЦІЯ: КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА РОБОТА, СОСОЦІАЛЬНІ І
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**

Ротова Н.В.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ЕТИКЕТНИХ НАВИЧОК І ВМІНЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ІНЖЕНЕРНИХ ТА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Формування комунікативної компетенції – головна мета іншомовної освіти, на досягнення якої спрямовані зусилля викладача на всіх етапах навчання української мови іноземними пошукачами вищої освіти – від елементарної до професійно орієнтованої. Найскладнішим, але в той же час і найпоказовішим з точки зору досягнення результату, коли успіхи та невдачі комунікації особливо очевидні, є стартовий етап.

Проблеми стартового етапу обумовлені невідповідністю багажу, який поки що є в студента, та тим мовним викликом, з якими йому доводиться справлятися в стресовій ситуації «виживання» в чужому мовному середовищі. Різні мови через свою специфіку мають різний – як досить високий, так і «посильний» – пороговий рівень. Тернистість початкового етапу у вивченні української мови, яку традиційно відносять до важких для оволодіння мов, зокрема за рахунок високого порогового рівня, пов'язана з тим, що для стартового «виходу в мову» потрібно мати значно більший лексико-граматичний обсяг порівняно, наприклад, із французькою.

Практична частина кожного заняття є єдиним тренувальним циклом, присвяченим відпрацюванню однієї чи кількох суміжних етикетних формул.

Формування мовних навичок та умінь забезпечується системою завдань. Мовні завдання формують навички побудови граматично правильних висловлювань та орієнтовані на досягнення автоматизму у використанні. Передмовні завдання, здебільшого підстановочні та тренувальні, закладають навички вживання мовних одиниць у мовленні. При їх виконанні традиційно використовуються опори – вербальні, схематичні, ілюстративні. Мовні завдання, що розвивають та закріплюють власне мовне вміння, допомагають перейти від штампу до експромту, від тренування передбачуваної ситуації до непередбачуваної.

У методичних указівках, укладених викладачами кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук, представлено широкий вибір завдань, що забезпечують глибоке та різнобічне опрацювання мовного матеріалу:

імітаційні, трансформаційні, завдання проблемно-пошукового типу тощо. Оскільки студенту-іноземцю необхідно навчитися спонтанно висловлюватися у відповідній ситуації та швидко реагувати на репліку співрозмовника, більшість мовних завдань носить інтерактивний характер. Це уможлиблює піднести колективну роботу з повною включеністю студентів і викладача до загального розмовно-ігрового процесу, максимально наближеного до ситуації живого спілкування, оскільки вимагає творчих рішень, а отже, сприяє постійній активізації мовленнєвої активності.

Принаймні три типи завдань представлені на кожному занятті. Формулювання інструкцій щодо виконання більшості з них – комунікативні, тобто виходять із тих інтенцій, які мають бути «затреновані» (дізнайтеся, запитайте, попросіть, порадьте, запросіть, скажіть комплімент, привітайте, попередьте про небезпеку, здивуйтеся), і, за можливості, дублюються двома мовами. У кожній передмовній вправі запропоновано модель його виконання – доречний у заданій ситуації спілкування мовленнєвий зразок.

До найважчих завдань дано «ключі», що уможлиблює самостійне навчання за методичними вказівками. Переважно увага спрямована на розвиток різних видів мовної діяльності, але передусім – говорінню та аудіюванню. Спочатку етикетні формули засвоюються в вигляді реплік, а потім на рівні повноцінних діалогів, типових для повсякденних ситуацій спілкування.

Процес оволодіння іноземною мовою супроводжується взаємодією двох мовних систем – рідної мови та української. Помилки, спричинені інтерферуючим впливом рідної мови, на початковому етапі виявляються найбільш стійкими та помітно гальмують оволодіння українською мовою. Робота з їх запобігання та усунення ведеться в двох аспектах. Усі явища українського мовного етикету, що перебувають у зоні інтерференції, забезпечені в методичних вказівках спеціальним ситуативним коментарем, який акцентує увагу на культурно-національних особливостях українських формул.

Декілька слів і словосполучень вводиться на основі принципу випередження. До одного і того ж мовного явища увага повертається кілька разів на різних етапах уроку. Етикетна формула реалізується на основі певної граматичної схеми та

наповнюється змінними чинниками лексичного мінімуму, що створюють її мовні варіанти.

Отже, успішне освоєння навчального матеріалу всіх уроків допоможе досягти коректного використання студентом-іноземцем формул мовного етикету як одного з найважливіших компонентів адекватного та комфортного спілкування українською мовою.

Література:

1. Антонів О. Українська мова для іноземців : модульний курс: навч. посіб. / Антонів О., Паучок Л. – К.: Фірма «ІНКОС», 2012. – 268 с.

2. Назаревич Т.Л. Українська мова для іноземців. Практикум / Т.Л. Назаревич, Н.І. Гавдида. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017. – 188 с.

3. Українська мова для іноземних студентів: навч. посіб. / [Лисенко Н.О., Кривко Р.М., Світлична Є.І, Цапко Т.П.]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 240 с.

4. Ротова Н.В. Українська мова : метод. вказівки до проведення практичних занять для іноземних здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр» денної форми здобуття освіти спец.: 015 Проф. освіта (за спеціалізаціями), 051 Економіка, 131 Прикладна механіка / Укр. інж.-пед. акад.; упоряд.: Н. В. Ротова. – Харків: УПА, 2022. – 102 с. (1к.)

Чуєшкова О.В.

УПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СФЕРУ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі не можна якісно підготувати сучасного вчителя/викладача без вивчення ним/нею гендерної теорії, що вже давно стало професійною нормою педагогів у демократичних країнах. Проблема впровадження гендерного підходу у сферу освіти сьогодні є однією з найменш розроблених у вітчизняній практиці. Труднощі практичної реалізації пов'язані передусім з його відносним новаторством в освітній практиці, неоднозначним трактуванням як гендерної термінології, так і її змістового наповнення, стереотипізацією свідомості освітян тощо.

У педагогіці проблемою гендера займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема Г. Балл, І. Бех, Н. Бібік, А. Бойко, О. Вороніна, Т. Говорун, Т. Дороніна, О. Кікінежді, О. Кісь, С. Кльоцина, В. Кравець, С. Матюшкова, І. Мунтян, О. Плахотнік, О. Цокур та ін.

На думку О. Кікінежді [2, с. 41], гендерний підхід у педагогіці є новим методологічним інструментом аналізу і проектування особистісних змін, який ґрунтується на врахуванні «чинника статі» у змісті освіти та характері міжособистісної взаємодії вчитель – дитячий колектив, викладач – студентська група. У різних країнах він має різну назву: гендерний аналіз, «гендерні лінзи», гендерний вимір, гендерна інтеграція тощо. Завданням гендерного дискурсу є збирання й оцінювання статево-диференційованої інформації щодо різних аспектів приватного й суспільного життя чоловіків і жінок.

За нашими спостереженнями, гендерний складник упроваджується в педагогічну практику середньої школи дуже повільно. Саме тому вважаємо, що тільки вища освіта спроможна стати тим сполучним елементом, який формуватиме нові підходи і традиції, що замінчатимуть усталені й сприятимуть проникненню принципів гендерної рівності в усі сфери життя нашого суспільства.

Але мусимо констатувати, що сьогодні більшість викладачів/ок ЗВО не звертається до цих практик у своїй професійній діяльності, вважає гендерну проблематику надуманою, що не може не формувати аналогічне ставлення до цього в студентства.

Як слушно зауважує І. Мунтян, «інтеграція гендерного підходу в сучасну вищу педагогічну освіту надасть реальну можливість майбутнім фахівцям сфери освітніх послуг через кваліфіковане розуміння його сутності з повагою ставитись як до рівноправного розкриття людиною свого особистісного потенціалу, так і до рівної можливості його реалізації незалежно від статі» [1, с. 3].

Першочерговим завданням гендерної освіти є деконструювання традиційних обмежень розвитку особистості залежно від статі, створення необхідних умов для самореалізації хлопців і дівчат під час освітнього процесу. Стать не може й не повинна бути підставою для дискримінації – ось головна теза гендерного просвітництва. Її усвідомлення є запорукою вільного вибору юнацтвом індивідуальної траєкторії розвитку.

Наголошуємо на тому, що освітні заклади відіграють дуже важливу роль у формуванні певного типу гендерної культури – патріархальної або егалітарної.

Гендерний підхід передбачає гармонізацію статево-рольової взаємодії саме на підставах рівних прав і можливостей особистості незалежно від статевої належності.

Упровадження гендерних підходів у вищу освіту може відбуватися такими шляхами: акцентування гендерних аспектів у змісті як нормативних, так і вибіркового навчальних дисциплін; включення гендерної тематики до нормативних курсів, передусім соціально-гуманітарного циклу; упровадження окремих гендерних дисциплін до варіативної частини навчальних планів; створення гендерних спецкурсів; обов'язкове включення гендерної проблематики до наукової роботи студентства (навчальні проекти, доповіді, статті, тези, виступи на конференціях, курсові та магістерські роботи); урахування гендерної проблематики під час формування планів виховної роботи вишу.

Як і О. Кікінежді, основними принципами гендерної освіти, зокрема у ЗВО, вважаємо такі: науковість, об'єктивність гендерних знань, які мають бути підґрунтям для деконструювання стереотипів; подання інформації відповідно до віку здобувачів/ок, а також їхніх майбутніх вихованців; толерантність у ставленні до статей у процесі міжстатевого спілкування; зважання на життєвий досвід індивіда, критичне ставлення до засвоєних настанов; суб'єктна позиція як головна

умова активізації гендерного самовизначення; розвінчування статевих стереотипів; включення й «чоловічого», і «жіночого» начала до дидактичних матеріалів [2, с. 45].

В останні роки в Україні розвивається інституалізація гендерних досліджень. Основні цілі та завдання гендерних курсів та дисциплін: формування гендерної компетентності здобувачів/ок та учнів/иць, акцентування її як ключової життєвої компетентності згідно з найкращими європейськими практиками; формування в здобувачів/ок та учнів/иць егалітарної свідомості, підґрунтям якої є гендерна чутливість і толерантність як стратегії мислення; сприяння здатності студентства актуалізувати й вибудовувати альтернативні до патріархальної культури життєві стратегії і схеми поведінки, реагувати на дискримінацію за ознакою статі [2, с. 45].

Отже, упровадження гендерного підходу у вищу освіту дасть змогу сформувати в майбутніх педагогів гендерну грамотність; мотивацію до рівноправної участі чоловіків і жінок у суспільному житті та реалізації гендерних прав і свобод; гендерну самоосвіту; гендерну чутливість; повагу до особливостей та індивідуальних проявів особистості незалежно від її статі.

Література:

1. Мунтян І.С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів: автореф. дис....канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський державний педагогічний університеті імені К.Д.Ушинського. Одеса, 2004. 19 с.

2. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ): навч. посіб./ за заг. ред. Н. Світайло. Суми: РА «Хорошие люди», 2013. 210 с.

СЕКЦІЯ: МАРКЕТИНГ ТА ТОРГІВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ КАТЕГОРІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

З кожним днем підприємствам доводиться підлаштовуватись під нетипові зміни навколишнього середовища та працювати в умовах невизначеності. Ці фактори впливають і на роботу категорійних менеджерів, які займаються розглядом магазину як поєднанням категорій товарів. Управління категоріями товарів має на меті максимізацію задоволеності споживачів та покращення взаємодії між постачальниками і продавцями.

Зараз головне завдання категорійного менеджменту – оптимізувати цикл «закупівля-логістика-продажі», сконцентрувавши їх в одному центрі відповідальності. У цьому випадку категорійний менеджер є відповідальним за весь цикл руху товарів, які належать до конкретно визначеної товарної категорії. Основною метою розробки сучасних стратегій для ритейлу є творче використання існуючих можливостей та сучасних технологій в кожній окремій категорії товарів [1].

Наразі на практиці використовують кілька способів аналізу та управління товарним асортиментом (рис. 1.).

Рис. 1. Способи аналізу та управління товарним асортиментом

Джерело: складено автором за [2].

Безумовно, пандемія та військові події в країні значно прискорили низку процесів та зумовили зміни у цифровій сфері, маркетингу, ритейлі та у поведінці споживачів загалом. Окрім врахування місії покупця, потрібно забезпечувати

розуміння того, як покупці сприймають процес купівлі та споживання, за наявних нестабільних умов зовнішнього середовища.

Необхідність підтримки прибутковості та конкурентоспроможності бізнесу, нескінченне розширення асортименту та диверсифікація цінової політики виробників, спонукають ритейлерів до використання сучасних систем управління.

До сучасних аспектів використання категорійного менеджменту слід віднести, насамперед, цифрові технології, які можна застосовувати на всіх етапах реалізації товарної політики та її компонентів. Вони можуть допомогти передбачати проблеми заздалегідь; прискорювати бізнес-процеси шляхом їх автоматизації; уникати чи зменшувати кількість проблем пов'язаних з "людським фактором". У контексті цифрової трансформації цей підхід передбачає встановлення програмного та апаратного забезпечення, яке відповідає потребам компанії.

Отже, застосування категорійного менеджменту в сучасних умовах вимагає від роздрібних торгових підприємств наявності таких мінімальних технічних умов:

- автоматизації обліку товарних запасів за використання системи EAN (міжнародної системи штрих-кодів GS1);
- створення чіткої структури переліку товарів за їх споживчими або виробничими характеристиками;
- групування асортименту за товарними категоріями в номенклатурному довіднику;
- стандартизації торгово-технологічного обладнання;
- класифікації торгових підрозділів у торговельному залі (площі), їх розташування та стандартів обладнання на формати;
- асортиментних матриць за кожним форматом магазину;
- сегментації за цінами товарних категорій;
- електронної системи контролю насиченості асортиментних матриць;
- систему управління торговим простором (полиці та обладнання);
- систему автоматизації обробки замовлень;
- централізоване управління правами доступу до карток товарів;
- централізовану систему ціноутворення [3].

Результат адаптації товарної політики компанії на основі цифрових технологій може призвести як до кількісних, так і до якісних змін. Кількісні зміни включають: підвищення ефективності використання капіталу, збереження конкурентної позиції на ринку, проникнення на нові сегменти ринку зі старими продуктами.

Якісні зміни можуть включати: покращення клієнтського досвіду з обох сторін (клієнт/співробітник), формування нового підходу до управління бізнесом у швидкозмінному середовищі, підвищення кваліфікації робочого персоналу, внаслідок впроваджених технологій з якими доводиться взаємодіяти. У результаті впроваджених змін підприємство може досягнути усіх цілей товарної політики, які до того ж входять до складових стратегічних цілей підприємства [4].

Література:

1. Хурдей В. Д. Удосконалення бізнес-процесу категорійного менеджменту підприємств торгівлі / В. Д. Хурдей // Економіка і організація управління. – 2021. – №4(44) – С. 268–274.

2. Ромащенко О. С. Сучасні технології управління товарними запасами торговельного підприємства / О. С. Ромащенко. // «Економіка. Менеджмент. Бізнес». – 2017. – №3(21) – С. 86–94.

3. Григоренко Т. М. Категорійний менеджмент – сучасна концепція управління асортиментом [Електронний ресурс] / Т. М. Григоренко // Підприємництво, торгівля, маркетинг: стратегії, технології та інновації. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/6c8ffb4f4431b2421eea665abaa9b4a1.pdf#page=35>.

4. Філімонов В. В. Теоретичні засади коригування товарної політики підприємства на основі цифрових технологій [Електронний ресурс] / В. В. Філімонов, Т. О. Харченко // Бренд-менеджмент : маркетингові технології: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/869a861e10a5e8636d95d861b6ca498e.pdf#page=347>

Буднік М.М., Максименко С.В.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Зараз підприємства, як і наша держава знаходяться в умовах військового стану. Несприятлива економічна ситуація вимагає рішучих дій з боку менеджерів у всіх сферах життєдіяльності підприємства. Найбільш складна ситуація склалася в організації та управлінні трудовими ресурсами підприємства. Міграційні процеси населення зумовили нестачу кваліфікованих кадрів і це стало проблемою для багатьох підприємств.

Менеджерам підприємств потрібно швидко адаптуватись до цієї проблеми, приймати обґрунтовані рішення і змінювати всі процеси, пов'язані з управлінням трудовими ресурсами, щоб забезпечити стабільне функціонування підприємства.

Управління трудовими ресурсами – це складний процес, що завжди залишається актуальним. Бо при постійній зміні чинників зовнішнього середовища, змінюються і методи управління персоналом, тобто внутрішнє середовище підприємства.

Мета дослідження полягає в розгляді проблем управління трудовими ресурсами підприємства в умовах військового стану.

На будь-якому підприємстві персонал займає провідне місце в процесі виробництва товару або надання послуг. При зміні зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства зазнають зміни, перш за все, в управлінні персоналом.

Складовими елементами системи управління розвитком трудових ресурсів підприємства є:

1. Інформаційне забезпечення управління трудовими ресурсами.
2. Реалізація процесу управління трудовими ресурсами;
3. Правове забезпечення процесу управління трудовими ресурсами;
4. Комунікативне забезпечення процесу управління [1].

Ефективність управління розвитком трудових ресурсів напряму залежить від вибору системи управління трудовими ресурсами підприємства, застосування найбільш оптимальних технологій та методів роботи з людськими ресурсами.

Трудові ресурси – це працездатна частина населення, яка має фізичні та інтелектуальні здібності, а також здатна виготовляти матеріальні та нематеріальні блага. Тобто трудові ресурси складаються з людей, які зайняті в економічній діяльності у різних галузях цієї діяльності та не зайнятих людей, які тимчасово не задіяні у трудовій діяльності.

Управління трудовими ресурсами повсякчас відбувається в двох аспектах на державному рівні та на рівні підприємства.

Державний рівень – це рівень у межах окремого регіону та держави в цілому, який представляє собою сукупність державних органів, регіональних законодавчих, а також органів виконавчої та судової влади, які регулюють аспекти соціально-економічних відносин у державі між її суб'єктами за допомогою певних методів управління [2].

Управління трудовими ресурсами на рівні підприємства, як і на державному рівні, націлене на ефективне використання трудових ресурсів з урахуванням інтересів працівників та передбачає основні завдання:

- визначення потреб у працівниках різних спеціальностей та кваліфікацій на підприємстві;
- аналіз ринку праці;
- підбір та адаптація працівників;
- планування кар'єри працівників підприємства, їх професійне зростання;
- забезпечення відповідних умов праці;
- організація трудових процесів, аналіз витрат та результатів праці;
- розробка систем мотивації для ефективності праці;
- вирішення етичних проблем;
- управління конфліктами [3].

Усі функції управління трудовими ресурсами на підприємстві повинні бути тісно пов'язані між собою і утворювати єдиний процес управління персоналом.

Метою процесу управління є ефективна, організована, мотивована трудова діяльність підприємства.

Система управління трудовими ресурсами повинна вирішувати три головні завдання:

1. Задоволення необхідних потреб та недопущення «кадрового голоду» на підприємстві.

2. Запровадження та реалізація програми розвитку для підтримки необхідного рівня конкурентоспроможності діяльності підприємства.

3. Забезпечення кар'єрного зростання для співробітників.

При плануванні персоналу в умовах військового стану, доречно постійно переглядати підходи до управління трудовими ресурсами щоб підвищувати продуктивність праці співробітників враховуючи головне – забезпечення їхньої безпеки.

Умови військового стану дуже вплинули на підприємства в Україні. Майже всі сфери бізнесу опинилися у кризових умовах через зниження обсягів виробництва, обмеженість фінансів та логістичних проблем. При виборі системи управління трудовими ресурсами необхідно враховувати всі зазначені проблеми та пристосовуватись до нових умов господарювання.

Література:

1. Живко З. Б. Стратегія формування організаційно-економічного механізму управління розвитком персоналу підприємства / З. Б. Живко, Л. В. Кухарська, Ю. Я. Зінчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2018. Випуск 2. С. 145-155.

2. Іванілов О. С. Економіка підприємства. Київ, 2009. С. 728.

3. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник; 5-е вид., основ. Київ: Знання, 2011. С. 390.

Дем'яненко Т.І., Брусенцева К.В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В сучасних умовах господарювання однією з проблем є система управління підприємствами, а саме, від даної системи залежить наскільки продуктивно будуть працювати робітники, наскільки доцільна система мотивації персоналу, що в свою чергу, відображається на загальних показниках діяльності підприємства. Тому управлінська діяльність на підприємстві повинна враховувати всі внутрішні та зовнішні фактори впливу управління персоналом підприємства, потреби працівників, рівень соціально-економічного розвитку та інше.

Не зважаючи на значну кількість наукових розробок вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управління підприємствами, більшість підприємств недостатньо оперативно реагує на швидкі зміни ситуації на ринку праці, це пов'язано з відсутністю висококваліфікованого управлінського персоналу.

Методичні основи формування ефективної системи управління підприємствами розглянуто в роботах: Ф. Герцберга, П. Друкера, А. Маслоу, Е. Мейо, М. Мескона, Д. Макгрегора, Ф.Тейлора.

В сучасних умовах функціонування для того, щоб займати лідируючі позиції керівництву підприємства необхідно розробляти та впроваджувати систему ефективного управління персоналом, а саме: впроваджувати інноваційні технології щодо мотивування працівників, зміни технологій, підвищення кваліфікації або перекваліфікації та ін. [2]. Лише за умови відповідального відношення до виконання робіт можливе підвищення показників інноваційного, виробничого, раціонального та інших напрямків, що може вплинути на загальні показники діяльності підприємства, а саме найголовніше, на підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Система ефективного управління персоналом може визначати напрям на досягнення найбільш ефективного використання робітників для досягнення цілей підприємства та приватних цілей. Перші, традиційно, пов'язуються з забезпеченням ефективності підприємства. Однак дедалі частіше ефективність розглядається не тільки в економічному плані - як економічність, якість, продуктивність, нововведення, прибуток, а і в більш широкому контексті й пов'язується з такими

поняттями особистісного, психологічний рівень, такий як задоволеність працівника своєю роботою, залучення працівника до підприємства, висока довіра до команди, мотивація працівника до ефективної роботи [1].

Однією з основних причин неефективної діяльності підприємств є недостатнє використання системи мотиваційних механізмів в управлінні людськими ресурсами. Для її вирішення необхідно розробляти та впроваджувати ефективні управлінські рішення щодо формування мотиваційного механізму в системі стратегічного управління людськими ресурсами підприємств.

Управління персоналом включає комплекс заходів, пов'язаних з професійним розвитком працівників і формуванням кадрів, а також їх плануванням, аналізом трудових показників, витрат на оплату праці, дослідженням ринку праці, а також внутрішніми джерелами розвитку персоналу, забезпечення соціально-психологічних умов для одиночної взаємодії, для групових стосунків, уникнення конфліктів.

Управління персоналом визначає важливі стратегічні функції планування, відбору, маркетингу та розвитку персоналу. Однак більшість роботодавців досі не приділяють уваги цьому елементу управління персоналом.

Тому працівники є важливою складовою ресурсного забезпечення діяльності підприємства, основним рушієм виробництва. Кваліфікація працівників підприємства базується на принципі участі працівників у виробничій діяльності, тобто. функціональні критерії. Для ефективного використання персоналу розроблена система управління персоналом [1].

Вона включає в себе безліч функціональних систем, призначених для вирішення різноманітних завдань, пов'язаних з формуванням робочих груп, їх розвитком, удосконаленням трудових відносин, стимулюванням праці, розробкою стратегій управління персоналом і забезпеченням хороших умов для їх виконання. високі виробничі результати.

Тому питання працівників завжди буде актуальним у господарській діяльності будь-якої форми власності. Проблема працівників завжди буде в центрі уваги виробництва, ретельного наукового аналізу сучасного стану працівників з подальшою оптимізацією його якісних та кількісних показників.

Через очевидну втрату швидкості у використанні робочої сили виникають певні перешкоди в реєстрації фірми, у переміщенні та передачі частини робочої сили безпосередньо на вироблену продукцію. Поява дисбалансу між кількістю потенційних працівників підприємства та обсягом виконуваних виробничих завдань, перш за все, свідчить про проблеми в системі управління. Щоб уникнути цієї проблеми, необхідно постійно контролювати та відтворювати залежність між потенційною цінністю енергії та обсягом виробництва, тобто ефективне використання енергії в системі управління, що є однією з важливих і головних цілей. зобов'язання з кадрової політики компанії [2].

Враховуючи викладене, під використанням працівників слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення умов для ефективного реалізації творчого, фізичного та трудового потенціалу працівників. Передумовою підвищення ефективності використання працівників у системі управління підприємством має бути ефективне використання інтелектуального, організаційного та творчого потенціалу працівників шляхом вдосконалення змісту праці, її гуманізація, усунення монотонності та беззмістовності праці; забезпечення безпеки та надійності виробничого процесу; забезпечувати нормальні умови праці, раціональний режим праці та відпочинку; визначити кваліфікацію працівників, визначити характеристики, які прямо чи опосередковано впливають на ефективність праці.

Література:

1. Губик Ю.Ю. Сутність та зміст поняття «управління персоналом» у системі менеджменту організації / Ю. Ю. Губик, С. С. Беляєв, О. С. Багунц. // Економіка та суспільство. – 2018. – №17. – С. 216–224.

2. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Forming performance assessment system of risk management in railway transport companies. *International Journal of Engineering and Technology(UAE)*. 2018. Vol. 7. No 4.3. P. 404-408.

Євченко В.В., Величко В.А.

СОЦІАЛЬНА ВИДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

Сучасний бізнес у всьому світі стикається з викликами, що пов'язані зі збереженням навколишнього середовища та зниженням викидів шкідливих речовин. Зелена енергетика стала відповіддю на ці виклики, проте її використання в бізнесі потребує не лише економічної вигоди, але й соціальної відповідальності. Розглянемо 4 тези про соціальну відповідальність зеленої енергетики в бізнесі України.

Теза 1. Зелена енергетика сприяє зменшенню викидів шкідливих речовин та поліпшенню якості повітря

Застосування зеленої енергетики в бізнесі сприяє зменшенню викидів шкідливих речовин, що впливають на забруднення повітря та загальний стан довкілля. За останні роки Україна здійснює активну політику з підтримки та розвитку відновлюваної енергетики, що дозволяє зменшити вплив промисловості на довкілля та покращити якість повітря. Таким чином, застосування зеленої енергетики в бізнесі України є важливим кроком у збереженні навколишнього середовища та здоров'я громадян [1].

Теза 2. Зелена енергетика створює нові можливості для розвитку бізнесу

Зелена енергетика може стати джерелом нових можливостей для розвитку бізнесу в Україні. За останні кілька років український ринок зеленої енергетики значно зріс, а розвиток відновлюваної енергетики є однією з ключових цілей державної політики. Поступове перехід до використання зеленої енергії зумовлює необхідність в інвестуванні в цей сектор, що може забезпечити підприємствам нові можливості для розвитку бізнесу. Відкриваються перспективи для створення нових робочих місць та збільшення виробничих масштабів.

Більше того, розвиток зеленої енергетики може допомогти українським підприємствам стати більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Розвиток відновлюваної енергетики забезпечує зменшення залежності від імпортованих енергетичних ресурсів та сприяє збереженню природних ресурсів, що може стати конкурентною перевагою для українських підприємств. Тому розвиток

зеленої енергетики в Україні може стати не тільки важливим кроком до зменшення викидів вуглецю та забезпечення екологічної безпеки, але й новою можливістю для розвитку бізнесу в країні [2].

Теза 3: Розвиток зеленої енергетики може позитивно вплинути на соціальну відповідальність бізнесу в Україні.

Розвиток зеленої енергетики може збільшити інтерес до екології серед бізнес-лідерів і компаній, що може відобразитися в їхній соціальній відповідальності. Це може включати зменшення викидів в атмосферу, скорочення енергоспоживання та підтримку розвитку технологій зеленої енергії. Бізнес-лідери також можуть включати в свої соціальні програми проекти, що сприяють екології та підтримці зеленої енергетики.

Зелена енергетика може бути ключовим фактором у підвищенні рівня соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Важливо розуміти, що зелена енергетика не тільки дозволяє зменшити негативний вплив на довкілля, але й стимулює підприємства діяти соціально відповідально. Бізнес-лідери можуть підтримувати ініціативи зеленої енергетики, включаючи власні проекти з використанням зеленої енергії та підтримку інших проектів. Це може допомогти збільшити рівень соціальної відповідальності бізнесу та сприяти створенню більш стійкої економіки в Україні [3].

Теза 4: Впровадження зеленої енергетики в бізнес може створювати нові можливості для соціальної відповідальності.

Розвиток зеленої енергетики в бізнесі України потребує врахування інтересів і потреб споживачів. Для цього бізнес-структури мають розвивати та використовувати технології, які дозволяють зменшити споживання електроенергії, використовувати більше відновлюваної енергії та мінімізувати викиди в атмосферу.

Крім того, важливо розвивати систему енергозбереження, включаючи високоефективні технології, та сприяти підвищенню екологічної свідомості українського населення.

Отже, соціальна відповідальність в зеленій енергетиці в бізнесі України є важливою складовою сталого розвитку економіки та забезпечення довгострокового добробуту суспільства. Крім того, це можливість для бізнесу виявити свою

відповідальність перед суспільством та природою та здійснити соціальний вплив на покращення екологічної ситуації в Україні. Для досягнення цієї мети бізнес-структури повинні бути відкриті до взаємодії з громадськими організаціями та владою, щоб визначити і вирішити проблеми, що виникають при розвитку зеленої енергетики в Україні [4].

Узагальнюючи всі чотири тези про соціальну відповідальність зеленої енергетики в бізнесі України, можна зробити висновок, що розвиток зеленої енергетики в Україні вимагає активної участі бізнесу та прийняття соціально відповідальних рішень. Підприємства, що займаються виробництвом екологічно чистої енергії, повинні мати на увазі не лише забезпечення прибутковості, але й максимальне зменшення негативного впливу на довкілля та підвищення життєвого рівня населення.

Однак, дії бізнесу самого не будуть достатніми для досягнення сталих результатів. Важливо, щоб уряд та громадські організації також брали активну участь в розвитку зеленої енергетики та встановлювали соціально відповідальні норми та стандарти для енергетичної галузі. Крім того, важливо підвищувати рівень екологічної свідомості серед населення та стимулювати споживачів обирати продукцію, яка виробляється екологічно чистими способами та відповідає соціально відповідальним стандартам.

Таким чином, розвиток зеленої енергетики в Україні повинен бути заснований на принципах соціальної відповідальності, які б забезпечили сталість та розвиток економіки країни, збереження довкілля та підвищення якості життя населення.

Література:

1. Рожко А.О. Перспективи використання відновлювальних джерел енергії в Україні//Енергосбережение. – 2007. – с. 252.
 2. Ратушняк Г.С., В.В Джеджула. Енергозбереження в сільськогосподарській біоконверсії. Навч. посіб.– Вінниця. – ВНТУ, 2006. – 83с.
 3. Вітроенергетика світу /Зелена енергетика. – 2006. – № 2 (22). – С.19.
- Нетрадиційні та поновлювальні джерела енергії / О.І. Соловей, Ю.Г. Лега, В.П. Розен та ін. За заг. ред. О.І. Солов'я. – Черкаси: Вид. ЧДТУ, 2007.

Євченко В.В., Кравченко А.В.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ОБЛАСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Макроекономічна ситуація в країні істотно впливає на управління персоналом в організаціях. У сучасній літературі питанням аналізу макроекономічної інформації при прийнятті рішень в галузі управління в організаціях, в цілому, та в галузі управління персоналом, зокрема, приділяється певна увага. Макроекономіка - сфера, що зазнає сильного впливу політичного курсу країни. В одній із останніх робіт аналізується вплив політики правового популізму на практику управління персоналом.

Звертається увага і поведінка управлінців за умов криз: фінансових, пов'язаного з епідемією COVID-19, а сьогодні ще й в умовах найскладнішої військової агресії РФ.

Роботодавець, його представники, претенденти на робочі місця, працюючі співробітники постійно приймають різні рішення. Прийняття рішень у соціально-трудої сфері базується на отриманні та аналізі різної інформації, зокрема і макроекономічної. Питання інформаційного забезпечення прийняття рішень роботодавцем, працівником кадрової служби, лінійним керівництвом торкаються таких представників наукових напрямів, як менеджмент, інформаційні технології, управління персоналом в організаціях та ін. У той же час використанню макроекономічної інформації при прийнятті рішень у сфері управління персоналом приділяється, з погляду, недостатньо уваги.

Якщо для Організації ринок праці знаходиться в рівновазі, але очікувано рухається у бік виникнення надлишку робочої сили, організації можна залишити ставки оплати на колишньому рівні та не планувати зростання трудових витрат найближчим часом. Вимоги найманих працівників до оплати праці, її умовам стають скромнішими, якщо працівник обізнаний про ситуацію з безробіттям у країні, регіоні, його професійній ніші.

З наближенням рівня економіки до стану повної зайнятості в Організації можуть виникнути труднощі в наймі фахівців, їхнє залучення може вимагати збільшення ставок оплати. Виторг може не дозволити цього зробити.

Кадрова ситуація в Організації зазнає впливу політики доходів: мінімальної, середньої оплати, соціальних виплат. Зміна оплати праці реальному вираженні впливає на можливості управління персоналом в Організації безпосередньо та опосередковано, через її трудові витрати та сукупний попит, попит на її продукцію.

Підвищення мінімуму зарплати нерідко супроводжується звуженням попиту роботодавців на працівників невисокої кваліфікації, молодь. Однією з проблем організацій у Європі є певні труднощі у найманні працівників, коли існує досить велика соціальна підтримка безробітних (їх багато серед молоді), пенсіонерів (в умовах старіння вони стають одним із важливих джерел закриття вакансій).

Показники економічної динаміки: ВВП та ін мають важливе значення для прогнозування попиту на послуги Організації. Від цієї динаміки залежать і бюджетні обмеження організації: у період спадів відбувається перехід на режим жорсткої економії витрати на робочу силу; під час підйомів бюджети видатків на оплату праці, навчання, поліпшення умов праці збільшуються.

Особливого значення для ухвалення управлінських рішень мають події, що відбуваються у бюджетно-фінансовій сфері економіки. Одним із каналів впливу макроекономічної ситуації на зайнятість та оплату праці є оподаткування. Люди мігрують із країни у відповідь на посилення оподаткування індивідуальних доходів. Цей факт слід враховувати роботодавцям, у яких зайняті потенційні мігранти.

Проте можливості фінансувати Організації залежать від державного бюджету, державного боргу. Обмежені податкові надходження, високі значення дефіцитів держбюджетів різних рівнів, боргу можуть створювати труднощі у виконанні державою зобов'язань з різних напрямів фінансової підтримки бізнесу.

Кредитно-грошова сфера економіки істотно впливає на макроекономічну ситуацію і через неї – на виробничо-фінансові та трудові показники організацій. Пропозиція кредитних ресурсів впливає на економічну активність Організацій через попит підприємницького сектора, держави, домогосподарств.

Відсоткові ставки можуть впливати на кадровуполітику Організації через зміну рівня безробіття. Держава використовує облікову ставку, щоб впливати на фінансову та соціально-трудова ситуацію в організаціях. Для того щоб підтримати бізнес та зайнятість. Частина працівників зберігає заощадження на депозитних

рахунках, і прибутки, одержувані внаслідок цього, виступають доповненням до зарплати.

Для успішного функціонування Організацій їх управлінцям необхідно мати інформацію про думку населення щодо сприятливості умов для формування заощаджень. Інформація про пріоритетності цілей заощаджень дозволяє будувати прогнози організаціям.

Макроекономічна середовище, безумовно, серйозно впливає на практику управління персоналом організацій через міжнародні торгівлю, інвестиції, рух робочої сили. Організації, що оперують у інших країнах, що використовують іноземну робочої сили стикаються з підвищеними невизначеністю, ризиками.

Одним із факторів, що впливають на попит Організації та співвідношення цін на використовувані їй ресурси та реалізовані послуги, є зміна валютних курсів. У літературі аналізується вплив валютних курсів на виручку організацій через експорт. Знання тенденцій руху валютних курсів має, зокрема, значення найму та утримання професіоналів з інших країн.

Таким чином, макроекономічна ситуація в країні та за її межами впливає на рішення у сфері зайнятості та оплати праці в організаціях.

Євченко В.В., Рамазанов А.Б.

ЕТИКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ПРОБЛЕМА

Підприємницька діяльність є своєрідним соціальним амортизатором, що забезпечує у суспільстві економічну, соціальну та політичну стабільність, є соціальною основою сформованої політичної та економічної системи. Економічні, соціальні та політичні інститути у свою чергу, усуваючи невизначеність у взаєминах між суб'єктами господарювання, скорочують транзакційні витрати та створюють умови для економічного зростання та отримання стабільних доходів підприємцями.

Перед суспільством стоїть гостра необхідність формування етики підприємницької діяльності як нормативної основи цієї діяльності, що регулює взаємини суб'єктів даної сфери, що формує та висуває моральні вимоги до них як до складової частини морального порядку у суспільстві. При цьому підприємницька етика має відображати і пояснювати зв'язок економіки з мораллю, специфіку їхніх взаємин з метою формування нового покоління підприємців, яке буде йти на свідомий ризик, відповідати за прийняті рішення, забезпечувати економічне зростання національної економіки та зростання добробуту людей.

Етика підприємницької діяльності є інституційною проблемою, видом соціальної етики, що містить моральні норми та вимоги до суб'єктів економічних відносин підприємницької діяльності: державі, партнерам, найманим працівникам, кінцевим споживачам. Це нормативна етика, т.к. вона є нормативною основою поведінки та діяльності людей, що задає орієнтири та перспективи міжособистісних відносин.

Наголосимо, що принципи нормативної етики сьогодні використовуються практично у всіх видах професійної діяльності (етика державного службовця, судова етика, етика лікаря, етика банківського працівника, етика бізнесу), так чи інакше пов'язаних із конфліктами інтересів, і в цьому своєму значенні забезпечують, як вважають фахівці, корисний вплив на вирішення етично спірних питань, що виникають у процесі здійснення людьми різних видів економічної діяльності в різних сферах.

Стан підприємницької етики перебуває під впливом як формальних («писані») правила, що набувають форми різних документів – конституцій, законів, адміністративних документів, розроблених людьми і зафіксовані в писаному праві), так і неформальних інститутів («неписані» норми – традиції, звичаї, звички людей), а сам інститут у нашому розумінні – це створена людиною система правил і неформальних норм поведінки, що організує взаємини людей. Вказані групи інститутів взаємодоповнюють та взаємозбагачують одна одну, залежать один від одного, впливають один на одного і дозволяють підприємцям приймати правильні з етичного погляду рішення. При цьому зазначимо, що розподіл інститутів на формальні та неформальні проходить через усю інституційну систему суспільства. Воно характерне для всіх груп інститутів незалежно від сфери їхньої дії – економіка, політика, ідеологія тощо.

Крім того, «дотримання правил для людини не є раціональним процесом, це дія, заснована насамперед на емоціях. Людський мозок розвинув певні емоційні відповіді, з яких будуються механізми автоматичних дій, що сприяють соціально правильному поведінці».

Роль зазначених вище груп інститутів у формуванні етики підприємницької діяльності різна. Так, виконання підприємцями формальних інститутів носить обов'язковий характер незалежно від того, вважають вони їх правильними, справедливими чи не погоджуються з ними.

Формальні інститути містять норми соціальної етики, що характеризують особливості функціонування моралі лише на рівні суспільства, у різних сферах його життєдіяльності. Якщо підприємець порушує «писані» правила, він веде себе безвідповідально і неминуче наражається на ризик адміністративного чи кримінального покарання. Дотримання ж підприємцем неформальних інститутів (моральні норми) має добровільний характер. У даному випадку мораль звернена до його свідомості та спирається на його внутрішні установки, його переконання в силу громадської думки, а її норми, якщо вони засвоєні, не потребують жодного зовнішнього контролю. Іншими словами, неформальні інститути пов'язані з індивідуальною етикою, зверненою до особи підприємця.

Отже, якісні інститути, що добре працюють, здатні полегшити людям їхню моральну поведінку. При цьому важливо зауважити і те, що це не означає, що суспільство може обійтися без індивідуальної етики у її традиційному розумінні – як етики індивідуальних чеснот (чесність, відповідальність, обов'язок, добро та ін.).

Усе сказане вище, з погляду, дозволяє сформулювати такі етичні засади підприємницької діяльності:

- підприємницькі структури повинні дотримуватись законів, що регулюють їхню діяльність, навіть якщо вони мають можливість обійти закон і отримати великий прибуток;

- етичні норми поведінки підприємницьких фірм повинні дотримуватися у взаєминах з органами державного та муніципального управління, найманими працівниками, партнерами, конкурентами, кінцевими споживачами;

- має існувати соціальна відповідальність, відповідно до якої підприємницькі фірми враховують інтереси суспільства, підвищують якість життя людей;

- необхідна моральна відповідальність за прийняті рішення та напрямки діяльності;

- підприємницькі структури мають добровільно відгукуватися соціально значущі проблеми розвитку національної економіки;

- вони повинні дотримуватися основних норм суспільної моралі, не вдаватися до обману, корупції;

- слід орієнтуватися виробництва безпечних товарів та послуг;

- необхідно уникати участі у недобросовісній конкуренції;

- підприємницькі структури мають стимулювати впровадження у виробництво інновацій, нових технологій;

- повинна існувати корпоративна соціальна відповідальність. Запитання соціальної відповідальності та ділової (підприємницької) етики повинні мати таке саме значення, як і питання ефективності виробництва.

Євченко В.В., Харченко П.С.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ МЕНЕДЖМЕНТА

Сьогодні немає єдиної технології процесу прийняття рішень, оскільки кожен керівник має свою індивідуальну технологію розробки та прийняття управлінських рішень. Залежно від рівня їх складності змінюється кількість етапів та тривалість процесу її розробки. В основному це залежить від тих, хто брав участь у їх підготовці, але головну роль грають особистісні характеристики керівників, залежно від яких менеджери по-різному діагностують виникнення та серйозність управлінської проблеми.

Підприємницька діяльність має свою специфіку ведення господарської діяльності, як правило, що супроводжується підвищеними ризиками, що визначає особливості технології ухвалення управлінських рішень.

Особливості менеджменту у підприємницькій діяльності полягають у наступному:

- виконання управлінських функцій, як правило, концентрується однією людиною – керівнику;
- весь процес вироблення, прийняття та реалізації управлінського рішення займає дуже короткий період;
- керівники підприємницьких структур у більшості випадків не вдаються до послуг консалтингових компаній, виробляючи рішення самостійно та покладаючи на себе всі ризики та наслідки прийняття помилкових та непродуманих рішень;
- найчастіше власники підприємницьких структур одночасно є їхніми керівниками.

Процес управління підприємницькою діяльністю завжди реалізується за допомогою прийняття та реалізації управлінських рішень, вироблення яких називають технологією розробки (Прийняття) управлінських рішень.

Технологія прийняття управлінських рішень у підприємницької діяльності є логічно упорядковану послідовність етапів, що містять певний набір процедур, реалізація яких забезпечує вибір найкращого варіанти вирішення виявленої проблемної ситуації на основі аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища,

поставлених цілей та обраних критеріїв та з урахуванням потенціалу та перспектив розвитку організації.

Однак на практиці не існує єдиної технології процесу прийняття рішень, оскільки кожен підприємець має свою індивідуальну технологію розробки та прийняття рішень. Залежно від рівня складності прийнятого рішення варіюється число етапів та тривалість процесу його розробки. Як правило, результати всіх етапів розробки та прийняття управлінських рішень значною мірою залежать від тих, хто брав участь у їхній підготовці, а основну роль у своїй грають особистісні характеристики керівників, залежно від яких менеджери по-різному реагують на виникнення та серйозність проблеми та по-різному діагностують її.

Ефективна підприємницька діяльність сьогодні вже неможлива без сучасних управлінських технологій, заснованих на інформаційних технологіях, покликаних забезпечувати перебіг усіх комунікаційних процесів у бізнесі. Крім того, ринкові умови функціонування вимагають все більшої оперативності менеджменту, особливо у розробці та реалізації управлінських рішень. В період різких змін на ринку, скорочення тривалості циклу обігу продукції та послуг, нестійкості споживчого попиту важливі адекватність інформаційної основи для прийняття управлінських рішень, і навіть безперервний контролю над їх реалізацією. В зв'язку з цим актуальним стає використання сучасних методів інформаційних технологій для підготовки управлінських рішень як один з найважливіших інструментів розвитку бізнесу.

По суті, процес прийняття управлінських рішень є основою менеджменту, специфічним видом діяльності, безперервно здійснюваним усім рівням управління. У найзагальнішому вигляді управлінське рішення розглядається як процес, що складається з трьох послідовних стадій.

1) Підготовка управлінського рішення передбачає аналіз ситуації, що склалася у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, включає пошук, збирання та обробку необхідної для аналізу інформації, а також діагностику та конкретизацію проблеми, яка потребує вирішення.

2) Прийняття рішення – з урахуванням наявної інформації здійснюється розробка та оцінка альтернативних варіантів рішень та сукупності дій щодо їх

реалізації. Формується система критеріїв вибору оптимального рішення з множини допустимих варіантів, проводиться вибір та прийняття найкращого рішення.

3) Реалізація рішення передбачає виконання комплексу заходів щодо деталізації рішення та доведення його до конкретних виконавців, здійснюється моніторинг та контроль за виконанням заходів щодо реалізації рішення, вносяться необхідні корективи та проводиться оцінка отриманого результату.

Порівняння основних етапів технології розробки управлінських рішень, викладених вітчизняними та зарубіжними дослідниками, виявило у яких деякі розбіжності. Це зумовило доцільність створення умовно-типового варіанта розробки та прийняття управлінського рішення для ЛПР у ході здійснення підприємницької діяльності, що задовольняє вимогам оперативності аналізу ситуації, що виникла в бізнесі, вибору варіанта вирішення проблеми та її реалізації.

Важливо відзначити, що контролінг передбачає наявність механізмів саморегулювання менеджменту, зокрема – зворотний зв'язок у контурі управління, реалізація якого забезпечує можливість координації та коригування керуючих впливів у відповідно до цілей діяльності та умов її здійснення.

Ефективне прийняття рішень – це необхідна умова професійного виконання управлінських функцій та заставу досягнення поставленої мети. Технологія прийняття управлінських рішень є центральною ланкою в теорії та практиці менеджменту.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНСТРУМЕНТІВ КРАУД-МАРКЕТИНГУ

Основними інструментами digital маркетингу є SEO (оптимізація сайту для пошукових систем), SEM (пошуковий маркетинг), контекстна реклама, SMM (соціальний медіа-маркетинг), медійна реклама (соціальні мережі), реклама в месенджерах, маркетинг відеосистем, чат-боти, PR, голосовий пошук, таргетинг та ретаргенг [2]. Ще одним інструментом digital маркетингу, що стає все більш поширеним, є крауд-маркетинг, основною задачею якого є управління відгуками та рекомендаціями в інтернет-просторі.

Цей інструмент позитивно впливає на продажі компанії, завдяки йому покращується репутація компанії та підвищуються позиції сайту в пошукових системах, таких як Google, Yandex, Bing та ін. Основними інструментами крауд-маркетингу є:

- пошукова система Google, що є простим способом знаходження споживачами необхідної інформації та відгуків;
- Google Alert – сервіс оповіщення, котрий знаходить статті та інші згадки по певному ключовому слову;
- Talkwalker дає змогу аналізувати соціальні медіа, пошуку згадок про компанію на сайтах різного типу;
- Disqus – сервіс для моніторингу коментарів в інтернет-просторі;
- Facebook, Telegram, Instagram, Twitter – сервіси комунікації з вже наявними або потенційними клієнтами;
- Google Analytics – сервіс, що дає можливість аналізувати переходи на сайт та поведінку споживачів на сайті;
- форуми, за допомогою яких можливо розміщення відгуків про підприємство [1].

Крауд-маркетинг стає все більш актуальним в сучасному світі, де соціальні мережі та інші онлайн-платформи відіграють важливу роль у взаємодії між компаніями та споживачами. За допомогою крауд-маркетингу компанії можуть використовувати вплив та досвід своїх клієнтів, щоб залучати нових користувачів та

збільшувати продажі [3]. Переваги та недоліки інструментів крауд-маркетингу представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки інструментів крауд-маркетингу

№	Переваги	Недоліки
1	Залучення цільової аудиторії. Крауд-маркетинг дозволяє залучити увагу тієї аудиторії, яка дійсно зацікавлена в продукті або послугі підприємства	Ризик втрати контролю. Оскільки підприємства не можуть контролювати всі відгуки та рекомендації користувачів, можуть з'явитися негативні відгуки, які можуть призвести до негативного впливу на бренд та продажі
2	Підвищення довіри. Рекомендації та відгуки від інших користувачів можуть допомогти покращити імідж підприємства та продукту, а також залучити нових клієнтів	Непередбачуваність результатів. Використання крауд-маркетингу може бути непередбачуване, і результати можуть бути неочікуваними.
3	Економічність. Використання крауд-маркетингу може бути вигідним з економічної точки зору, оскільки воно вимагає менших витрат на рекламу та просування	Спотворення результатів. Іноді користувачі можуть бути спонукані до позитивних відгуків або рекомендацій через різні мотивації, такі як грошова винагорода або інші привілеї
4	Підвищення продажів. Рекомендації та відгуки користувачів можуть допомогти залучити нових клієнтів та підвищити рівень продажів	Недостовірність відгуків. Деякі відгуки можуть бути недостовірними або необ'єктивними, особливо якщо користувачі не мають достатньої експертизи в області, пов'язаній з продуктом або послугою
5	Ефективність. Користувачі, які діляться своїм досвідом та	Низька конверсія. Використання крауд-маркетингу не завжди

	рекомендаціями, можуть допомогти підприємствам залучити нових клієнтів та підвищити продажі	призводить до більш високої конверсії продажів, оскільки багато користувачів можуть не бути зацікавлені в продукті чи послугі
6	Розширення охоплення. Крауд-маркетинг може допомогти розширити охоплення бренду через соціальні мережі та інші онлайн-платформи	Негативний вплив конкуренції. Конкуренти можуть використовувати крауд-маркетингові інструменти, щоб розповсюджувати негативну інформацію про ваш продукт або послугу
7	Аналіз результатів. Деякі інструменти крауд-маркетингу дозволяють аналізувати результати проведених кампаній та вимірювати їх ефективність	Залежність від соціальних мереж. Крауд-маркетинг часто пов'язаний з соціальними мережами, тому якщо цільова аудиторія не використовує певну соціальну мережу, то використання крауд-маркетингу може бути неефективним

Література:

1. Бабаченко Л. В., Москаленко В. А., Марченко А. О.. Сучасні тенденції застосування інструментів Digital Marketing у діяльності підприємства. Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2019. – Вип. 4. URL: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2019/n104/n104v4r2019babachenko.pdf>.

2. Іванова Л., Вовчанська О. Маркетинг як основа формування стратегії соціально-економічного розвитку прикордонного регіону. Крауд-маркетинг у ресторанному бізнесі. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29326/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9B..pdf>

3. Петлін І. Переваги та недоліки використання крауд-технологій в розвитку підприємницьких структур. URL: <http://dx.doi.org/10.30970/meu.2020.44.0.3407>.

4. Крауд-маркетинг: посилання, які приносять трафік. URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/chto-takoe-kraud-marketing>

Пак А.В., Баскаков Д.В.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ОСВІТІ

Інформаційні технології (ІТ) стали незамінним інструментом у сучасному суспільстві і змінили спосіб життя, роботи та навчання людей. Як у промисловості, так і в освіті, використання ІТ революціонізувало процеси та системи, що призвело до підвищення ефективності, результативності та продуктивності. У цьому дослідженні розглянуто вплив ІТ на промисловість та освіту з акцентом на їхніх перевагах, викликах та майбутніх перспективах [1,2].

Інформаційні технології відіграють важливу роль у впорядкуванні операцій, зниженні витрат та підвищенні конкурентоспроможності. Використання ІТ дозволило компаніям автоматизувати свої процеси, збирати та аналізувати дані, а також приймати обґрунтовані рішення на основі інформації в режимі реального часу[2]. Розвиток Інтернету речей (ІоТ), Індустрії 4.0 та інших проривних технологій також дозволив компаніям швидко реагувати на мінливі вимоги ринку. Ці досягнення призвели до підвищення ефективності, точності та гнучкості, що підвищило компаніям конкуренцію в глобальній економіці.

Однак, впровадження ІТ у промисловості також створило виклики, такі як загрози кібербезпеці, занепокоєння щодо конфіденційності даних та потреби у спеціальних навичках та навчанні. Кібербезпека є критично важливим питанням для підприємств, які покладаються на ІТ-системи та мережі для зберігання та управління своїми даними.

З розвитком технологій кіберзлочинці стають все більш витонченими, що робить необхідним для бізнесу інвестувати в заходи кібербезпеки. Конфіденційність даних - ще один серйозний виклик, з яким стикається бізнес, оскільки він збирає та зберігає великі обсяги даних з різних джерел. Забезпечення захисту та етичного використання даних має важливе значення для збереження довіри споживачів та дотримання нормативних вимог. Потреба у спеціалізованих навичках та навчанні також є проблемою, з якою стикаються компанії при впровадженні нових технологій. ІТ-фахівці повинні бути навчені новітнім технологіям і практикам кібербезпеки, щоб не відставати від постійно мінливого ландшафту ІТ [3-4].

На сьогоднішній день, в умовах, які склалися, в освіті ІТ трансформували спосіб навчання студентів та викладання у викладачів. Широке використання платформ електронного навчання, освітніх додатків та онлайн-ресурсів надало учням доступ до величезної кількості навчальних матеріалів, які вони можуть вивчати у власному темпі та у зручному для них способу.

Викладачі можуть використовувати ІТ для вдосконалення своїх методів викладання, забезпечення персоналізованого навчання та відстеження прогресу студентів [5]. З розвитком віртуальних класів студенти та викладачі можуть спілкуватися з будь-якої точки світу, надаючи більше можливостей для співпраці та навчання.

Крім того, ІТ уможливили створення віртуальних класів, які стали вкрай необхідними під час пандемії COVID-19 та військового стану в Україні. Після закриття шкіл та університетів віртуальні класи стали основним способом навчання, що дає змогу студентам продовжувати освіту дистанційно. Однак використання ІТ в освіті також викликало занепокоєння щодо цифрового розриву. Цифровий розрив - це розрив між тими, хто має доступ до технологій, і тими, хто його не має. Учні, які не мають доступу до технологій або інтернету, опиняються в не вигідному становищі, що ускладнює їхнє відставання від однолітків [6].

Також, важливим моментом є підготовка і підтримка вчителів для того, щоб педагоги володіли навичками і ресурсами, необхідними для ефективного використання ІТ в класі.

Таким чином, використання ІТ трансформувало промисловість та освіту, відкривши нові можливості та поставивши нові виклики. Хоча ІТ революціонізували процеси і системи, вони також викликали занепокоєння щодо кібербезпеки, конфіденційності даних і цифрового розриву. Оскільки ІТ продовжують розвиватися, важливо, щоб промисловість та освіта використовували їхній потенціал, водночас вирішуючи проблеми, що постають перед ними.

Література:

1. Друга машинна епоха: Робота, прогрес і процвітання в епоху блискучих технологій. WW Norton & Company / Brynjolfsson, E., & McAfee, A. // 2014.

2. Інтернет речей (IoT) та його вплив на ланцюжок поставок: Основа для побудови розумних, безпечних та ефективних систем. *Frontiers of Information Systems* / Chen, X., & Huang, X.//. – 2019. – № 21(2). – P. 229–244.

3. Індустрія 4.0: Бібліометричний аналіз та детальний огляд. *Journal of Cleaner Production*/ Kumar, S., & Raut, R. D.// 2019.– № 204. – P. 491-502.

4. Освіта з кібербезпеки для наступного покоління: Огляд сучасних тенденцій, педагогіки та розробки навчальних програм. *Computers & Education* / Li, J., & Chen, N. S. // 2019. – №128. – P. 309-320.

5. Переваги та недоліки електронного навчання / Індустрія електронного навчання/ Pappas, C.// 2020. Режим доступу: <https://elearningindustry.com/advantages-and-disadvantages-of-elearning-for-training-and-education>.

6. Порушення освітнього процесу та реагування на COVID-19. UNESCO. 2020. Режим доступу: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>](<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>).

ФРАНЧАЙЗИНГОВІ МЕРЕЖІ В УКРАЇНІ

У сучасному світі франчайзинг є досить популярною формою бізнесу. Це спосіб розвитку бізнесу, при якому власник бренду (франчайзер) надає право іншим особам (франчайзі) використовувати свій бренд та знання з метою запуску власного бізнесу. У нашій країні також з'являється все більше франчайзингових мереж, які стають популярними серед підприємців. Розглянемо чотири тези, що стосуються розвитку франчайзингових мереж в Україні [1-3].

Теза 1: Франчайзинг є ефективним інструментом розвитку бізнесу. Франчайзингові мережі можуть бути ефективним інструментом для розвитку бізнесу, оскільки дозволяють швидко і ефективно розширювати бізнес в нових регіонах та країнах. Франчайзер надає франчайзі право використовувати свій бренд, пакет послуг та знання з управління бізнесом. Франчайзі зі свого боку отримують підтримку та знання від досвідчених фахівців, що допомагає їм успішно запустити та вести власний бізнес.

Теза 2: Франчайзингові мережі дозволяють зменшити ризики для бізнесу. Запуск власного бізнесу завжди пов'язаний з ризиками, особливо для початківців. Франчайзингові мережі дозволяють зменшити ці ризики, оскільки франчайзери надають франчайзі підтримку та знання, що допомагають запустити та успішно вести бізнес. Крім того, більшість франчайзерів надають франчайзі готову та перевірену бізнес-модель, що дозволяє уникнути помилок та зайвих витрат. Таким чином, франчайзинг є надійним способом для підприємців, які хочуть запустити власний бізнес з мінімальним ризиком.

Теза 3: Франчайзингові мережі сприяють розвитку малих та середніх підприємств. Франчайзингові мережі сприяють розвитку малих та середніх підприємств, оскільки дають можливість запустити власний бізнес за вже готовою бізнес-моделлю. Це дає змогу зменшити початкові витрати та зосередитися на розвитку та рекламі свого бізнесу. Крім того, франчайзингові мережі можуть стати відмінною платформою для підприємців, які хочуть вийти на нові ринки та просунути свій бізнес.

Теза 4: Франчайзингові мережі допомагають залучити інвестиції. Для більшості франчайзів запуск власного бізнесу вимагає значних інвестицій. Франчайзингові мережі допомагають залучити інвестиції, оскільки франчайзери зазвичай забезпечують франчайзі підтримку в фінансовій та організаційній сфері. Крім того, франчайзингові мережі забезпечують франчайзі доступ до великої бази клієнтів та забезпечують рекламу та маркетингову підтримку [4-5].

Таким чином, у сучасному бізнесі франчайзинг є ефективним способом запуску та розвитку підприємства. Франчайзингові мережі надають підприємцям можливість запустити власний бізнес за вже готовою бізнес-моделлю з мінімальним ризиком. Крім того, франчайзингові мережі сприяють розвитку малих та середніх підприємств, допомагають залучити інвестиції та зменшують витрати на рекламу та маркетинг.

Однак, перед тим як обрати франчайзинг як спосіб запуску власного бізнесу, необхідно детально вивчити умови угоди та перевірити репутацію франчайзера. В цілому, франчайзинг є перспективним напрямком розвитку бізнесу в Україні, що забезпечує підприємцям можливість здійснити свої бізнес-амбіції з мінімальним ризиком.

Література:

1. Франчайзинг: суть, види, переваги та недоліки / О. В. Мітюк // Вісник Чернігівського національного технологічного університету. – 2019. – № 1. – С. 22-28.
2. Франчайзинг як метод розвитку бізнесу / О. О. Рубан // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2017. – № 2. – С. 56-61.
3. Франчайзингові мережі як ефективний інструмент розвитку бізнесу / А. А. Литвиненко, О. В. Домашевська // Бізнес Інформ. – 2019. – № 8. – С. 116-122.
4. Франчайзинг як інструмент запуску та розвитку бізнесу в Україні / В. В. Гунько, І. В. Кравченко // Економіка та держава. – 2018. – № 9. – С. 82-86.
5. Франчайзинг в Україні: перспективи та проблеми / О. О. Васильєва, А. І. Бондаренко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". – 2017. – Т. 10. – С. 126-131.

Польова Т.В.

ПРОБЛЕМИ АУДИТУ КРИПТОВАЛЮТНИХ БІРЖ

Криптовалюта є інвестиційним активом, про що свідчать декларації депутатів, глав обласних рад. Проте на сьогодні криптовалютий бізнес у складній ситуації, бо спостерігається спад на ринках і банкрутують компанії. Необхідний детальний аналіз (перевірка балансу, ліквідності, фінансового стану та кредиторської заборгованості) і обізнаність у процесах та нормативній базі, яка регулює криптовалютні відносини.

Коли платформа FTX збанкрутувала через кризу ліквідності (листопад 2022 року), то її засновник Сем Бенкман-Фрід був обвинувачений Комісією з цінних паперів та бірж США в омані інвесторів. Це спричинило фінансові втрати тисяч клієнтів і кількох десятків компаній. І, як наслідок, серйозний тиск з боку громадськості та контролюючих органів. Крах FTX мав певні ознаки фінансового шахрайства, за масштабами порівнянного з махінаціями американської енергетичної корпорації Enron. Встановлено, що балансовий рахунок біржі FTX вказує на збитковість: сума її ліквідних активів становила близько \$900 млн, а загальний обсяг кредитних зобов'язань – \$9 млрд. Через це інвестори почали вимагати більшої прозорості щодо забезпечення активів онлайн-сервісів обміну цифровими валютами.

Забезпечуючи абсолютну підтримку активів криптовалютні біржі зможуть утримувати клієнтів та посилювати довіру до своїх операцій.

Генеральний директор Binance зазначив, що на сьогодні навіть представники Великої четвірки аудиторських компаній (PricewaterhouseCoopers, Deloitte, Ernst & Young та KPMG) не виробили методіку аудиту криптовалютих бірж, бо це надто складний процес. Важко знайти фахівців, які б достеменно дослідили балансовий звіт. Це пов'язано з високою волатильністю цифрових активів [1]. При цьому 55% усіх Ethereum зберігаються на криптовалютих біржах Binance і Coinbase.

Значна частина ринку криптовалют є виключно цифровою тобто не підтримується реальними активами чи твердою валютою. Тому їх ціна повністю залежить від закономірностей між попитом і пропозицією. А оскільки пропозиція практично завжди жорстко обмежена, при цьому не лише в конкретний момент часу, то ціна залежить від того, скільки осіб в певний момент часу зацікавлено в

покупці тієї або іншої монети. Поки біткоїн представляє цінність, до тих пір його ціна буде триматися.

У грудні 2022 року аудиторська фірма Mazars зробила спробу надати звіт про підтвердження резервів біржі Binance. У документації зазначено, що баланс у біткоїнах надмірно забезпечений. Проте оприлюднені відомості були сприйняті зі скептицизмом як громадськістю, так і фінансовими регуляторами. На сьогодні суб'єкт аудиторської діяльності Mazars вже не здійснює процедур із підтвердження резервів криптовалютних майданчиків, а переважна частина аудиторських фірм є прихильниками співпраці з традиційними компаніями-замовниками перевірки достовірності показників звітності бізнесу.

У теорії фінансів резерви – це прибуток компанії, що зберігається для використання у екстрених ситуаціях. У просторі криптовалют перевірка резервів являє собою незалежний аудит від третьої сторони, з метою підтвердити, що замовник перевірки має достатньо резервів для підтримки балансів інвесторів. Ця процедура у зарубіжній практиці має назву Proof-of-Reserves [2]. Таким чином, аудит гарантує зацікавленим групам користувачів, що кастодіальна платформа є достатньо ліквідною та платоспроможною, а також що клієнти зможуть вивести кошти у актуальний для них час.

Proof-of-Reserves, як підтверджуюча перевірна процедура, оцінюючи платоспроможність бірж може прийти до двох висновків: біржа є платоспроможною, якщо її активи перевищують її зобов'язання; біржа є неплатоспроможною за інших випадків. Проте такого підходу не завжди достатньо, наприклад, коли біржа демонструє часткові резерви.

Процедуру перевірки можна розподілити на три етапи: перевірка зобов'язань, перевірка наявності резервів, робота із підтвердження резервів.

На першому етапі враховують, що зобов'язання біржі це непогашені залишки криптовалюти, які повинні бути виплачені клієнтам за першою вимогою. Для розрахунку враховується сума усіх коштів на рахунках клієнтів. У перевірку зобов'язань входять такі алгоритми, як дерево Меркла.

Під час перевірки наявності резервів враховують, що до них відносять криптовалюти, які біржі зберігають на блокчейні, контролюючи закриті ключі.

Підсумовуються усі залишки за криптоадресами.

У кінцевому підсумку перевірка активів доводить, що наявна у біржі криптовалюта відповідає зобов'язанням перед користувачами. Proof-of-Reserves має і певні недоліки, які неможна не враховувати. Критична проблема полягає у тому, що коректність перевірки залежить від компетентності аудитора. Крім того, є ризик, що результати будуть підтасовані у змові з біржею.

Література:

1. Волатильність криптовалют. URL: <https://exbase.io/uk/wiki/volatilnist-kriptoalyut> (дата звернення 13.04.2023).

2. What Are Proof of Reserves? URL: <https://chain.link/education-hub/proof-of-reserves#:~:text=DEFINITION,public%20attestations%20and%20independent%20audits> (дата звернення 13.04.2023).

Порсюрова І.П.

ЕМІСІЙНІ ВИТРАТИ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах цифрової трансформації на сучасному фондовому ринку збільшуються обсяги здійснених операцій із цінними паперами суб'єктів господарювання. Підприємства, що здійснюють операції з цінними паперами для підвищення конкурентоспроможності на організованому ринку повинні мати ефективну облікову систему, яка змінюється під впливом діджиталізації.

Моніторинг можливих операцій підприємства з акціями власної емісії та дослідження частоти їх здійснення дозволили виявити, що в обліковій системі підприємства найчастіше відображаються операції, які пов'язані з їх випуском (первинне розміщення або додаткова емісія), оплатою придбаних акцій, викупом з метою анулювання чи перепродажу, виконанням зобов'язань за нарахованими дивідендами тощо. Необхідно зазначити, що облік операцій первинного розміщення та повторної емісії акцій суттєво не відрізняється, за виключенням того, що первинному розміщенню передують складний етап створення та державної реєстрації акціонерного підприємства, який супроводжується емісійними витратами підприємства на оплату послуг сторонніх організацій, що призводять до збільшення (зменшення) величини його власного капіталу.

Актуалізується проблематика відображення в обліку емісійних витрат в теоретичній та практичній площинах. Як правило, здійснення операцій з емісії та реєстрації акцій, пов'язано з такими витратами як:

- оплата послуг реєстратора;
- оплата послуг аудиторів;
- оплата послуг фінансових посередників;
- витрати на оплату державного мита при реєстрації емісії (0,1 % номінальної вартості запланованого обсягу емісії);
- оплата послуг незалежного реєстратора;
- витрати на рекламу та друкування інформації про емісію (проспекту) нової емісії [5, с. 45].

Зазвичай ці витрати на практиці відображаються на субрахунку 952 «Інші фінансові витрати», на якому відповідно до Інструкції [8] ведеться облік витрат, пов'язаних з випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів; нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), фінансової оренди тощо.

Аналогічної думки дотримується і Грачова Р., яка також пропонує відображати витрати, що виникають у підприємства під час емісії та обігу акцій, на субрахунку 952 «Інші фінансові витрати» [2, с. 70]. В той же час Войнаренко М.П., Мошенський С.З та Пономарьова Н.А. [1, с. 100] пропонують розподіляти витрати на витрати на організацію випуску акцій та витрати на забезпечення функціонування акціонерного капіталу, і вести облік першої групи витрат на субрахунку 392 «Витрати на випуск цінних паперів», здійснюючи запис: Дебет 392 «Витрати на випуск цінних паперів» та Кредит 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

Дещо інакшої думки інші науковці. Так, Кушина О. вважає, що витрати, які виникають під час емісії акцій призводять до зменшення власного капіталу підприємства, тому їх доцільно відображати шляхом зменшення емісійного доходу [6], а Золотухін О. пов'язує результат операції емісії та реєстрації акцій (збільшення або зменшення величини власного капіталу) з витратами на їх здійснення і пропонує витрати, що виникають за цими операціями, відображати шляхом зменшення додатково вкладеного капіталу, а за його відсутності – зменшення нерозподіленого прибутку (збільшенням непокритого збитку) [3, с. 22].

Орлов І.В. пропонує вести облік витрат, пов'язаних з емісією та введенням в обіг власних цінних паперів, на додатково відкритому рахунку 952 «Реєстраційні витрати», а інші фінансові витрати обліковувати на новому субрахунку 953 «Інші фінансові витрати» [7].

Підтримуючи І.В. Орлова [7] та ґрунтуючись на власні пропозиції [4, с. 86], вважаємо, що для обліку витрат, пов'язаних з емісією та реєстрацією акцій, доцільно використовувати рекомендований субрахунок другого порядку 952 «Витрати на емісію та реєстрацію цінних паперів», який буде кореспондувати з Кредитом рахунків 685 «Розрахунки з іншими кредиторами», 377 «Розрахунки з іншими

дебіторами». Внесені пропозиції сприятимуть оновленню підходів до відображення в обліку операцій з акціями власної емісії в частині відображення витрат на емісію та реєстрацію акцій, і дозволять формувати відповідні інформаційні масиви для обґрунтування ефективних управлінських рішень щодо подальшого здійснення операцій з акціями власної емісії.

Література:

1. Войнаренко М. П., Мошенський С. З., Пономарьова Н. А. Корпоративні цінні папери: обліково фінансовий аспект: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2006. 260 с.
2. Грачова Р. Інвестиції в капітал. Бухгалтерський облік. Львів: Бібліотека «Дебету-Кредиту», 2001. 130 с.
3. Золотухін О. Облік операцій з розміщення акцій. *Баланс*. 2011. № 4. С. 22 – 28.
4. Кащена Н. Б., Порсюрова І. П. Операції підприємства з цінними паперами: організаційно-методичні аспекти обліку, аналізу і аудиту: монографія. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 355 с.
5. Кащена Н. Б., Порсюрова І. П. Відображення в обліку витрат на емісію та реєстрацію акцій. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., 31 травня – 1 червня 2018р. Тернопіль: Крок, 2018. С. 45–47.
6. Кушина О.Б., Тарасова Н.М. Акції та частки: обліковий портрет у правовому інтер'єрі: збірник систематизованого законодавства. Київ: Бліц-Інформ, 2011. Вип. 3. 92 с.
7. Орлов І. В. Облік і контроль операцій з цінними паперами: теорія, методика, практика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / Нац. наук. центр «Ін-т аграр. Економіки» УААН. Київ, 2005. 22 с.
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Інструкція про застосування від 30.11.1999 № 291 (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 25.04.3023).

Ус Ю.В., Кононенко Н.М.

БРЕНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ

Ситуація, у якій наразі опиналося українське суспільство через агресію з боку РФ, вимагає від усіх учасників економічного процесу швидких та ефективних рішень. Як показує практика, «зникаючи з поля зору» в складні часи, підприємство ризикує втратити зв'язок зі споживачами. Якщо протягом шести місяців про підприємство не буде чути в інформаційному полі, то його впізнаваність як бренду зменшується на 39% [2, 6]. Українські бренди також вимушені реагувати на безпрецедентну ситуацію.

Актуальність питання щодо підвищення ефективності брендингу полягає в тому, що рівень конкурентоспроможності підприємства залежить не лише від якості продукції чи послуги, а, також, є наслідком її презентабельності та ступеня довіри споживачів, а тому, ефективний брендинг та витрати на нього можна визначати як інвестиційні, оскільки від них очікуються майбутні вигоди. Теоретичну основу даної проблематики становлять праці таких вітчизняних вчених [3-5,7], які висвітлили наукові аспекти створення брендів, основи їхнього ефективного позиціонування, стратегії управління брендом і т.д.

В сучасних умовах можливо лише прогнозувати, як розвиватимуться бренди під час війни та після неї – в Україні та поза нею. Проте можна спостерігати, як змінюється загальний контекст. Не так давно бізнесу вже доводилось працювати в умовах COVID-19. І хоча нинішню ситуацію жодним чином не порівняти з функціонуванням брендингу в умовах пандемії, основні моделі дій в умовах кризи не змінилися, тому потрібно змінювати мислення бренду, підходи до комунікації, ставити на перше місце інші важливі цілі для розвитку бренду.

Зараз увесь світ говорить про Україну, а ми намагаємося показати візуальні й емоційні особливості України й українців, свій історичний контекст, ціннісну базу та ідеї нації. Усі ці речі сукупно створюють емоційний образ, який викликає в аудиторії певні почуття. Саме це й називається брендом – набір цінностей і емоцій, що характеризують ваш продукт.

Бренд – цей той самий ірраціональний потяг аудиторії, який забезпечується унікальними характеристиками підприємства [1].

Відповідно, брендинг – це сам процес творення бренду, а також набір комунікаційних рішень для створення певного образу продукту або підприємства.

Раніше основними цілями для брендів були:

- платформа для масштабування бізнесу в інших країнах;
- формування ядра лояльних клієнтів. З ними налагоджується дуже тісний емоційний зв'язок завдяки ідеям, закладеним у бренд-платформу, на яких можна тестувати нові підходи або повторювати старі;

- економія в майбутній маркетинг. Якщо одразу зрозуміти особливості та цілі свого бренду, то можна зекономити не тільки гроші, а й час. Повертатися на кілька кроків назад у брендингу, який із часом коштуватиме бізнесу істотнішого ресурсу;

- платформа для створення суміжних проєктів. Одну візію можуть підтримувати кілька проєктів;

- основа HR-бренду, частиною якої хочеш бути. Працівники, які шукають роботу, орієнтуються на візію команди проєкту, шукаючи однодумців.

Зараз основні тези, які варто пам'ятати, розробляючи або трансформуючи бренд під час війни та після неї:

- немає нічого й нікого поза політикою. Усі українські бренди, які працюють в Україні та поза її межами, не можуть не мати позиції, тому що ця війна стосується кожного. Якщо бренди уникають теми України та війни або дистанціюються від неї, вони втрачають лояльність аудиторії;

- сильним брендам із сильною платформою, які вже мали місію та працювали над створенням системної комунікації, зараз легше адаптуватися. Вони й раніше давали клієнту не просто продукт, а емоцію та візію, тому зараз мають лояльнішу аудиторію;

- формування українського бренду є зараз актуальним, тому що сьогодні важливо бути корисним для своєї країни;

- бренди мають розвивати соціальну українську місію. Раніше це вважалося опцією, яку найчастіше використовували лише великі бізнеси з грошовим ресурсом для цього. Натомість менші підприємства вважали, що для розвитку своєї соціальної

місії потрібні великі бюджети. Зараз соціальна українська місія – це самоідентифікація.

Тепер важливо показувати, що це не просто хороший бренд, а створений в Україні. Бренд, який розвивається тут.

Таким чином, брендинг є однією з найважливіших сторін маркетингу. За допомогою маркетингових і рекламних технологій, що сприяють ефективності брендингу, ведеться боротьба не просто за споживача, а за його емоції, прихильність до товару, ставлення та лояльність. Завдяки ефективному брендингу споживач, в остаточному підсумку, вибере саме товар даного підприємства з маси аналогічних.

Література:

1. Аналіз сучасного стану бренду території України та розробка пропозицій щодо його позиціонування на прикладі м. Харкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://otherreferats.allbest.ru/international/c00798077.html>

2. Бренд «Україна» / Позиціонування української держави за кордоном // Офіційний сайт. – Режим доступу до ресурсу: <http://brandukraine.org>

3. Велещук С. С. Бренд-менеджмент в стратегічному розвитку підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / С. С. Велещук. – Київ, 2008. – 20 с.

4. Горбаль Н.І. Тенденції та перспективи розвитку брендингу в умовах євроінтеграційних процесів в Україні / Н.І. Горбаль, Л.Ю. Окань, С.Б. Романишин // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». – 2015. – № 835. – С. 10-17.

5. Перція В. Брендинг: курс молодого бійця / В. Перція. Київ : 2005. – 208 с.

6. Підвищуємо довіру до бренду [Електронний ресурс] // KOLORO – Режим доступу до ресурсу: <https://koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/povyshaemdoverie-k-brendu.-recept-ot-koloro.html>

7. Сороковіст Л. Загальне управління брендами. Маркетинг в Україні. – 2005. – № 1. – С.34-39.

Черняєва А.О.

НЕОБХІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СЬОГОДЕННЯ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ

Забезпечення виробництва робітничими кадрами високої кваліфікації виступало однією з першочергових задач стратегії сталого розвитку України. Так було до 24 лютого 2022 року, але, на жаль, життя вносить свої корективи, і після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, відбулось виокремлення актуальних проблем спричинених впливом повномасштабної війни і плани трішки змінились.

Попри те, що війна ще триває українська влада разом із зарубіжними партнерами, вже активно розробляють плани повоєнного відновлення України. Очевидно, особливо гостро наша країна буде мати потребу в робітничих кадрах для своєї відбудови та відновлення. Звичайно відсоток необхідності в робітничих професіях залежатиме від економічної стратегії України, але він однозначно буде дуже високий.

І сьогодні в першу чергу постає питання вже не лише про розвиток робітників, а про їх формування. Стосовно робітничих кадрів, формування означатиме процес набуття первинних компетенцій особами, що не володіють певними знаннями, уміннями та навичками за певною робітничою професією на базі регіональних професійно-технічних училищ й центрів зайнятості, навчально-виробничих комбінатах підприємств та створюють потенціал для функціонування підприємств в певному регіоні.

Розвиток робітничих кадрів, можна сформулювати як комплекс дій, що здійснюється в межах стратегії розвитку задля комплексного забезпечення господарюючих суб'єктів робітниками необхідного професійно-кваліфікаційного рівня та реалізується засобами кадрової політики окремого підприємства, й передбачає запровадження заходів з адаптації, професійного навчання, оцінки, руху та стимулювання робітників, що відповідають фізіологічним, розумовим та психо-емоційним характеристикам людини та ведуть до досягнення поставлених цілей [1].

В табл. 1 наведемо характеристику складових формування й розвитку робітничих кадрів.

**Характеристика складових формування й розвитку робітничих кадрів
в межах реалізації кадрової політики підприємства**

Складові	Найменування складових	Сутнісна характеристика складових
Формування робітничих кадрів	Пошук кандидатів на вакантне робоче місце	Процес знаходження робітників необхідної професії та кваліфікації через зовнішні та внутрішні джерела інформації
	Добір робітників:	Комплексний процес відбору та найму робітників на вакантне робоче місце в залежності від професійно-кваліфікаційного рівня пошукувача
	відбір	Процес вибору того кандидата, який в найбільшому ступені задовольняє вимогам роботодавця в залежності від характеру виконуваних робіт, із списку тих, хто подав заявки на здобуття вакантного робочого місця
	найм	Процес підписання трудового договору між найманим робітником та представником роботодавця щодо умов та оплати праці, взаємовідносин із адміністрацією, характеру праці тощо
	Первинна професійна підготовка	Професійно-технічне навчання осіб, які раніше не мали робітничої професії, що забезпечує рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності
	Адаптація робітників	Двосторонній процес пристосування робітника до робочого місця й колективу та, навпаки, колективу до новачка, що скорочує термін входження до нормального режиму праці та відпочинку
Розвиток робітничих кадрів	Оцінка та атестація	Процедура виявлення ступеня відповідності робітника вимогам робочого місця, за результатами якої

робітників	приймається рішення щодо: присвоєння більшого тарифного розряду, залишення в межах існуючого розряду, вивільнення
Внутрішньо-організаційний рух	Процес внутрішньо-організаційних переміщень як в межах посад, так і в межах ротації та тарифного розряду
Стимулювання робітників	Розробка заходів, що передбачає підвищення зацікавленості робітника в кінцевих результатах праці, скороченні рівня бракованої продукції та використання сировини, матеріалів, напівфабрикатів
Підвищення кваліфікації	Професійно-технічне навчання робітників, що дає змогу розширювати і поглиблювати раніше здобуті знання, уміння і навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг
Професійна перепідготовка	Професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією робітниками, які здобули первинну професійну підготовку
Соціальний розвиток робітників	Цілеспрямований процес удосконалення соціальної структури і професійно-кваліфікаційного складу персоналу, задоволення потреби менш соціально захищених груп персоналу в їх професійному розвитку

Також особливу увагу потрібно приділити такій складовій розвитку робітничих кадрів, як професійна перепідготовка. Перепідготовка робітників – це професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією робітниками, які здобули первинну професійну підготовку у випадку реорганізації, модернізації виробничої бази підприємства, втраті актуальності виконувати функції по раніше здобутій спеціальності або здатності до раніше виконуваних функцій [2]. Або людина, яка вже має вищу освіту також може опанувати нову робітничу професію, і тим самим набути нові знання та навички, щоб бути корисною при відновленні своєї держави, а також можливість мати більш затребувану та

оплачувану роботу саме сьогодні. На думку аналітиків Світового банку, формування не менше 80% ВВП розвинутих країн безпосередньо залежить від якості трудового потенціалу і лише 20% ВВП визначається матеріальними умовами виробництва. Все це вимагає систематичного підвищення кваліфікаційного рівня працівників, у тому числі через професійне навчання кадрів на виробництві [3].

Звичайно вітчизняний досвід показує безліч проблем та прогалин щодо особливостей процесу формування й розвитку робітничих кадрів, як на рівні окремого підприємства, так і на державному рівні і можливо саме світовий досвід, управління розвитком робітників з тим, щоб перенести основні тенденції та визначити основні пріоритети в управлінні розвитком робітників вітчизняних підприємств необхідно врахувати при розробці та впровадженні планів повоєнного відновлення України.

Література:

1. Черняєва А. О. Організаційно-економічне забезпечення формування та розвитку робітничих кадрів підприємства (на прикладі Харківської області): дис. канд. екон.наук: 08.00.04. Харків, 2015. 22 с.

2. Про затвердження Положення про професійне навчання кадрів на виробництві: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 р. №127/151 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

3. Петрова Т. П. Професійний розвиток працівників: проблеми стимулювання персоналу та заінтересованості роботодавців / Т. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 2. – С. 26–34.

Чобіток В.І., Безкоровайний Г.М.

АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна завжди залишається після себе біль та руйнування, але коли вона закінчується, починається нове життя. Україна має вже досвід відновлення після війни, але вона може стати прикладом успішної реконструкції та активного розвитку. Основні аспекти щодо того, яким може бути розвиток України після закінчення війни полягає у:

- забезпеченні стабільного розвитку в країні (не тільки забезпечення безпеки на кордонах, але й захист від внутрішніх загроз);
- формуванні надійної політичної системи та системи правоохоронних органів, а також встановлення економічної стабільності (допоможе зберегти мир та сприятиме розвитку та процвітанню країні);
- формуванні умов для економічного розвитку країни (використання свого потенціалу та залучення іноземних інвесторів для забезпечення всебічного розвитку);
- розвитку інноваційної економіки (драйвер розвитку країни за рахунок впровадження нових технологій, створення додаткових робочих місць тощо);
- побудові демократичного суспільства на основі зміцнення прав людини та захисту основних свобод (після війни, коли були порушено багато прав людини, Україна повинна активно працювати над їх відновленням. Це передбачає проведення реформ у сфері правосуддя, забезпечення свободи слова, захисту прав жінок та інших уразливих груп населення. Ці кроки сприятимуть побудові сильного та стабільного демократичного суспільства в Україні);
- розвитку культури та туризму (Україна має великий культурне та історичне надбання, яке можна використати для розвитку культурно-туристичної індустрії. Після війни, зміцнення культурної спадщини та підтримка мистецтва й культури може стати одним з факторів привабливості України для туристів);

- охороні навколишнього середовища (військові події призвели до серйозних забруднень ґрунтів, водних ресурсів та повітря, до згорання лісів та степів. Україна повинна зосередити увагу на розвитку зелених технологій та відновлюваної енергетики, що допоможе зменшити вплив промисловості на довкілля та покращить якість життя населення);
- розвитку інфраструктури (важливий елемент соціально-економічного розвитку країни. Після війни, Україна повинна зосередитись на розвитку транспортної, енергетичної, комунікаційної та інших видів інфраструктури. Це дозволить забезпечити належний рівень життя населення, покращити умови для розвитку бізнесу та інвестицій);
- розвитку малого та середнього бізнесу (малий та середній бізнес є головною джерелом створення робочих місць та соціально-економічного розвитку країни).

Отже, Україна має великий потенціал для соціально-економічного розвитку після завершення війни, і, незважаючи на великі виклики, перед нею стоять грандіозні можливості. Для того, щоб реалізувати свій потенціал, країна повинна зосередитись на розвитку освіти, науки та технологій, забезпеченні прав та свобод громадян, підтримці інноваційного підприємництва, розвитку інфраструктури та малого й середнього бізнесу та культурного життя. Це дозволить Україні забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток, підвищити рівень життя населення та зміцнити своє місце в світі.

Література:

1. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.
2. <https://www.epravda.com.ua/columns>

Чобіток В.І., Веркуш Д.М.

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА БІЗНЕСУ, ЯК ОСНОВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сьогодні коли в країні йде війна і вже кожен українець, переконаний в перемозі нашої держави над агресором, все частіше в інформаційному просторі, та серед експертів постає питання післявоєнного відновлення економіки України.

Основні економічні проблеми, які виникнуть у нашому суспільстві після закінчення війни:

- › необхідність відновлення інфраструктури;
- › складність в залученні інвестицій, на вигідних умовах;
- › повна або часткова втрата засобів виробництва;
- › міграція населення (трудових ресурсів);
- › високий рівень інфляції;
- › низький рівень купівельної спроможності населення та інші.

Для економічного відновлення державі і бізнесу будуть необхідні якісні трудові ресурси, які неможливо підготувати без участі закладів вищої освіти (ЗВО), а точніше без активної взаємодії ЗВО, держави та бізнесу.

За останні десятиліття бізнес-середовище швидко змінюється. Останні події та активний розвиток процесу цифровізації свідчить про появу нових спеціальностей, інноваційних технологій та нових запитів на кваліфікації і компетенції фахівців різного напрямку [1].

Нажаль, більшість вітчизняних ЗВО не готові до таких викликів і не встигають за нагальними запитами бізнесу. Враховуючи той факт, що за даними ООН, тільки в країнах Європи на сьогодні тимчасовий захист отримали більше 5 млн. громадян України, а за даними ЄС в квітні 2023 р. 775452 дитини відвідують місцеві школи, можна зрозуміти всю складність ситуації з потенційними майбутніми фахівцями, ця проблема буде негативно відображатися на розвитку нашої держави протягом наступних 5-10 років.

Виходом з даної ситуації може бути лише перехід «від кількості» здобувачів вищої освіти, які навчаються в ЗВО, «до якості». А це в свою чергу не можливо без активного залучення до цього процесу бізнесу [2].

Саме бізнес сьогодні, як ніколи раніше, має бути зацікавлений у молодих фахівцях з якісною вищою освітою, які будуть здатні продукувати креативно-інноваційні ідеї та реалізовувати їх.

Модель взаємодії бізнесу та ЗВО повинна включати наступні напрямки:

- › участь бізнесу та бізнес-асоціацій у розробці освітньо-професійних програм;
- › залучення здобувачів вищої освіти (починаючи з 1 курсу) до практичної діяльності в рамках обраної спеціальності;
- › залучення вузькопрофільних фахівців-практиків до розробки та впровадження освітньо-професійних програм, розробки курсу лекційних та практичних занять, а також приймати активну участь у підготовці кадрів;
- › зменшення бюрократичних процесів при впровадженні інноваційних процесів;
- › збільшення автономії ЗВО та їх окремих структурних підрозділів;
- › стимулювання державою співпраці між бізнесом та ЗВО;
- › мотивація науково-педагогічних працівників, створення умов для активного розвитку;
- › створення сучасних інноваційних об'єднань за участю ЗВО та бізнесу для проведення спільних досліджень;
- › наявність матеріально-технічного, лабораторного та інформаційного забезпечення для реалізації спільних проєктів тощо [3].

В результаті реалізації даних напрямків бізнес повинен отримати висококваліфікованих та готових до роботи в реальних ринкових умовах фахівців, з високим рівнем професійних навиків та знанням новітніх технологій в рамках своєї спеціальності.

ЗВО повинні стати центром розвитку освіти, науки та новітніх інноваційних технологій з прив'язкою до реального сектору економіки, та «гнучкою» реакцією на запит ринку праці та потреб бізнесу і суспільства [4].

Держава повинна підтримувати взаємодію бізнесу та ЗВО, створювати інноваційну матеріальну базу та фінансову підтримку розвитку освіти і науки. Перший позитивний сигнал у цьому напрямку вже зроблено.

Отже, саме якісна співпраця ЗВО, бізнесу та держави може надати Україні історичний шанс, стати країною зі сталим розвитком економіки, якісною вищою освітою, високою долею високотехнологічної складової бізнесу, підвищити соціально-економічний рівень розвитку суспільства, вийти на світові ринки тощо.

Література:

1. Кузьмін О. Є., Ліпич О. А. Концептуальні засади управління інтелектуальним капіталом підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2011. №11. – С. 137–144.

2. Луцик М. В. Роль інформації та знань в розвитку інтелектуальних ресурсів національної економіки / М. В. Луцик // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2014. – Випуск 51. – С. 275–281.

3. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Економічна оцінка зовнішньої та внутрішньої ефективності інноваційних трансформацій в освіті. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О. В. – К.: НАУ, 2019. – С. 95–105.

4. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.

Чобіток В.І., Дронова Д.С.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ: МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Сьогодні компанії працюють у невизначеному середовищі через постійні зміни та трансформації, що й зумовлює появу потенційних ризиків. Саме це вимагає сучасного та гнучкого управління ризиками в бізнес-середовищі.

Управління ризиками ґрунтується на: результатах оцінки ризиків; техніко-економічному аналізі потенціалу середовища функціонування підприємства; маркетингових та інших дослідженнях; прогнозуванні нормативної бази господарювання; економіко-математичних методах [1].

Оцінка ризиків та розробка дієвих програм для їх зменшення є частиною щоденної роботи підприємців, яка за важливістю займає місце поряд з фінансовим управлінням, управлінням персоналом та управлінням якістю. Ця тема має особливе значення в умовах сучасної нестабільної економіки.

Варто зазначити, що процес аналізу ризиків, включає в себе визначення можливих рішень проблеми, виявлення можливих наслідків ризику та загальну оцінку ризику, яка передбачає використання кількісних та якісних методів оцінки ризиків.

Якісний аналіз ризиків полягає у виявленні потенційних ризиків, які мають значний вплив на результат діяльності. Такий аналіз включає в себе ідентифікацію ризиків, оцінку їх наслідків та розробку заходів протидії ризикам.

Кількісний аналіз ґрунтується на інструментарії теорії ймовірності та математичного аналізу. Даний аналіз передбачає використання числового виміру впливу змін факторів ризику діяльності на зміну показників ефективності та базується на основі проведеного якісного аналізу [1].

Найбільш розповсюдженими методами серед якісного та кількісного аналізу ризиків є: метод експертних оцінок, метод мозкового штурму, аналіз чутливості, метод «дерево рішень», статистичний метод, метод аналогій, аналіз сценаріїв, аналіз доцільності витрат, імітаційне моделювання ризиків, метод теорії ігор тощо[2].

Сучасний менеджмент включає в себе різні підходи до управління ризиками на підприємстві, які регулярно переглядаються та адаптуються до мінливих

обставин, відповідаючи вимогам бізнесу. Актуальні методи управління ризиками було систематизовано та наведено на рис. 1.

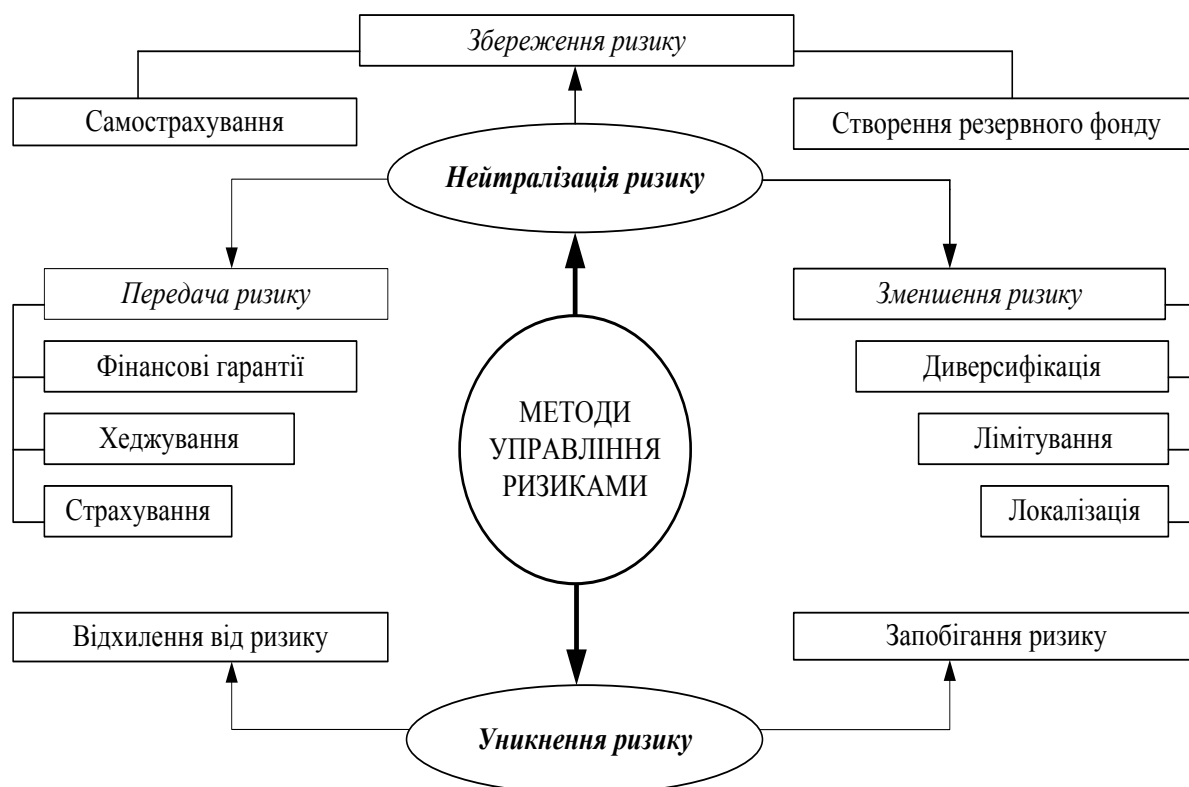

Рис 1. Методи управління ризиками

Джерело: складено автором за [1, 3].

Вказані методи можуть використовуватися для оцінки ризиків попереднього етапу прийняття управлінських рішень щодо оцінки та управління ризиками, а також у процесі їх трансформації, що зумовлено певним ступенем невизначеності у зовнішньому та внутрішньому середовищі. [3].

Проте, використання одного методу управління, як і одного методу оцінювання ризиків, не дає чітких рекомендацій, тому слід використовувати декілька методів, які доповнюють один одного і дають комплексне уявлення про аналіз наявних чи можливих ризиків [4].

До того ж, причинами зміни підходу до управління ризиками можуть бути наступні обставини: виявлена нова доступна інформація; проведено додатковий аналіз; виявлені нові аналітичні інструменти; скориговано дані щодо впливу зовнішніх факторів на виникнення та розмір збитків; уточнені ключові показники ефективності діяльності підприємства.

Висвітлення методичних підходів до управління ризиками підтверджує необхідну безперервність та всебічне охоплення процесу управління ризиками на підприємстві. При цьому, етап оцінювання ризиків у найкращому випадку повинен ґрунтуватися на якісних (суб'єктивних) та кількісних (об'єктивних) методах. Наявні результати з якісного аналізу є підставою для проведення кількісного аналізу, а сукупність отриманих даних після проведеного оцінювання надає змогу підприємцям обрати потрібні для використання методи впливу на ризики. Проте, єдиного підходу до оцінювання ризиків та вибору методів їх управління наразі не існує, що підтверджує актуальність подальших досліджень.

Література

1. Проскура В. Ф. Методологічні підходи до управління ризиками [Електронний ресурс] / В. Ф. Проскура. – Режим доступу :http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/102.pdf.

2. Латкіна, С. А. Підприємницькі ризики в інноваційній діяльності підприємства. / С.А. Латкіна, Н. В. Мешкова-Кравченко, Н. В. // Науковий журнал «Бізнес-навігатор» – 2018(3-2). – с 26-29.

3. Захарова Н.Ю. Управління ризиками на підприємстві: сутність, підходи та методи. / Н.Ю. Захарова. // Науковий журнал «Бізнес Інформ» №1'2023 р. – 203-209.

4. Євдокімова А.В. Оцінка та управління проектними ризиками на промислових підприємствах /А.В. Євдокімова, А.В. Євдокимов, А.С. Татусько, О.М. Кучкова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. - 2017. - №3. - С. 112-118.

Чобіток В.І., Ковальов В.О.

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

Вельми доречна фраза: «Майбутнє нашої країни в наших руках!», особливо, якщо дивитися на неї в масштабах країни, адже Україна має чудове географічне положення, багаті надра, вихід до моря у досить хорошому місці на планеті, працьовитих людей і, нажаль, обставини, які призвели до виникнення воєнного конфлікту на нашій території.

Через політичні різнобої за роки незалежності, проблеми з корупцією, олігархією та іншими зовнішніми та внутрішніми факторами впливу, країна не змогла достатньо економічно розвиватися, але це не означає, що не зможемо і надалі побудувати економічно-розвинуту країну з високим рівнем потенціального розвитку.

Припустимо, що війна закінчилася, ми, звісно, перемогли, репарації виплачені, мир укладений, частина боргів виплачена, частина руйнувань відбудована.

Як показує історія, ключовим фактором у відродженні після війни є правильний вибір соціально-економічного напрямку розвитку (наприклад, відновлення економіки Німеччини та Японії після Другої Світової війни), що дозволить і відновитися, і вирости за різними векторами.

Підтримка ініціатив підприємництва та створення сприятливих умов для малого та середнього бізнесу може сприяти росту зайнятості, підвищенню рівня життя населення та розвитку локальних економік.

Освіта - це, мабуть, найважливіший вектор в розвитку будь-якого суспільства.

В першу чергу варто піти шляхом оптимізації навчальної системи в закладах освіти, тобто максимум корисної інформації та розвиток практичних навичок.

В школах нині діє проєкт НУШ (Нова українська школа). Сама по собі вона не викликає в мене особливої довіри, адже проблема в учителях, які, переважно, навчалися за старою системою і, м'яко кажучи, не зацікавлені в змінах форм навчання.

Тому зміни варто розпочати з вчителів. А найкращий спосіб для цього - це підвищення престижності цієї професії (підвищення заробітної плати і подібне), що має підвищити кількість молодих спеціалістів.

Україна володіє висококваліфікованими науковцями та дослідницькими інститутами. Розвиток наукових досліджень і інновацій може стимулювати розвиток високотехнологічних галузей та сприяти економічному зростанню країни в цілому.

Україна також має великий потенціал у сфері інформаційних технологій. Країна має талановитих ІТ-фахівців, які активно працюють над розробкою програмного забезпечення, інтернет-проектів та інноваційних технологій. Вітчизняні ІТ-компанії вже зарекомендували себе на світовому ринку, і цей сектор може продовжувати зростати.

Наступний вектор розвитку – це туристична галузь. Україна має великий потенціал у сфері туризму. Країна багата на природні красоти, історичні та культурні пам'ятки. За останні роки Україна зробила значні зусилля для розвитку туризму, зокрема впроваджуючи візовий спрощений режим для багатьох країн та покращуючи інфраструктуру. Якщо цей напрямок продовжити розвивати, то Україна може стати популярним туристичним напрямком.

Ще одним із основних векторів розвитку нашої країни є розвиток відновлюваних джерел енергії. Країна має значний потенціал у використанні атомної, теплової, сонячної, вітрової та гідроенергії, які потребують подальшого розвитку.

Будучи аграрною країною, Україна має великий сільськогосподарський потенціал, зокрема у вирощуванні зернових культур, олійних культур, овочів та фруктів. Залучення сучасних технологій, підвищення ефективності господарств та розвиток експортних ринків можуть зміцнити позицію країни в цій сфері.

Інвестиції в розвиток транспортної, енергетичної, комунікаційної та соціальної інфраструктури можуть сприяти поліпшенню якості життя громадян і забезпечити стабільні умови для розвитку бізнесу та туризму.

На сьогоднішній день, однією з актуальних проблем є повернення громадян з інших країн. Варто розуміти, що для більшості з них, а особливо для тих, хто вже «прилаштувався на новому місці», повернення є не вигідним рішенням, і спонукати

їх зможе хіба, що патріотизм, мирне небо та наявність умов для подальшого розвитку, за рахунок створення нових робочих місць!.

Вступ до Європейського союзу вже не є чимось захмарним, це значно допоможе в розвитку нашої країни.

Отже, у нас є чим похизуватися і є куди зростати, теперішні негаразди лише спонукають нас об'єднуватися та працювати разом. В цілому, ситуація зовсім і не погана, залишається лише підтримувати наших військових та сподіватися на перемогу.

І, найголовніше, пам'ятати, що «Майбутнє нашої країни в наших руках!».

Література:

1. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Економічна оцінка зовнішньої та внутрішньої ефективності інноваційних трансформацій в освіті. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О. В. – К.: НАУ, 2019. – С. 95–105

2. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.

3. <https://www.epravda.com.ua/columns/>

Чобіток В.І., Костюк Н.О.

РОЗВИТОК УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС ОЧИМА ПЕРШОКУРСНИКА

Майбутнє нашої країни лежить у руках молоді. Останнім часом вона стикається з величезною критикою з боку старшого покоління. Але проблема поколінь завжди була, є і буде. Багато хто з дорослих вважає, що ми Україну зіпсуємо і від неї нічого не залишиться. У свою чергу, молодь рахує, що на її плечі впало багато роботи над вирішенням проблем, яких залишило нам старше покоління: корупція, війна, культурний занепад, економічна криза тощо. Не звертаючи увагу на складність проблем, теперішній молоді вистачить сил і розуму зробити нашу Україну квітучою та ще сильнішою.

Золотою серединою молодого покоління є студенти - діти, які стали на шлях дорослого, самостійного життя. Шлях, який вони вже будують самі, обирають з чим пов'язати своє майбутнє і яким чином вони будуть брати участь в розвитку їхньої країни.

Не є таємницею, що система освіти України в погіршеному стані. Багато випускників шкіл роздумували, або роздумують, здобувати освіту за кордоном, що вважається престижно чи здобувати освіту в Україні та цим підвищувати потенціал нашої країни. Серед таких людей були і є дуже велика кількість. Завдяки війні, деяким громадянам нашої країни довелося побувати в різних країнах Європейського союзу. Деякі з них досі залишаються за кордоном, а деякі повернулися і чітко визначилися, навіщо кудись їхати в пошуках щасливого життя, якщо його можна побудувати тут, в Україні.

Повномасштабне вторгнення змінило світогляд юнаків та дівчат. У багатьох проявився патріотизм до країни, бажання покращувати та популяризувати українську культуру, створювати якісний український продукт чи послуги. Навіть малеча шляхом продажу своїх малюнків, браслетів заробляє гроші для допомоги Збройним Силам України. Якщо казати про школярів, то багатьох не влаштовує система освіти, але вони не хочуть виїжджати за кордон.

Студенти приймають участь у більш серйозному волонтерстві, продовжують навчатися і працювати. Деякі студенти різних вікових категорій мають свій бізнес, чим розвивають економіку країни, створюючи нові робочі місця та сплачуючи

податки. Вони ведуть бізнес в Україні, тим самим піднімаючи економіку країни та розвиваючи вітчизняне виробництво.

Будемо враховувати, що після війни настане кращий час для економіки країни, адже інші держави будуть інвестувати у відбудову нашої країни. Але завжди треба пам'ятати якою ціною цей час настане!

Отже, погляд очима першокурсників, направлений на успішне та світле майбутнє нашої України. Впевненість в цьому ґрунтується та тому, що наші люди зможуть «поставити її на ноги» економіку країни, відбудувати сильну, незалежну державу, подолати економічно-соціальну кризу та покращити міжнародний статус нашої країни.

Наша молодь - це приклад, вільних незалежних людей, які долають стереотипність та осудження! Тому майбутнє України в надійних сильних молодих руках!

Література:

1. Прохорова В. В., Чобіток В. І. Економічна оцінка зовнішньої та внутрішньої ефективності інноваційних трансформацій в освіті. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О. В. – К. : НАУ, 2019. – С. 95–105

2. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.

3. <https://www.epravda.com.ua/columns>

Чобіток В.І., Нечитайло Є.С.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Термін «цифрова економіка» ввів американський вчений Ніколасо Негропonte ще у 1995 році.

Цифрова економіка – це економічна система, яка базується на використанні технологій та інформаційних ресурсів для створення, обробки та обміну продуктами та послугами. Вона включає в себе використання різних цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, Інтернет-торгівля, обчислювальні системи, віртуальна реальність та інші. Сама цифрова економіка має три мети:

- › надати додаткове прискорення економіці («цифровий стрибок» – це досягнення цілей розвитку швидше, дешевше та з новою якістю);
- › відкрити двері до високотехнологічних ініціатив, проєктів, виробництв (цифровий полігон – це проєкти цифрових трансформацій у інфраструктурі, індустріях та сферах життя);
- › використати та створити нові можливості для бізнесу та суспільства.

Цифрова економіка є значною частиною сучасної глобальної економіки, що забезпечує підвищення продуктивності, створення нових можливостей для бізнесу та споживачів, а також покращення якості життя.

У цифровій економіці розвиваються нові бізнес-моделі, такі як електронна комерція, онлайн-платформи та ринки, цифрові сервіси та інші. Також вона впливає на традиційні галузі, такі як фінанси, медіа, транспорт, охорона здоров'я та інші, що змінює їх функціонування та сприяє розвитку нових технологій та послуг.

Одним з головних факторів цифрової економіки є збільшення кількості даних та їх використання для покращення рішень у різних сферах діяльності. При цьому необхідно забезпечити захист цих даних від несанкціонованого доступу та використання.

Отже, цифрова економіка є важливим елементом розвитку економічних систем та впливає на більшість сфер діяльності.

До переваг впровадження цифрових технологій можна віднести:

› підвищення рівня продуктивності (використання цифрових технологій дозволяє підвищити продуктивність, знизити витрати та покращити якість продуктів та послуг);

› нові можливості для бізнесу (цифрова економіка надає бізнесу нові можливості для розвитку та виходу на міжнародні ринки);

› швидкість та ефективність (використання цифрових технологій дозволяє збільшити швидкість та ефективність бізнес-процесів);

› створення нових робочих місць (розвиток цифрової економіки сприяє створенню нових робочих місць у галузі інформаційних технологій, електронної комерції та інших цифрових сферах);

› зменшення негативного впливу на довкілля (цифрова економіка може допомогти зменшити вплив на довкілля, оскільки більшість бізнес-процесів може бути виконана в онлайн-режимі, що зменшує необхідність у фізичних зборах та транспорті);

› зручність для користувачів (цифрова економіка надає користувачам зручність та доступність до різних продуктів та послуг, оскільки вони можуть бути замовлені в онлайн-режимі).

Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров виокремив, що: «цифрова трансформація – це те, що сьогодні виділяє нас у світі. Ми будуємо цифрову державу. Державу, що стає сервісом без бюрократії, черг та корупції». [1-3]

З самого початку впровадження процесу цифровізації був план на побудову цифрової держави – зробити Україну найзручнішою державою з точки зору отримання державних послуг у вашому смартфоні або іншому пристрої.

Прикладом цієї мети став додаток для смартфонів «Дія», який є одним із найкращих державних он-лайн застосунків у всьому світі. За офіційною інформацією «Дія» налічує понад 17,5 мільйонів українців які користуються цим додатком зараз, бо вона є дуже корисною і водночас сильно полегшує життя. Сплатити податки або подивитись ТБ, отримати доступ до офіційних цифрових документів, все це функції лише одного державного застосунку. [1-3]

Ксерокопії та очікування на них залишились в минулому. А процес цифровізації у сфері освіти, під час пандемії COVID-19 призвів до переходу більшої

частини занять в он-лайн форматі. Всі заняття проводились через спеціальні застосунки для конференцій таких як «Google Meet» або «Zoom». Була змінена структура самого навчання, усі завдання задавалися та перевірялися он-лайн, завдяки он-лайн застосункам, через електронну пошту тощо, це стосується і вищої освіти теж. Під час війни структура навчання кардинально не змінилася.

Отже, можна стверджувати, що цифровізація - це необхідний та невід'ємний елемент розвитку сучасного суспільства. Цифрові технології дозволяють підвищувати продуктивність, розвивати бізнес, створювати нові робочі місця, зменшувати вплив на довкілля, покращувати якість життя та забезпечувати доступність до різних продуктів та послуг.

Однак, цифровізація також вносить свої виклики та формує відповідні ризики, такі як кіберзлочинність, захист даних, соціальна відповідальність та інші. Тому важливо розуміти та використовувати цифрові технології з розумінням та відповідальністю, щоб максимізувати їх переваги та мінімізувати ризики.

Література:

1. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.

2. <https://forbes.ua/profile/mikhaylo-fedorov-344>

3. https://zaxid.net/mihaylo_fedorov_tag53260/

Чобіток В.І., Сафонов М.О.

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РИЗИКОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарської діяльності підприємства, економічний ризик стає невід'ємною складовою ефективного функціонування бізнесу. Управління економічним ризиком є важливим елементом стратегії управління підприємством, оскільки дозволяє забезпечити стійкість та стабільність фінансових результатів підприємства в умовах непевності та змін в економічному середовищі. Здатність ефективно виявляти, аналізувати та управляти ризиками може визначити рівень розвитку підприємства.

Однак, управління економічним ризиком вимагає комплексного підходу, враховуючи різні аспекти, такі як фінансовий, ринковий, оперативний, кадровий та інші ризики, що можуть впливати на діяльність підприємства та його розвиток. Відсутність ефективного управління ризиками може призвести до небажаних наслідків, таких як фінансові збитки, втрати ринкової позиції, невдачі в бізнес-проектах та інші негативні наслідки.

Економічний ризик господарської діяльності підприємства відноситься до можливості виникнення небажаних подій або втрат, які можуть вплинути на фінансовий стан, діяльність, репутацію або перспективи розвитку підприємства. Ризик є невід'ємною частиною будь-якої господарської діяльності, оскільки підприємства постійно стикаються з невизначеністю та змінами в зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Фактори, які впливають на економічний ризик підприємства, можуть бути зовнішніми економічними, політичними, соціальними та іншими факторами. Наприклад, економічні ризики можуть включати зміни на ринку, валютні ризики, фінансову стабільність країни, податкову політику, зміни в правовому середовищі, демографічні зміни, зміни в культурному та соціальному середовищі тощо.

Окрім зовнішніх факторів, внутрішні фактори також можуть впливати на економічний ризик підприємства. Наприклад, фінансовий стан підприємства, його конкурентоспроможність на ринку, рівень інноваційності та адаптивності до змін, якість управління, репутація підприємства, рівень ефективності виробничих та

управлінських процесів, наявність диверсифікації виробництва або ринків збуту, фінансове планування та контроль, рівень забезпеченості резервами та страхування, якість корпоративного управління, кваліфікація керівного персоналу тощо - все це може впливати на економічний ризик підприємства.

Управління економічним ризиком господарської діяльності підприємства передбачає ряд заходів, спрямованих на виявлення, оцінку, контроль та мінімізацію ризиків.

Одним з головних кроків в управлінні ризиками є їх ідентифікація та аналіз. Це може включати аналіз зовнішніх факторів, які можуть впливати на ризики підприємства, таких як ринкові тенденції, конкурентна ситуація, економічні та політичні ризики, зміни законодавства тощо. Також важливо проаналізувати внутрішні фактори, такі як фінансовий стан підприємства, ефективність виробничих та управлінських процесів, наявність резервів та страхування, якість управління та кадровий потенціал підприємства [1-3].

Після ідентифікації ризиків, важливим етапом є оцінка їх ймовірності виникнення та величини можливих втрат. Для цього можуть використовуватися різні методи, такі як статистичний аналіз, експертні оцінки, сценарний аналіз, розрахунок фінансових показників тощо.

Після оцінки ризиків, необхідно прийняти рішення щодо способів управління ними. Це може включати впровадження заходів з мінімізації ризиків, розробку планів контролю, страхування, диверсифікації виробництва або ринків збуту, забезпечення резервами, вдосконалення виробничих та управлінських процесів, підвищення кваліфікації персоналу та інші заходи, спрямовані на зменшення ризиків та підвищення стійкості підприємства до них.

Додатково, ефективне управління економічним ризиком підприємства передбачає постійний моніторинг ризиків та аналіз їхньої впливу. В разі виникнення нових ризиків або зміни стану вже ідентифікованих, необхідно вчасно вживати відповідних заходів.

Важливим елементом управління економічним ризиком є також планування та прогнозування фінансових ресурсів, враховуючи можливі ризики та відповідні

резерви. Правильне фінансове планування дозволяє підприємству бути готовим до непередбачених ситуацій та мінімізувати втрати в разі виникнення ризиків.

Загалом, управління економічним ризиком господарської діяльності підприємства є складним та багатогранним процесом, який вимагає системного підходу, аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, прийняття розумних рішень та впровадження відповідних заходів для мінімізації ризиків та досягнення стабільної та стійкої роботи підприємства. Відповідне управління ризиками допомагає забезпечити стабільність фінансових результатів, зменшує вплив негативних факторів на діяльність підприємства, підвищує його конкурентоспроможність та забезпечує стійкий розвиток в умовах невизначеності та змін на ринку.

Література:

1. Прохорова В. В., Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування. Харків: УПА, 2015. 291 с.

2. Прохорова В.В., Чобіток В.І. Організаційно-управлінське забезпечення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві в умовах цифровізації. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 279–285.
URL: https://www.businessinform.net/article/?year=2021&abstract=2021_1_0_279_285

3. V. Chobitok, O. Shevchenko, O. Lomonosova, V. Kochetkov, V. Bykhovchenko Application of budget allocation models in the management of investment processes in the context of the digital economy development. Cuestiones Políticas. Vol. 39, № 71 (2021). <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3971.35>.

Чуйко М.М., Григор'єв А.В.

БЕЗПЕКА В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

Електронна комерція, або e-commerce – це сфера економіки, коли торгові або фінансові операції проводяться в інтернеті. Якщо говорити простими словами, це будь-яка транзакція, виконана з електронного пристрою, підключеного до мережі. Аналог торгового центру, але з великим асортиментом і комфортом: його можна відвідати, не виходячи з дому.

Основний, але далеко не єдиний, плюс інтернет-торгівлі в відсутності географічних обмежень. Співпраця з логістичними компаніями допоможе охопити аудиторію в світовому масштабі. Так діють гіганти інтернет-торгівлі, такі як AliExpress, Alibaba, eBay, Amazon, Zappos, iTunes.

Коли бренд стає популярний, логотип пізнаваний, бізнес отримує нових користувачів по «сарафанне» радіо: люди діляться посиланнями в соціальних мережах на цікаві товари, приємні ціни або УТП (унікальна торгова пропозиція). Таким чином, інтернет допомагає привести умовно безкоштовних клієнтів.

Електронна комерція має свої недоліки, які необхідно враховувати всім її учасникам. Так підприємці мають пам'ятати про проблеми, які можуть виникнути з інтернет-ресурсами. Відсутність доступу до сайту – це втрата клієнтів і доходу. Крім того, не слід забувати про величезний рівень конкуренції. Для того, щоб випередити своїх суперників, доведеться докласти чимало зусиль.

У реальному світі багато приділяємо фізичній безпеці, а у світі електронної комерції доводиться піклуватися про засоби захисту даних, комунікацій і транзакцій. Зі зростанням індустрії електронної комерції, зросли також випадки кіберзлочинів. Зловмисники використовують різні засоби для наживи або просто, щоб дестабілізувати онлайн-бізнес конкурентів.

Керівники підприємств електронної комерції в належному ступені усвідомлюють серйозність інформаційних загроз і важливість організації захисту своїх ресурсів тільки після того, як останні піддалися інформаційним атакам. Як видно, всі перераховані перешкоди відносяться до сфери інформаційної безпеки.

Серед основних вимог до проведення комерційних операцій – конфіденційність, цілісність, аутентифікація, авторизація, гарантії і збереження

таємниці. Загрози безпеці електронної комерції викликають хаос в онлайн-торгівлі. Хакери стають все хитрішими та витонченішими, автоматизуючи свої процеси та масштабуючи ресурси. Злочинці націлені на адміністраторів, користувачів і співробітників інтернет-магазинів, використовуючи багато зловмисних методів.

В Інтернет-безпеці не існує “срібної кулі” – єдиного програмного рішення, що усунуло б усі ризики. Для ефективного зниження ризиків необхідне ретельне ручне опрацювання на всіх ділянках бізнес-процесів із використанням сучасних технологій безпеки. На жаль, багато видів кіберзагроз можуть зашкодити онлайн-магазинам та негативно вплинути на репутацію продавця. Найбільш поширеним типом загрози лишається спроба кіберзлочинців отримати доступ до платіжної інформації відвідувачів.

У рамках забезпечення комплексної інформаційної безпеки, перш за все, слід виділити ключові проблеми в галузі безпеки електронного бізнесу, які включають: захист інформації при її передачі по каналах зв'язку; захист комп'ютерних систем, баз даних та електронного документообігу; забезпечення довгострокового зберігання інформації в електронному вигляді; забезпечення безпеки транзакцій, секретність комерційної інформації, аутентифікацію, захист інтелектуальної власності тощо.

Для протидії цим загрозам використовується цілий ряд методів, заснованих на різних технологіях, а саме: шифрування – кодування даних, що перешкоджає їх прочитання чи спотворення; цифрові підписи, що перевіряють справжність особи відправника і одержувача; stealth-технології з використанням електронних ключів; брандмауери; віртуальні та приватні мережі.

Таким чином, якщо кожен підприємець буде дотримуватись всіх рекомендацій, що необхідні для створення своєї компанії для роботи в e-commerce, то не буде ніяких проблем з безпекою клієнтів, а також це не позначиться на репутації цієї компанії.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Одразу після початку повномасштабного вторгнення в Україну, задля збереження функціонування економіки України, спрощення ввозу-вивозу деяких товарів, скорочення черг на пунктах пропуску тощо, керівництвом України було вжито деякі заходи, зокрема прийнято наступні нормативно-правові документи:

- Постанова КМУ №153 від 24.02.22р. «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту» (Містить перелік послуг, робіт, прав інтелектуальної власності, інших немайнових прав, призначених для продажу (оплатної передачі), за операціями з імпорту яких рекомендовано Національному банку забезпечити здійснення переказів). Постійно поповнюється [0];

- Закон України № 2142-ІХ від 05.04.22р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» [0];

- Постанова КМУ № 236 від 09.03.22р. «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» (містить перелік товарів, під час ввезення яких на митну територію України надається відстрочення сплати митних платежів) [0].

Скасовуються митні платежі під час ввезення транспортних засобів, за винятком тих, які мають походження з країни-агресора. Було звільнено від акцизного податку та ПДВ ввезення транспортних засобів суб'єктами спрощеної системи (натепер не діє). Слід зазначити, що на сьогодні декларація на ввезення гуманітарної допомоги може бути подана митниці як в паперовій, так тепер і в електронній формі [0].

Під час ввезення на митну територію України товарів їх декларування та митне оформлення відповідно до митного режиму імпорту може здійснюватися шляхом подання попередньої митної декларації, яка містить всю необхідну інформацію для випуску товарів, без пред'явлення таких товарів митному органу відповідно до ч. 5 ст. 259 Митного кодексу України. Митне оформлення таких товарів здійснюється без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (крім державного експортного контролю).

При ввезенні товарів, митне оформлення (для зменшення черг на кордонах) здійснюватиметься на підставі попередньої митної декларації та повинно бути завершено за одну робочу годину. Плату за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом не стягуватимуть.

Крім того, наголошено, що наразі зупинена видача ліцензій, зокрема на імпорту товарів. Поновлення зупинених строків відбудеться у місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану.

На період дії воєнного стану вводиться мораторій на документальні перевірки щодо дотримання вимог законодавства з питань митної справи. Тобто митні органи не проводять документальні перевірки, а акти, звірки, заперечення та податкові повідомлення-рішення не надсилаються.

На період дії воєнного стану також призупинено і перебіг строків давності, визначених податковим законодавством. Це означає, що період воєнного стану не враховується при розрахунку строків давності для цілей притягнення платника податків до відповідальності, якщо він порушив законодавство.

Надзвичайна ситуація в Україні з 24.02.2022 р. призвела до турбулентності, розбалансування, диспропорції у зовнішньоекономічній діяльності, банківській справі, митній та податковій справах, та спричинило «ручне» регулювання у цих галузях. Деякі рішення уряду призвели до небажаних наслідків.

Так, наприклад, постановою Правління НБУ №36 від 04.03.2022 р. були внесені зміни, завдяки яким переміщення валютних цінностей через митний кордон України було можливо без надання посадовим особам митних органів підтверджувальних документів щодо їх походження. Що, у свою чергу, спричинило безконтрольний відтік з країни готівкових валютних цінностей у надвеликих розмірах [5]. Також закон про скасування розмитнення та сплати ПДВ щодо ввезення автотранспорту, що мав на меті спростити та здешевити ввіз авто для потреб ЗСУ, призвів також до того, що на кордоні з боку ЄС почали утворюватися черги з елітних авто.

Отже, донедавна не існувало певних чітких інструкцій та моделей, які б гарантували найбільш вірні заходи у часи, коли раптово країна опиняється у

воєнному стані. Митна служба України є одним з найбільших утворювачів бюджетних надходжень й намагається вжити усіх заходів для забезпечення безпеки України. Україна набуває свій унікальний досвід з цього питання, що, за необхідністю, може бути використано іншими державами.

Література:

1. Постанова КМУ №153 від 24.02.22 р. «Про окремі питання щодо забезпечення здійснення імпорту». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.05.2023)

2. Закон України № 2142-IX від 05.04.22р «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-%D0%86%D0%A5#Text> (дата звернення 10.05.2023)

3. Постанова КМУ №236 від 09.03.22 р. «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.05.2023)

4. Митне оформлення в умовах воєнного стану. Сайт Державної Митної Служби України. URL: <https://customs.gov.ua/mitne-oformlennia-gumanitarnoyi-dopomogi-v-umovakh-voiennoho-stanu> (дата звернення 10.05.2023)

5. Федотов О. П. Митна справа в умовах воєнного стану в Україні. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 143-146.

Наукове видання

Мови видання: українська, англійська

Збірник тез доповідей науково-педагогічних працівників, науковців та аспірантів

LVI Всеукраїнська науково-практична конференція «Освіта та наука для
відновлення країни»

Української інженерно-педагогічної академії

Том 3

Секції:

Педагогіка, методика та менеджмент освіти

Практична психологія

Фізичне виховання

Краєзнавчо-туристична робота, соціальні і гуманітарні науки

Маркетинг та торгівельне підприємництво

15-19 травня 2023 року

За заг. ред.

Грінченко Г.С.

Технічний редактор Христич А.С.

Комп'ютерна верстка Христич А.С.

Підписано до друку 26.06.2023 Формат 60x84/16 умов. Друк. Арк.

Тираж прим.

Українська інженерно-педагогічна академія

м. Харків, вул. Університетська, 16

e-mail: nauka@uipa.edu.ua